

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ

12-13 лютого 2020 року

(частина I)

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ШЛЯХИ
РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ**

12-13 лютого 2020 року

(частина I)

**Львів
2020**

УДК 005

ББК 94.3(0)

Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти (частина I): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 12-13 лютого 2020 року. – Львів : Львівський науковий форум, 2020. – 68 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти», організованої Львівським науковим форумом. Висвітлюються Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти на сучасному етапі становлення, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. За повноту та цілісність яких автори безпосередньо несуть відповідальність.

ЗМІСТ

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ.....	5
<i>Kovtun-Vodianytska S.M.</i> INTRODUCED PLANTS AS AN OBJECT OF CLIMATE CHANGE IMPACT MONITORING	5
<i>Козак В.В.</i> ОЦІНКА ВПЛИВУ ГЕРБИЦИДІВ НА АКТИВНІСТЬ <i>ROSSIULUS KESSLERI</i> (<i>DIPLOPODA, JULIDAE</i>) В УМОВАХ ЛАБОРАТОРНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ	6
<i>Кукол К.П., Воробей Н.А., Пухтасвич П.П.</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ БІОЛОГІЧНИХ ПРЕПАРАТІВ НА ФОНІ ПРОТРУЮВАННЯ НАСІННЯ СОЇ ФУНГЦИДОМ	8
<i>Юськов Д.С., Решетник К.С., Лопуленко А.С.</i> ЗМІНА ЛІНІЙНОГО РОСТУ ГРИБА <i>PLEUROTUS OSTREATUS</i> (<i>JACQ.:FR.</i>) P. KUMM. ЗА ДІЇ LED-ЛАЗЕРІВ	10
ВІЙСЬКОВІ НАУКИ	11
<i>Коваленко О.О.</i> ПІДГОТОВКА І УЧАСТЬ СТУДЕНТІВ У ЗМАГАННЯХ ПО СТРІЛЬБІ З ПНЕВМАТИЧНОЇ ГВИНТІВКИ.....	11
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ	12
<i>Ковалик Л.Г.</i> ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ І КІЛЬКІСНО-ЯКІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕРСОНАЛУ КП «ЦЕНТР ПЕРВИННОЇ МЕДИКО-САНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ» ЖИТОМИРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ.....	12
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ.....	14
<i>Komarysta V.M.</i> TO THE QUESTION OF PRODUCT LIFE CYCLE ASSESSMENT AND ITS IMPACT 14	
<i>Бондаренко Д.О., Габрик А.В.</i> ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ 16	
<i>Васильченко Л.С.</i> РЕКЛАМА ЯК ЕЛЕМЕНТ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА.....	18
<i>Кізима Л.В.</i> ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ	19
<i>Коркун О.І.</i> СУЧАСНІ ПРОЦЕСИ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	21
<i>Мазур Т.П.</i> РОЛЬ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ... 23	
<i>Погосян Л.О.</i> АНАЛІЗ ЗАЛЕЖНОСТІ МІЖ ПОКАЗНИКАМИ СОЦІАЛЬНОЇ НАПРУЖЕНОСТІ.....	24
<i>Помін А.М., Швиданенко Г.О.</i> СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ПІДРИВНИМИ ІННОВАЦІЯМИ. 26	
<i>Скрипник І.М.</i> МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ	28
<i>Шиманська Д.О.</i> СПОЖИВЧИЙ РИНОК В УКРАЇНІ	30
<i>Шиманская Д.А.</i> СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ.....	31
ІСТОРИЧНІ НАУКИ.....	32
<i>Помазан Д.Ю.</i> ВПЛИВ ЛІТЕРАТУРНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА СТАНОВЛЕННЯ І АКТИВІЗАЦІЮ ЕЗОТЕРИЧНИХ ТАЄМНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ТЕРИТОРІЇ АНГЛІЇ ТА ФРАНЦІЇ У ХІХ СТ.. 32	
<i>Шевченко В.М.</i> УТВОРЕННЯ ХАРКІВСЬКОЇ ФЛІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ГЕЛЬСІНСЬКОЇ СПІЛКИ (ЧЕРВЕНОМЬ – ЛИПЕНЬ 1989 Р.)	33
<i>Яковлев І.В.</i> ПРО ЧЕТВЕРТУ ВСЕУКРАЇНСЬКУ НАУКОВУ КОНФЕРЕНЦІЮ «НАРОДНИЙ РУХ УКРАЇНИ: МІСЦЕ В ІСТОРІЇ ТА ПОЛІТИЦІ»	35

КУЛЬТУРОЛОГІЯ.....	37
<i>Будз О.О.</i> ТЕЛЕВІЗІЙНИЙ ВІДЕОКОНТЕНТ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ВІЗУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ.....	37
МЕДИЧНІ НАУКИ	39
<i>Deinichenko O.</i> FEATURES OF UTERINE ARTERIES DOPPLER ULTRASOUND IN PREGNANT WOMEN WITH CHRONIC ARTERIAL HYPERTENSION.	39
<i>Grichushenko I.S.</i> ESSENTIAL TRENDS OF MODERN MEDICAL EDUCATION	40
<i>Neliapina M.M.</i> RESEARCH OF THE NEUROBIOCHEMICAL PROFILE OF THE SUCCIDENT..	41
<i>Кізоріна Ю.В.</i> ПАТОМОРФОГЕНЕЗ СИНДРОМУ ПАРКСА-ВЕБЕРА ЯК ПРИКЛАД ВРОДЖЕНОЇ ВАДИ РОЗВИТКУ СУДИН.....	43
<i>Майорова О.Р.</i> МОНИТОРИНГ АДАПТАЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ У СУЧАСНИХ ДІТЕЙ..	44
<i>Немеш О.М., Гонта З.М., Шилівський І.В., Мороз К.А.</i> ІННОВАЦІЙНА ТА ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА НАВЧАННЯ ЛІКАРЯ-СТОМАТОЛОГА НА ЦИКЛІ ТЕМАТИЧНОГО УДОСКОНАЛЕННЯ.....	47
ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ.....	48
<i>Яценко Ю.М.</i> АУТИЗМ: ЕКСКУРС У СЬОГОДЕННЯ	48
ТЕХНІЧНІ НАУКИ.....	49
<i>Vendiuh V.I.</i> APPLICATION OF FUZZY LOGIC FOR INDUSTRIAL OBJECT RISK ASSESSMENT	49
<i>Воробець І.І.</i> ТЕХНОГЕННА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА.	51
<i>Глова Б.В., Мудрик І.Я.</i> КЛАСИФІКАЦІЯ РЕАКЦІЇ МОЗКУ НА ОТРИМАНУ ІНФОРМАЦІЮ З РІЗНИХ ОРГАНІВ ЧУТТЯ.....	52
<i>Зацеркляний Г.А.</i> ІНФОРМАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ ТЕПЛОВІРАТАМИ БУДИНКУ	54
ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ	57
<i>Логвиненко М.Л.</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕКРЕАЦІЙНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	57
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ.....	58
<i>Невірець О.В.</i> ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ. ...	58
<i>Смокович О.П.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ	60
<i>Смоляк Г.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТА НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	61
<i>Сподинок О.О.</i> РОЗВИТОК НАВИЧОК ПИСЬМА НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ НЕМОВНОГО ВНЗ	63
ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ.....	64
<i>Муц О.І.</i> СПОРТ ТА ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКА РЕТРОСПЕКТИВА. .	64
ХІМІЧНІ НАУКИ	66
<i>Осокін Є.С.</i> ПОРІВНЯННЯ РІЗНИХ БАЗИСНИХ НАБОРІВ В АВІНІТІО РОЗРАХУНКАХ ДЛЯ ІОНІВ CU^{+} З МАЛЕЇНОВОЮ КИСЛОТОЮ	66
<i>Ткаченко І.О.</i> АЦИЛЬОВАНІ 5,6,7,8-ТЕТРАГІДРО[1,2,4]ТРИАЗОЛО [4,3-а]ПІРИДИН-3-ЛІАЦЕТОНІТРИЛИ ТА ЇХ ВЛАСТИВОСТІ	68

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

*Kovtun-Vodianytska S.M.,
Ph.D., Research Fellow at the Department of Cultural Flora
M. M. Gryshko National Botanic Garden of the NAS of Ukraine*

INTRODUCED PLANTS AS AN OBJECT OF CLIMATE CHANGE IMPACT MONITORING

The rapid change in the environmental world encourages people to quickly respond and choose the right steps that would improve the quality of the environment. The present requires the viability of ecosystems, the activation of conservation activities, the rational use of natural resources, and the like.

Issues of environmental protection and preservation are key among the global priorities of the world community, because awareness of the need to preserve the natural ecological balance, improve the environment is an integral part in ensuring the conditions for sustainable development and quality of human life, achieving its stable development [1].

According to the forecasts of international climate research centers, over the next century the temperature will rise by 2-5 °C. Such rates of global warming will cause severe climate change and different ecosystems will be endangered. Climate models convincingly show that climate change will become a serious challenge for humanity in a few decades. According to a OOH Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) report, warming will lead to more frequent droughts, floods, dust storms, fires, pest outbreaks, etc. – depending on the region. This requires a person to respond promptly, develop an action plan and implement measures to adapt to climate change. In 2018, it was reported that in order to keep the global average temperature below 1.5 °C until the end of the century, it is necessary to reduce carbon dioxide emissions by 45 % by 2030. Plants and soils of terrestrial ecosystems so far absorb about 20 % of all greenhouse gas emissions caused by human activity [2-4].

Against the backdrop of global changes, a violation of the usual spring temperature regimes is observed, which leads to a shift in sowing dates, an increase in temperature extremes and anomalous phenomena, changes in precipitation, strong winds that lead to wind erosion of soils [5]. Climate-optimized agriculture is one way to overcome this. This approach will help continuous methods to increase productivity, strengthen resilience to climate change and reduce greenhouse gas emissions – thereby improving the health of the planet [6].

In a situation of this magnitude, the role of flagships is assigned to scientists, capable of proposing effective steps to stabilize and improve the situation on climate change and preserve biodiversity. In this process, the Botanical Gardens occupy the role of peculiar living banks, reserves capable of holding and preserving the plant diversity of various regional flora in documented collections. Observation of introduced plants, their reactions to environmental factors allows you to operate with practical data suitable for analysis, conclusions and suggestio.

In the conditions of the N.N. Gryshko National Botanic Garden of the National Academy of Sciences of Ukraine, large-scale work is being carried out to preserve the plant diversity of world flora. Organized documented collection funds have been replenished and explored for many decades in open and protected ground. Long-term research on the same plant species by introduction is an invaluable informative source regarding the rhythm of plant development, the duration of the growing season, the start and end dates of individual phenological phases. The results of observations of plants are especially indicative of the effects of climatic fluctuations of the last 5 years – there is a change in the duration of phenological phases, the dates of their beginning and end, that is, a change in the vegetation cycles of plants of different species is recorded.

Warming affects the winter period: sharp temperature fluctuations, insufficient snow, spring thaws in January and February cause the untimely start of plant vegetation, the repeated regrowth of individual perennials caused by freezing of shoots, depletes plants and spends the supply buds for renewal. This further affects the development of plants that partially froze in the winter or early began their awakening. Warm winters and long periods of heat in the summer contribute to the preservation of harmful entomological fauna and the expansion of its species composition due to the expansion of habitats of more southern residents.

On the example the collection of unconventional essential plants, one can determine the changes that have occurred in recent years. Sowing seeds of plants, including heat-loving, is carried out 20-28 days earlier compared to 12-15 years ago. This is due to the rapid drying of the soil in the spring, insufficient moisture in its lower layers and dry winds. The last 3-4 years are quite indicative of the soil moisture reserve. After the melting of the snow

cover, which during the winter period can be generally insignificant, there is a lack of moisture not only in the upper layers of the soil, but also its dryness and compaction at a depth of 25-80 cm. Therefore, early sowing allows you to get seedlings of most plant species before the activity of the dry wind. During this time period, the seedlings of plants still have time to gain a foothold in moist soil, develop the root system and gain strength in a certain way. With the onset of long hot periods, in order to prevent catastrophic dehydration of plants, to eliminate, at least partially, water deficiency and to ensure normal growth and development of plants, regular artificial irrigation is carried out on the collection. In recent years, this allows to be preserved the plants in the normal state of such taxa *Clinopodium menthifolium* (Host) Stace, *Leonotis nepetifolia* (L.) R.Br., *Nepeta podostachys* Benth., *N. sibirica* L., species of the genus *Ocimum* L., especially *O. tenuiflorum* L., *Tagetes lucida* Cav., *Agastache rugosa* (Fisch. & CA Mey.) Kuntze, *Teucrium scorodonia* L., *Reseda luteola* L. and others. Species of the genus *Mentha* L., as well as *Isodon japonicus* (Burm.f.) H. Hara, *Nepeta tuberosa* L., *N. kubanica* Pojark., *N. subsessilis* Maxim., *N. nepetella* L., *N. podostachys* Benth., *Salvia azurea* Michx. ex vahl cv. Nekan, *S. hians* Royle ex Benth. are especially vulnerable and unstable to prolonged dehydration.

In the last decade, insect activity at non-specific objects was noted. In the spring, pests, in particular various species of *Phyllotreta* sp. Earlier, traditionally observed the destruction of seedlings of plants from the *Brassicaceae* Burnett family, but in the last 8-10 years, active damage to the ethereal plants of the family *Lamiaceae* Lindl. both the seedlings and the tips of shoots and young leaves on perennial herbaceous plants. Such food reorientation of insects causes a lot of damage in the spring, causing additional stress on the plants. In the last couple of years, the distribution of *Stictocephala bupalus* F., *Metcalfa pruinosa* Say. has been recorded from the southern regions.

The complex monitoring and recording of data that can change at a particularly rapid rate in recent years is one of the baseline data to speak about the obvious effects of climate change on plant growth conditions on the example introducents.

References:

1. Мащенко М. А. Екологічний варіант визначення інвайронментальної безпеки // Економіка та держава. – 2018, № 12. – С. 16-20.
2. Національний екологічний центр України. URL: <http://neciu.org.ua/climate/>
3. Макрат М. Зміна клімату: 18 місяців, щоб врятувати планету. BBC Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-49102769>
4. ЗМІНА КЛІМАТУ І ОХОРОНА ПРИРОДИ: НЕДООЦІНЕНІ МОЖЛИВОСТІ. УКРАЇНЬСЬКА ПРИРОДООХОРОННА ГРУПА. 2019. URL: <HTTP://UNCG.ORG.UA/ZMINA-KLIMATU/>
5. Адаптація рослинництва та систем захисту рослин до умов клімату. URL: <https://superagronom.com/blog/495-adaptatsiya-roslinnitstva-ta-sistem-zahistu-roslin-do-umov-klimatu>
6. ФАО: як покращити здоров'я планети. Офіційний сайт ООН, представництво в Україні. URL: <http://www.un.org.ua>

Козак В.В.,

аспірантка кафедри зоології та екології

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ОЦІНКА ВПЛИВУ ГЕРБИЦИДІВ НА АКТИВНІСТЬ *ROSSIULUS KESSLERI* (DIPLOPODA, JULIDAE) В УМОВАХ ЛАБОРАТОРНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

З кожним роком кількість використаних у сільському господарстві гербицидів поступово збільшується. Постійно з'являються нові види сильнодіючих хімічних речовин, які призначені для контролю чисельності бур'янів або попередження їх росту. За характером дії на рослини їх поділяють на гербициди суцільної дії, що вбивають усі види рослин, і гербициди вибіркової (селективної) дії, що вражають одні види рослин і не ушкоджують інші [1].

Деякі автори вважають, що 90% використаних пестицидів досягає своєї мети, а решта забруднює навколишнє середовище [2-7]. Тому в наш час гостро стоїть проблема біоіндикації умов середовища для

всього комплексу гербіцидів, які могли потрапити та затриматися в агроценозі та на прилеглих ділянках протягом тривалого часу їх застосування.

Мета роботи – оцінити вплив гербіцидів на активність *Rossius kessleri* (Lochmander, 1927). Дослідити вплив різних концентрацій гербіцидів на зміну маси тіла, кількість споживаного корму та продукцію екскрементів.

Експеримент розпочався зі збору дослідного матеріалу в районі Дніпровського аеропорту. Багатоніжок *R. Kessleri* зібрані в ручну понад 1000 особин. Корм – підстилку теж зібрані в ручну за допомогою спеціального решета. Воно допомагало відфільтрувати зайві гілки та сміття від потрібного листя та розподілити підстилку на потрібні фракції. Решето складалося з двох типів чарунок: 12 мм та 3,5 мм.

Зібраний матеріал відвезли до лабораторії. Вологу підстилку за допомогою спеціальних приладів сушили протягом кількох діб. Потім підстилку зважили та рівномірно розподілили у садки (пластикові стакани об'ємом 200 мл).

Зробили концентрації гербіцидів Раундап та Ураган Форте, зважили та розподілили багатоніжок та підстилку, гербіциди за допомогою піпетки помістили до стаканів в об'ємі 3,5 мл. Період для кожної концентрації тривав 20 діб. Після чого багатоніжок зважили, підстилку просушили та зважили. За допомогою спеціальних сит з різними чарунками вміст садків просіяли і визначили масу екскрементів.

Під впливом препарату Раундап *R. kessleri* достовірно збільшується споживання корму у трьох варіантах експерименту з максимальним дозуванням гербіциду, хоча очікували протилежне явище. Достовірних змін маси тіла не спостерігалось. Швидкість утворення екскрементів зростала у двох варіантах досліду з максимальною концентрацією пестициду.

Маса тіла багатоніжок у всіх варіантах внесення препарату Ураган Форте достовірно не міняється. Як і у варіанті з Раундапом, за дії препарату Ураган Форте відмічено збільшення темпів утворення екскрементів за максимальної дослідженої концентрації цього гербіциду.

За дії гербіцидів Раундап та Ураган маса *R. kessleri* достовірних змін маси тіла не спостерігалось. Швидкість утворення екскрементів зростала в двох варіантах досліду з максимальною концентрацією гербіциду. Підстилка, яку обробили цими гербіцидами, не перетравлюється в кишківнику багатоніжок, але вони продовжують жити до кінця експерименту.

R. kessleri можна використовувати як матеріал для біоіндикації. З'ясувавши масу особини, споживаного корму та екскрементів у лабораторії можна зробити висновок з кількості використаних гербіцидів на території де мешкала багатоніжка.

Література:

1. Pleasants J. M. Milkweed loss in agricultural fields because of herbicide use: Effect on the monarch butterfly population / J. M. Pleasants, K. S. Oberhauser. – London, 2012. – 275 p.
2. Ижевский С. С. Негативные последствия применения пестицидов / С. С. Ижевский // Защита и карантин растений. – 2006. – № 5. – С. 16–19.
3. Кандыбин Н. В. Микробиологизация – альтернатива химизации при получении экологически безопасной продукции растениеводства: региональные рекомендации / Н. В. Кандыбин, О. В. Смирнов. – М., 1995. – Вып. 1. – 72 с.
4. Миноранский В. А. Сохранение полезной биоты – неотъемлемое условие беспестицидных технологий / В. А. Миноранский // Экологически безопасные и беспестицидные технологии получения растениеводческой продукции: Материалы Всесоюз. науч.-практ. совещ. В 2 ч. – Ч. 2. – Пушино: [б. и.], 1994. – С. 5–8.
5. Новикова Л. В. Эффективность химических и биологических препаратов против болезней ярового ячменя в Кемеровской области / Дис. ... канд. с.-х. наук: 06.01.11 / Л. В. Новикова. – Кемерово, 2005. – 159 с.
6. Новожилов К. В. Моделирование поведения пестицидов в окружающей среде / К. В. Новожилов, Н. Н. Семенова, Т. М. Петрова // Защита и карантин растений. – 1999. – № 12. – С. 8–13.
7. Тышкевич Г. Л. Охрана окружающей среды при интенсивном ведении сельского хозяйства / Г. Л. Тышкевич. – Кишинев: Штиинца, 1987. – 242 с.

Кукол К.П.,
к.б.н., науковий співробітник відділу симбіотичної азотфіксації
Воробей Н.А.,
к.б.н., старший науковий співробітник відділу симбіотичної азотфіксації
Пухтаєвич П.П.,
к.б.н., науковий співробітник відділу симбіотичної азотфіксації
Інститут фізіології рослин і генетики НАН України

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ БІОЛОГІЧНИХ ПРЕПАРАТІВ НА ФОНІ ПРОТРУЮВАННЯ НАСІННЯ СОЇ ФУНГІЦИДОМ

Соя як бобова культура володіє потужним адаптивним потенціалом, у тому числі й за рахунок здатності до симбіотичної азотфіксації. Уже багато років регуляція азотфіксуючих процесів у посівах бобових (включаючи сою) відбувається за рахунок бактеріальних препаратів. У зв'язку з цим зростає значення мікробних препаратів, а передпосівна інокуляція насіння сої у теперішній час є невід'ємним елементом технології її вирощування [1].

Однією з причин зниження урожайності сої є ураження рослин збудниками хвороб різної етіології, що істотно погіршують і якість отриманого врожаю. Для обмеження шкідливості хвороб цієї важливої бобової культури використовують передпосівне протруювання насіння та обприскування рослин під час вегетації препаратами фунгіцидної дії [2].

Значна увага у світі приділяється вивченню впливу протруйників насіння, зокрема, фунгіцидів на мікроорганізми-біоагенти мікробних препаратів. Дослідженнями встановлено, що залежно від діючої речовини хімічного засобу захисту рослин та мікробного агента, використаного для інокуляції, змінюється ступінь впливу фунгіцидів на ризобії, а це у свою чергу обґрунтовує ідею про селекцію штамів толерантних до пестицидів [3]. Поєднання протруювання насіння з інокуляцією бульбочковими бактеріями можливе лише за умов використання штамів, які є резистентними до відповідного фунгіциду. Отже, спеціальні дослідження для розробки елементів технології сумісного застосування фунгіцидів і бактеріальних препаратів на основі стійких до хімічних засобів захисту рослин штамів бульбочкових бактерій є надзвичайно актуальними.

Польові досліді з метою визначення ефективності інокуляції сої стійкими до фунгіцидів штамми ризобій та комплексними препаратами на їх основі за обробки насіння протруйником проводили з рослинами сої сорту Алмаз на базі агробіостанції Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини. Схема досліді включала 5 варіантів. Насіння обробляли протруйником Максим XL і здійснювали моноінокуляцію штамом *B. japonicum* 634б (контроль), бінарною сумішшю *B. japonicum* PC07, PC10 та композицією бульбочкових бактерій на основі трьох штамів *B. japonicum* PC07+PC10+B20. Залучені у роботу штам ризобій за результатами проведених нами лабораторних дослідів є стійкими у чистой культурі до 1 та 2-х виробничих норм фунгіцидів. Вони зберігаються у колекції азотфіксуючих мікроорганізмів Інституту фізіології рослин і генетики НАН України.

Посів сої на дослідних ділянках проводили у період, коли ґрунт на глибині загортання насіння прогрівався до +10–12°C із розрахунку 600 тис. схожих насінин на 1 га. Польові досліді проведені без додаткового внесення азотних добрив і без застосування гербіцидів. Агротехніка вирощування культури – загальноприйнята для зони Лісостепу. Облікова площа ділянок 5 м². Повторність 4-кратна, розміщення – рендомізоване.

Активність азотфіксації досліджуваних штамів в умовах симбіозу визначали за відновленням ацетилену в етилен за методом Харді із співавт. на газовому хроматографі “Agilent Technologies 6850 Network GC System”.

У результаті проведених досліджень встановлено, що рослини за показником кількості бульбочок на коренях за моноінокуляції PC07 і PC10, та бактеризації подвійною і потрійною композицією стійких до фунгіцидів штамів на фоні передпосівної обробки насіння протруйником Максим XL характеризувалися більшими значеннями порівняно з контролем у 1,2–1,7 рази у фазу бутонізації та у 1,7–2,2 рази у фазу

утворення бобів. З-поміж усіх варіантів, найбільша кількість та маса бульбочок сформувалася впродовж вегетації на коренях сої за інокуляції комплексним препаратом на основі штамів *B. japonicum* PC07+PC10.

Відомо, що маса кореневих бульбочок у бобових рослин здебільшого корелює з інтенсивністю фіксації ними молекулярного азоту. Показник азотфіксувальної активності (АФА) відображає інтенсивність функціонування нітрогеназного комплексу симбіотичної системи, що зумовлено високою чутливістю перебігу фізіологічних процесів внаслідок навіть незначних коливань параметрів навколишнього середовища, багатогранністю регуляторних зв'язків у симбіотичній системі та залежністю їх прояву від генетичних особливостей мікро- і макросимбіонта [4].

Показники азотфіксувальної активності симбіотичних систем сформованих за участю стійких до фунгіцидів штамів та комплексних препаратів на їх основі були істотно вищими порівняно з контролем у фазу цвітіння. Так, найвищий рівень АФА бульбочок (3,42 мкмоль C_2H_4 /(рослину•год)), що у 4,3 рази більше порівняно з контролем, відмічено у сої сорту Алмаз за інокуляції бульбочковими бактеріями *B. japonicum* PC10. У варіанті досліду за моноінокуляції насіння сої штамом *B. japonicum* PC07 показник нітрогеназної активності бульбочок у 3,4 рази перевищував значення контрольних рослин. При формуванні симбіозів за участю штамів *B. japonicum* PC07+PC10 рослини сої засвоювали 2,91 мкмоль C_2H_4 /(рослину•год).

Істотне перевищення показників азотфіксувальної активності симбіотичних систем, утворених за участю досліджуваних ризобій, порівняно з контролем, встановлено також у фазу утворення бобів, що підтверджує стійкість бульбочкових бактерій та застосованих на їх основі мікробних препаратів до діючих речовин Максиму XL. За відсутності інгібуючого впливу хімічного протруйника на формування та функціонування симбіозу рослин сої з резистентними до пестицидів ризобіями, інтенсивність асиміляції N_2 кореневими бульбочками у фазу утворення бобів збільшилась в 1,2 рази при застосуванні поліштамного препарату (*B. japonicum* PC07+PC10+B20) та в 1,7 рази за моноінокуляції *B. japonicum* PC10.

Таким чином, очевидно, що регуляція інтенсивності нітрогеназної активності симбіотичних систем сої зумовлена як реакцією-відповіддю рослини-хазяїна, так і в значній мірі властивостями штамів-інокулянтів та їх стійкістю до протруйника.

У результаті досліджень було відмічено позитивний вплив інокуляції насіння сої сорту Алмаз стійкими до пестицидів штаматами ризобій та їх композиціями на формування надземної маси рослин та масу їх коренів. Так, у фазу цвітіння вегетативна маса рослин становила 8,4, 10,2, 9,0, 8,2 г/рослину за інокуляції відповідно PC07, PC10, PC07+PC10 та PC07+PC10+B20 *B. japonicum*, що на 22,5–51,8% більше порівняно з показниками рослин у контролі. Маса коренів також була більшою у 1,5–1,9 разів порівняно з контролем.

У фазу утворення бобів показники надземної маси рослин становили від 23,5 г/рослину за інокуляції комплексним препаратом із трьох штамів до 27,0 г/рослину у варіанті з бактеризацією сумішню PC07 та PC10, що на 6,4–22,2% більше порівняно з контролем.

Інтегральним показником ефективності симбіозу є формування урожайності зерна сої. Так, у польових умовах за передпосівної обробки насіння інокулянтами різного складу на основі стійких до пестицидів активних штамів ризобій *B. japonicum* PC07, PC10 та B20 забезпечувало підвищення урожайності зерна сої сорту Алмаз на 4,85–5,9 ц/га.

Таким чином, активне функціонування бобово-ризобіальних симбіозів, утворених із стійкими до фунгіцидів штаматами *B. japonicum* PC07, PC10 та B20 за різних композицій їх застосування (моно-, бінарна-, поліштамова інокуляція) та підвищений рівень забезпечення рослин зв'язаним атмосферним азотом у фазі активного перебігу асиміляційних процесів позитивно впливали на ріст і розвиток рослин та насінневу продуктивність сої протягом вегетації.

У цілому, створення різних за ефективністю азотфіксувальних систем бобових рослин за участю ризобій, резистентних до хімічних засобів захисту, як моделей для вивчення особливостей функціонування симбіотичних взаємовідносин цих біологічних об'єктів має винятково важливе практичне значення, оскільки протруювання насіння у виробничих умовах стало обов'язковим елементом у технології вирощування сої.

Отже, отримані нами результати свідчать про те, що сумісне застосування протруєння насіння препаратом Максим XL та моноінокуляції штаматами PC07 і PC10, а також комплексними препаратами на їх основі в умовах польового досліду забезпечують формування ефективних симбіотичних систем. Інтенсивне формування бульбочок на коренях сої сорту Алмаз забезпечувало здатність асимілювати 1,81–3,42 у фазу бутонізації та 3,02–4,19 мкмоль C_2H_4 /(росл•год) у фазу утворення бобів. Це, стимулювало ріст вегетативної маси рослин та сприяло отриманню прибавки урожаю зерна сої 21,4–26,0% порівняно з контролем. Залучені у дослідження штаматами за різних комбінацій їх використання (у формі моноінокуляції

та комплексних поліштамових препаратів) сумісні з обробкою хімічним протруйником Максим XL, про що свідчать симбіотичні показники, АФА та зернова продуктивність і відповідають вимогам, які ставляться до бульбочкових бактерій для виготовлення бактеріальних добрив.

Література:

1. Біологічний азот [Патика В.П., Коць С.Я., Волкогон В.В. та ін.] – К.: Світ, 2003. – 422 с.
2. Фітопатологія. / [Марков І.Л., Башта О.В., Гентош Д.Т. та ін.] – К.: Ліра-К, 2017. – 548 с.
3. Сафронова Г.В., Суховицкая Л.А. Короленок Н.В. Влияние инокулянтов и пестицидов на развитие бобово-ризобияльного симбиоза и продуктивность зернобобовых растений // С.-г. мікробіологія. – 2007. – С. 61–73.
4. Rhizobiaceae. Молекулярная биология бактерий, взаимодействующих с растениями / Под ред. Г. Спайнка, А. Кондорози, П. Хукаса; рус. перевод под ред. И.А. Тихоновича, Н.А. Проворова. – СПб., 2002. – 567 с.

Юськов Д.С., Решетник К.С., Лопуленко А.С.
 Донецький національний університет імені Василя Стуса

ЗМІНА ЛІНІЙНОГО РОСТУ ГРИБА *PLEUROTUS OSTREATUS* (JACQ.:FR.) P. KUMM. ЗА ДІЙ LED-ЛАЗЕРІВ

Макроміцети - це унікальні організми, які отримують поживні речовини за допомогою добре розвинутої ферментної системи. Вони розкладають складні органічні речовини (субстрат), утворюючи прості сполуки необхідні для росту та розвитку [1]. Ці субстрати, зазвичай, є відходами промисловості і сільського господарства. Існує проблема неправильної утилізації цих відходів (викидання, спалювання), що призводить до забруднення навколишнього середовища та може створювати небезпеку для здоров'я. Проте ці відходи фактично є ресурсом (субстратом) для вирощування грибів і можуть вдало використовуватися для їхнього культивування [2].

Відомо, що глива звичайна (*Pleurotus ostreatus*) є другим найбільш культивованим видом їстівних грибів у світі, після *Agaricus bisporus*. Культивування *P. ostreatus* займає менше часу порівняно з іншими видами їстівних грибів. Субстрат, що використовується для культивування *P.ostreatus* не вимагає стерилізації, для нього достатньо пастеризації, що також полегшує його вирощування. *P.ostreatus* не вимагає мікробіологічного контролю, а його плодови тіла стійкі до хвороб та шкідників [4, 5]. Все це робить культивування *P. ostreatus* відмінною альтернативою для грибовництва порівняно з іншими видами їстівних грибів.

Одним із важливих чинників росту й морфогенезу грибів є світло. Воно належить до екологічних чистих факторів росту та здійснює суттєвий впливає на життєдіяльність грибів. Механізми фоторецепції грибів останнім часом є предметом уваги вчених. Розвиток сучасних технологій призвів до створення освітлювальних джерел нового покоління - енергозберігаючих світлодіодних лазерних систем. Оскільки вони є енергоефективними, мають невелику вартість та нескладні з точки зору практичного використання [3].

Досліджувався штам із колекції культур шапинкових грибів кафедри ботаніки та екології Донецького національного університету імені Василя Стуса: P-157 гриба *P. ostreatus*. Для вивчення впливу лазерного опромінення маточний міцелій культур P-157 гриба *P. ostreatus* одноразово опромінювали перед посівом когерентними променями червоного (довжина хвилі 635 нм) та синього (405 нм) світла. Потужність кожного світлодіодного лазера становила 100 мВт. Тривалість опромінення складала 10 сек. Для інокуляції контрольних варіантів застосовували неопромінену культуру. Інокулюмом слугували 10-денні міцеліальні культури штамів на картопляно-глюкозному агарі. Поверхнєве культивування міцелію *P. ostreatus* проводили в термостаті при температурі 26±1 °С. З метою оцінки росту культур вищих базидіоміцетів використовували метод заснований на дослідженні та аналізі динаміки збільшення радіусу колоній від часу культивування. Швидкість радіального росту – V_r вегетативного міцелію кількісно визначали у фазі лінійної залежності приросту радіусу колонії від часу культивування за формулою:

$$V_r = \frac{a - b}{t_1 - t_0},$$

де: a – радіус колонії наприкінці росту, мм; b – радіус колонії на початку фази лінійного росту, мм; t_1 – тривалість лінійного росту, дб [6].

Згідно з результатами наших досліджень було встановлено збільшення радіальної швидкості росту міцелію досліджуваних штабів. Найвище значення V_r міцелію встановлено для штаму P-157 гриба *P. ostreatus* - $6,2 \pm 0,6$ мм/добу за дії синього лазерного опромінення 10 сек. Опромінення міцелію штаму P-157 червоним лазером сприяло збільшенню швидкості радіального росту до $6,9 \pm 0,3$ мм/добу. Контроль склав $4,5 \pm 0,3$ мм/добу.

Список використаних джерел:

1. Hoa H. T. The effects of different substrates on the growth, yield, and nutritional composition of two oyster mushrooms (*Pleurotus ostreatus* and *Pleurotus cystidiosus*). *Mycobiology*, 2015. Vol. 43(4). P. 423-434.
2. Moore, D. Robson, G.D., Trinci, A.P.J. 21st Century Guidebook to Fungi. – Cambridge.UK: Cambridge University Press, 2011. - 236 p.
3. Поединок Н. Л. Енергоефективні системи штучного освітлення у технологіях вирощування їстівних та лікарських грибів. Наука та інновації, 2013. Т.9, № 3. С. 46-59.
4. Purschwitz J., Muller S., Kastner Ch. and Fischer R. Seeing the rainbow: light sensing in fungi. *Current Opinion in Microbiology*, 2006. 9, № 6. – P. 566–571.
5. Tisch D., Schmol M. Light regulation of metabolic pathways in fungi. *Appl. Microbiol. Biotechnol.* 2010. 85, № 5. P. 1259–1277.
6. Билал В. И. Методы экспериментальной микологии: Справочник. Київ:Наук. думка, 1982. 552 с.

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

Коваленко О.О.,

Викладач ПК «Захист Вітчизни»

Дніпровський транспортно-економічний коледж

ПІДГОТОВКА І УЧАСТЬ СТУДЕНТІВ У ЗМАГАННЯХ ПО СТРІЛЬБІ З ПНЕВМАТИЧНОЇ ГВИНТІВКИ

Змагання зі стрільби з пневматичної (малокаліберної) гвинтівки (ПГ) є одною з форм військово-патріотичного виховання студентів, покращення та удосконалення їхніх навичок у підготовці та веденні воюю з гвинтівки та в цілому у поводженні зі зброєю.

У нашому навчальному закладі змагання зі стрільби з ПГ плануються на II семестр навчального року, що дає змогу прийняти в них участь і студентам I-го курсу, які на цей час вже відпрацювали розділ з вогневої підготовки згідно програми. Як правило, вони плануються на кінець лютого, так як міські та обласні змагання по триборству проводяться у квітні, травні місяці відповідно, в яких однією із вправ входить стрільба з ПГ.

Для проведення змагань, тренувань зі стрільби повинна бути підготовлена відповідна матеріальна база. Тир коледжу дає можливість проводити стрільбу на 4-х напрямках. Кожен з яких обладнаний кулевим перехоплювачем, відеокамерою, для спостереження за результатами стрільби, лежаком та валиком (упором). Місце керівника стрільби обладнане монітором та відео регістратором.

Підготовка до змагань студентів коледжу по стрільбі з ПГ розпочинається за 3-4 тижні до їх початку підписанням директором коледжу наказу про їх проведення. В наказі визначається термін проведення змагань, склад їх учасників, дати змагання та тренувань для кожного відділення. Термін визначається, як правило, 3-5 днів, в залежності від складу учасників, кількість тренувань – 2-4. Кожне тренування включає в себе 3-5 стрільб, в залежності від підготовки і навичок кожного (її) студента (ки). Більше 5-и стрільб за одне тренування проводити не рекомендуємо так як ефективність подальших стрільб різко зменшується.

Особливу увагу хочу звернути на перше тренування. На ньому я нагадую студентам і особисто показую:

- як треба готувати кожному (в залежності від росту) місце для стрільби з положення лежачи;
- порядок виконання команди «До бою»;
- дії студентів по команді «Заряджай» та дотримання мір безпеки при цьому;
- послідовність прийняття положення для стрільби лежачи з упору (порядок прикладки, місце правої руки, під кутом 30 градусів до корпусу, ліва симетрично правій, підігнати упор (валик) відповідно до висоти свого передпліччя, передпліччя лівої руки не повинно тиснути на валик);

- порядок перевірки правильності прийнятого положення для стрільби і що треба робити якщо необхідно зміняти положення тіла, звертаю особливу увагу на те, що лікті повинні при цьому бути на тих же місцях;
- положення ніг (ступні ніг повинні бути розведені носками назовні);
- курок нажимати плавно на видиху, затамувавши дихання [1]

Після цього хвилин 15 треную студентів у правильній прикладці зброї та підготовці до стрільби з положення лежачи, без пострілу. Потім переходжу до практичної стрільби по точці діаметром 1 см 2-3 серій по три патрони в кожній. Тільки після появи «кучності» в стрільбі розпочинаю виконання вправи по мішеням. Кожен стрілець виконує 5-ть серій по вісім патронів в кожній. З метою підвищення ефективності тренувань та усунення помилок, які можуть допустити студенти при виконанні вправи озвучую результати кожного пострілу (при неточному пострілі указую на можливі помилки, які міг допустити виконавець при стрільбі). Результати по кожній серії записую у відомість тренувань кожному студенту (ки).

Самі змагання проводяться в період 3-4 днів в залежності від кількості учасників в командах. По результатам змагань готується наказ, де відзначаються призери в командному та особистому заліку.

Підготовка команди студентів коледжу з триборства, де однією з вправ є стрільба з ПГ з положення лежачи, розпочинається за 30 днів до проведення цих змагань. Склад команди 8-10 студентів, які показали найкращі результати на 100 м та підтягуванні. Методика проведення тренування команди така ж сама. Кількість тренувань 2-3 в тиждень. Більшу увагу приділяю студентам першого, другого курсів, які мають не такі тверді навички. При необхідності призначаю їм додаткові дні тренувань. Бажано, щоб студенти напередодні стрільби не давали собі максимальні фізичні навантаження.

Форми залучення студентів до змагань можуть бути різні. Я прихильник залучення 1-го, 2-го курсів до внутрішніх змагань зі стрільби, щоб краще закріпити навички, які вони отримали по планових заняттях з вогневої підготовки. Застосування відеоспостереження для контролю результатів стрільби значно підвищує ефективність таких тренувань і в цілому скорочує час набрання студентами хорошої форми до змагань.

Література:

1. К.О. Пашко, І.М. Герасимів, Ю.П. Щирба, М.М. Фука. Захист Вітчизни для хлопців / підр. для учнів 11 кл. – Тернопіль: Астон, 2011. - с. 111-112

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Ковалик Л.Г.,

*студентка факультету економіки та менеджменту
Житомирського національного агроєкологічного університету*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ І КІЛЬКІСНО-ЯКІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕРСОНАЛУ КП «ЦЕНТР ПЕРВИННОЇ МЕДИКО-САНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ» ЖИТОМИРСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. З досвіду розвинених країн відомо, що більше 80 відсотків проблем із здоров'ям людини можна розв'язувати на первинному рівні охорони здоров'я. Саме тому розвиток первинної медико-санітарної допомоги став для багатьох країн виходом із кризової ситуації в системі медицини.

З метою забезпечення зниження рівня захворюваності, інвалідності та смертності населення в Україні у 2011 році було розпочато комплексну реформу медичної галузі, провідне місце в якій було відведено налагодженню ефективного функціонування системи надання населенню доступної та високоякісної первинної медичної допомоги на засадах сімейної медицини.

Для створення законодавчої та нормативно-правової бази для реалізації реформ було розроблено та ухвалено значну кількість нормативно-правових актів – законів України, постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, наказів Міністерства охорони здоров'я України, ряду методичних рекомендацій. [2]

Основний матеріал. На сьогодні мережа закладів первинної медичної допомоги в Україні представлена 5,5 тис. центрів первинної медико-санітарної допомоги та амбулаторіями сімейної медицини, чисельність медичного персоналу налічує більше 35 тис. осіб, з них: 13 тис. лікарів загальної практики-сімейних лікарів, середній персонал з медичною освітою за спеціальністю «загальна практика – сімейна медицина» – 22 тис. осіб. Один лікар загальної практики-сімейний лікар обслуговує дільницю від 1500 до 2000 осіб дорослого та дитячого населення (500-600 сімей). [2]

Комунальне підприємство «Центр первинної медико-санітарної допомоги» Житомирської міської ради було створене у грудні 2017 року (Наказ Житомирської міської ради від 18.12.2017 № 855). До новоствореного центру увійшли структурні підрозділи міських лікарень, які надавали первинну медичну допомогу населенню. [1]

Основною метою діяльності Центру є забезпечення організації кваліфікованої первинної лікувально-профілактичної допомоги населенню міста, проведення комплексу профілактичних заходів з попередження і зниження захворюваності, інвалідності і смертності, раннього виявлення захворювань, надання за укладеними деклараціями, та у разі їх відсутності прикріпленому за сімейно-територіальним принципом населенню кваліфікованої первинної лікувально-профілактичної допомоги, здійснення моніторингу за станом здоров'я, забезпечення дотримання прав і обов'язків пацієнтів.

Первинна медична допомога надається пацієнтам в амбулаторіях Центру і на дому сімейними лікарями, терапевтами та педіатрами.

У Центрі відкрито 21 амбулаторія де працюють: 152 лікаря загальної практики – сімейної медицини, 67 педіатрів та 264 сестри медичні.

Важливою складовою будь-якого медичного закладу є його персонал, рівень кваліфікації його кадрів. Кадровий склад Центру первинної медико-санітарної допомоги м. Житомира на сьогодні включає кваліфікованих лікарів, медичних сестер, молодших медичних сестер.

Очолоє Центр первинної медико-санітарної допомоги кандидат медичних наук, головний лікар Дідик І.В.

Кількість лікарів у закладі складає 205 осіб, що становить 86,8% від загальної потреби. Забезпеченість медичних сестер закладу складає 89,7% (259 осіб). У закладі працює 143 сімейні лікаря (75%).

За категоріями персоналу структура медичного закладу розподіляється на три групи:

- адміністративно-управлінський персонал медичного закладу;
- медичний персонал медичного закладу;
- службовці та господарсько-обслуговуючий персонал.

Загальна кількість адміністративно-управлінського персоналу складає 24 особи.

Медичний персонал за категоріями розподіляється на вищий (225 осіб, 34,7%), середній (277 осіб – 42,7%), молодший (56 осіб, 8,6%). До групи службовців та господарсько-обслуговуючого персоналу входять завгосп, інженер з техніки безпеки, працівники транспортної служби (67 осіб, 10,3%).

Аналіз кількісно-якісного складу працівників Центру передбачав його розподіл за віковими групами. Було з'ясовано, що у закладі працює медичний персонал віком від 20 до 75 років. Так у віковій категорії до 30 років працює 28 осіб жіночої статі. У віковій категорії від 31 до 45 років працює 175 осіб жіночої статі та 78 чоловіків, групу від 46 до 55 років представляють 207 осіб - жінок та 32 особи – чоловіків, у групі понад 56 років перебуває 106 осіб – жінок та 23 особи чоловічої статі.

Аналіз даних щодо рівня освіти працівників Центру первинної медико-санітарної допомоги м. Житомир показав, що в медичному закладі працює 317 осіб з вищою освітою - 48,8%, це на 7 осіб більше, ніж у 2018 році, працівників із середньою спеціальною і технічною освітою - 234 особи, що складає 36,1% від усіх працівників. Працівників із середньою загальною освітою працює 98 осіб, що складає 15,1% від усієї кількості персоналу Центру.

Аналіз досвіду роботи персоналу медичного закладу показав, що найбільшу кількість працівників Центру складають фахівці зі стажем роботи у межах 11-20 років (45,5%). Найменша кількість працівників-фахівців які мають стаж роботи до 5 років - 63 особи (9,7%).

Істотним засобом особистісного та професійного розвитку є навчання та самонавчання медичних працівників. Формами підвищення професійних знань та умінь є спеціальне навчання, курси підвищення кваліфікації, наукові конференції, медичні консилиуми, слухання лекцій, участь у різноманітних тренінгах.

Було проаналізовано форми і зміст самоосвітньої діяльності та підвищення кваліфікації 128 лікарів Центру. Із них 46 лікарів мають вищу категорію, 62 лікаря першу категорію та 20 лікарів другу категорію.

Висновки та пропозиції. Отже, діяльність Центру первинної медико-санітарної допомоги м. Житомира спрямована на вирішення завдань надання якісних профілактично-лікувальних послуг населенню, істотну роль в якому відіграє кадровий склад закладу та рівень його кваліфікації. Медичних працівників зі стажем роботи понад 10 років у Центрі працює 74,3% осіб. Фахівці закладу систематично підвищують свій професійний рівень, беруть участь у науково-практичних конференціях, конференціях згідно плану підвищення кваліфікації, форумах, семінарах, всеукраїнських конгресах та є слухачами курсів тематичного удосконалення із неврології, нефрології, дієтології.

Список використаної літератури:

1. ІНТЕРНЕТ-РЕСУРС: <https://likar.center>.
2. Проект закону України №6634 от 22.06.2017 «Про первинну медичну допомогу на засадах сімейної медицини».

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Komarysta B.M.,

*Ph. D., Associate Professor, Department of Mathematical Methods of Systems Analysis,
Institute for Applied System Analysis, Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute*

TO THE QUESTION OF PRODUCT LIFE CYCLE ASSESSMENT AND ITS IMPACT

One of the most widely used methods for quantifying the quality of environmental products is the product life cycle assessment (LCIA) method. Using life cycle assessment methods, specialists can determine the impact of products throughout the entire life cycle. This can be an impact on climate change, depletion of natural exhaustible resources, reduction of the ozone layer, and others.

By comparing life cycle estimates for various technological and product systems, the effectiveness of a given product system can be evaluated. For example, the choice of the least impact on human health, the least harm to the environment, less use of natural resources and so on.

A series of international standards ISO 14000 "Environmental Management" is responsible for environmental quality control. A separate group is occupied by the standards of the ISO 14040 series - "Environmental Management. Life Cycle Assessment", which are intended for aspects of the product life cycle and its assessment. The implementation of these standards provides for increased efforts at the state level to improve the environmental quality of products, greening production and is a movement towards increasing the sustainability of society's development [1].

In accordance with this, studies LCIA are responsible for the development and implementation of a methodology for assessing the environmental quality of products play a very important role. With their help, an assessment is made of the impact of product systems during their life cycle on humans and the environment.

The quantitative application of the concept of life cycle and LCIA thinking is a methodological tool. It is used to analyze the environmental impact of activities related to technological or product systems. All production processes and services are part of the life cycle assessment and methods of LCIA. This includes the processes associated with the product during its life cycle, from the acquisition of raw materials to processing and disposal. The term "from the cradle to the grave" is often used to indicate the life cycle, which clearly reflects the essence of the concept. When assessing the impact of a life cycle (LCIA), a data shortage problem often arises. Therefore,

such components as transportation, storage, sale, etc., are included in the assessment as much as possible [2]. When assessing the impact of the life cycle, an analysis of “inputs” and “outputs” is first carried out (Fig. 1).

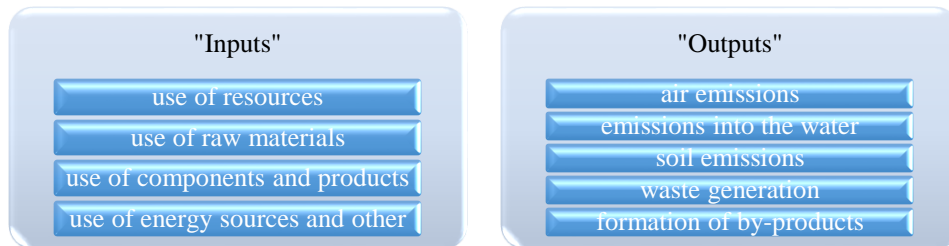

Fig. 1 - Life Cycle Assessment Analysis

The structure of the life cycle assessment procedure, depending on the purpose and volume, includes three interrelated phases [3] (Fig. 2). Based on life cycle assessment, appropriate management decisions are made.

To harmonize domestic legislation in the environmental sphere and international legislation in Ukraine, relevant standards are being introduced. In this regard, the DSTU ISO 14040: 2013 standard was adopted, which implements the international standard ISO 14040: 2006, which describes the principles and structure of the life cycle assessment.

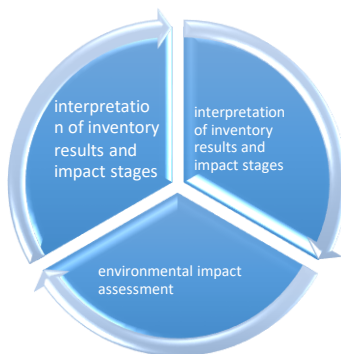

Fig. 2 - Structure of the life cycle assessment procedure

The introduction of this standard in Ukraine will allow us to assess the impact of the product life cycle, assess the competitiveness of Ukrainian enterprises in this direction, and reduce the negative impact on the environment.

Literature:

1. Комариста Б.М., Бендюг В.І. Алгоритм оцінки впливу життєвого циклу продукту. III Всеукраїнська науково-практична конференція «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКОВО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНІВ», 18-24 квітня 2017 р., Рубіжне. – С. 42-45.
2. Komarysta Bohdana, Bendyuh Vladyslav. Determining the level of resources savings of the product life cycle. ENVIRONMENTAL PROBLEMS. Vol. 2, No. 4, 2017. – P. 195-198.
3. Комариста Б.М. , Бендюг В.І. Визначення ресурсоефективності з використанням MIPS-аналізу у життєвому циклі продукту. Комп’ютерне моделювання в хімії та технологіях і системах сталого розвитку – КМХТ-2018: Збірник наукових статей Шостої міжнар. наук.-практ. конф. – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. – С. 61-64.

ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Фінанси є однією з найбільш важливих, складних та суперечливих економічних категорій. Правильне розуміння сутності цієї категорії є дуже важливим. Воно дозволяє формувати фінансову сферу та здійснювати фінансове управління адекватно до рівня розвитку національної та міжнародної економіки. Фінанси - це система економічних відносин між державою, юридичними і фізичними особами з приводу формування, розподілу, перерозподілу і використання централізованих і децентралізованих грошових фондів, які регулюються правовими нормами.

У сучасній західній фінансовій науці відповідно до структурних елементів, які охоплюються у якості предмету вивчення, сформувалися чотири основні напрями фінансових досліджень, які розвиваються дещо відокремлено один від одного: публічні фінанси (public finance); фінанси приватного сектору (finance, business finance); фінансові ринки (market finance); міжнародні (світові) фінанси (international (global) finance).

Останнім часом питання, пов'язані з публічними фінансами, досліджували такі науковці, як: Л.В. Фокша, В.І. Кравченко, С.О. Корецька, А.А. Нечай, О.О. Молдаван, С.М. Вдовенко, Ю.В. Шульга, О.А. Лукашев, М.І. Карлін та ін. Об'єкти аудиту державних фінансів: досліджували С.В. Мних, М.О. Никонович, О.Т. Олендій, В.Ф. Максимова, Ю.Б. Слободяник, В.П. Хомутенко, О.А. Скорба, О.Ю. Пушкарьова та ін.

Щодо змісту публічних фінансів варто наголосити, що українська практика та ряд науковців ототожнюють публічні фінанси з державними фінансами в широкому сенсі, включаючи до останніх місцеві фінанси, що було адекватним до українських реалій протягом багатьох років. Однак є вчені, які почали використовувати термін "публічні фінанси" та визначають їх як такі, що охоплюють доходи і видатки центрального та місцевого уряду, а також структурні взаємозв'язки між ними, визначення яких відбувається у середовищі представницької влади [1 с. 287]

Дослідження "нових" публічних фінансів у рамках сучасної західної науки задають нові орієнтири українській фінансовій науці та практиці щодо врахування в структурі публічних фінансів України таких складових, що пов'язані з сучасними тенденціями розвитку, на яких слід зробити акценти.[2 с.15]

По-перше: варто виокремити складову публічних фінансів, що пов'язана з фінансами приватного сектору та представлена відносинами державних органів влади та органів місцевого самоврядування з приватним бізнесом, що в економічній літературі визначається як державно-приватне партнерство.

По-друге: варто акцентувати увагу на складовій публічних фінансів, що пов'язана з діяльністю фінансових корпорацій (організацій) державних та місцевих органів самоврядування на внутрішніх фінансових ринках вирізняючи: 1) публічні фінанси, що відображають діяльність державних фінансових корпорацій (організацій) на внутрішніх фінансових ринках, в тому числі державні внутрішні запозичення (державний кредит) та, у зв'язку з цим, державний внутрішній борг; 2) публічні фінанси, що відображають діяльність фінансових корпорацій (організацій), створених місцевими органами влади на внутрішніх фінансових ринках, в тому числі муніципальні внутрішні запозичення (кредити місцевих органів влади) та, у зв'язку з цим, місцевий (муніципальний) внутрішній борг.

По-третє: в рамках структури публічних фінансів України слід вирізнити ще одну складову, що пов'язана з діяльністю фінансових корпорацій (організацій) державних та місцевих органів влади на міжнародних ринках, виокремивши при цьому: 1) публічні фінанси, що відображають діяльність фінансових корпорацій (організацій) державних органів влади на міжнародних ринках, в тому числі, державні зовнішні запозичення та державний зовнішній борг; 2) публічні фінанси, що відображають діяльність фінансових корпорацій (організацій) місцевих органів влади на міжнародних ринках, у тому числі, муніципальні зовнішні запозичення та муніципальний борг іноземним структурам. (таблиця 1)

Варто звернути особливу увагу на специфічне місце в структурі публічних фінансів України (таблиця 1) ще однієї складової, що представлена публічними коштами спеціальних (цільових) позабюджетних фондів, як державних: Пенсійного фонду України та інших фондів соціального забезпечення, так і фондів місцевого самоврядування[4 с.166].

ЦЕНТРАЛЬНІ (УРЯДОВІ) ФІНАНСИ	МУНІЦИПАЛЬНІ (МІСЦЕВІ) ФІНАНСИ
1. Публічні фінанси в рамках бюджетної системи	
Публічні фонди коштів: - Державного бюджету; - цільових централізованих бюджетних фондів;	Публічні фонди коштів місцевого самоврядування: - бюджетів місцевого самоврядування; - цільових централізованих місцевих бюджетних фондів;
2. Публічні фонди не фінансових корпорацій, інших підприємств і організацій державної та комунальної форми власності	
Публічні кошти підприємств державної форми власності: - фонди коштів державних нефінансових корпорацій; - фонди коштів інших нефінансових державних підприємств, установ та організацій;	Публічні кошти підприємств і організацій комунальної форми власності: - фонди коштів нефінансових комунальних підприємств, установ та організацій;
3. Публічні фінанси в рамках державно-приватного партнерства	
Формуються між приватним бізнесом і державними органами	Формуються між органами місцевого самоврядування та приватним бізнесом
4. Публічні фінанси, що відображають діяльність фінансових корпорацій державних та місцевих органів влади на внутрішніх фінансових ринках	
У тому числі державні внутрішні запозичення та державний внутрішній борг: - спеціальні фонди грошових коштів і резерви Національного Банку України; - спеціальні фонди грошових коштів і резерви банків інших грошово-кредитних організацій, які засновані на праві державної власності чи мають державну частку;	У тому числі інші муніципальні внутрішні запозичення та місцевий внутрішній борг: - фонди грошових коштів комунальних банків, якщо їх статутний капітал утворюється за рахунок коштів місцевого самоврядування; - фонди грошових коштів інших фінансових організацій, створених органами місцевого самоврядування;
4.1. Публічні фінанси спеціальних (цільових) позабюджетних фондів	
Публічні кошти державних цільових позабюджетних фондів: - Пенсійний фонд України; - Інші позабюджетні фонди;	Публічні кошти цільових позабюджетних коштів місцевого самоврядування
5. Публічні фінанси, що відображають діяльність фінансових корпорацій (організацій) державних та місцевих органів влади на міжнародних ринках	
У тому числі, державні зовнішні запозичення та державний зовнішній борг;	У тому числі, муніципальні зовнішні запозичення та муніципальний борг іноземним структурам;

Таблиця 1. Складові публічних фінансів України

Джерело: складено автором на основі [3 с.128]

Отже загалом можна констатувати, що "традиційні" складові в структурі публічних фінансів, нині мають цілий спектр негативних проявів у своєму розвитку, які пов'язані з майже 25-річною фінансовою практикою зі значною тінізацією, корупційними схемами та ін., зокрема, як на рівні бюджетного процесу при формуванні та виконанні Державного бюджету, так і на рівні місцевих бюджетів, тому відносно них задекларовані і почали реалізуватися ряд необхідних реформ. Деякі інші складові публічних фінансів ще до кінця не усвідомлені як вагомі їх елементи, тому що знаходяться на початку свого становлення, зокрема публічні фінанси, що розкривають відносини суб'єктів державно-приватного партнерства, формування фінансової складової муніципальних утворень, зокрема громад, надання їм необхідної фінансової автономії у зв'язку з реформою бюджетної децентралізації, також зі становленням ринку місцевих запозичень (як внутрішніх, так і зовнішніх), процесами міжмуніципального співробітництва і т.д.

Список використаної літератури

1. Фінанси зарубіжних країн: навчальний посібник / [Кізіма Т.О., Кравчук Н.Я., Горин В.П. та ін.]; за ред. О.П. Кириленко. — Тернопіль: Економічна думка, 2015. — 287 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.google.com.ua/url?url=http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/29138/1/Finance_foreign_countries.pdf
2. Іваницька О.М., Кошук Т.В., Цицик. Регулювання діяльності державних нефінансових корпорацій в Україні // Наукові праці НДФІ. — 2016 с.15 — № 2
3. Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е. та ін. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е., та ін.; Швейцарськоукраїнський проєкт "Підтримка децентралізації в Україні — DESPRO. — К.: ТОВ "Софія", 2012. — с.128
4. Вдовенко С.М., Шульга Ю.В. Проблеми та перспективи формування сучасної системи публічних фінансів в Україні / С.М. Вдовенко, Ю.В. Шульга // Науковий вісник ЧДІУЕ. Серія «Фінанси. Банківська справа». — 2012. — № 2 (14). — с. 166.

РЕКЛАМА ЯК ЕЛЕМЕНТ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА

Серед усіх маркетингових інструментів, що забезпечують систему взаємозв'язків і взаємин, особлива роль належить маркетинговим комунікаціям. В найбільш загальному тлумаченні, маркетингові комунікації слід розглядати як один з багатьох інформаційних і реальних процесів, які реалізуються на підприємстві в його зовнішньому і внутрішньому оточенні.

Загальна програма маркетингових комунікацій підприємства являє собою поєднання п'яти основних засобів просування [1, с. 423–424]:

1. реклама – платна форма неособистісного представлення та просування ідеї, товарів та послуг, яку замовляє та фінансує певний спонсор;

2. персональний продаж – презентація товару одному або декільком потенційним клієнтам, яка здійснюється в процесі безпосереднього спілкування та має на меті продаж та встановлення тривалих стосунків з клієнтами;

3. стимулювання збуту – одноразові спонукальні заходи, які заохочують до придбання тих чи інших товарів або послуг;

4. зв'язки з громадськістю – налагодження стосунків між підприємством та різноманітними контактними аудиторіями за допомогою створення вигідної для компанії репутації, позитивного корпоративного іміджу, з одного боку, та усунення чи попередження небажаних чуток, пліток та дій – з іншого. До головних інструментів зв'язків з громадськістю належать контакти з пресою, створення репутації товару, корпоративні комунікації, зустрічі представників компанії зі споживачами та консультування;

5. прямий маркетинг – використання різноманітних засобів комунікації для безпосереднього спілкування з покупцями, розрахованих на отримання певної реакції.

Особливе місце в системі маркетингових комунікацій займає реклама, яка є настільки емним й багатоаспектним видом ринкової діяльності, що її нерідко виокремлюють в самостійний напрям. Хоча, як свідчить світова практика, реклама набуває максимальної ефективності лише в комплексі маркетингу. У той же час ні в світовій, ні у вітчизняній практиці немає єдиної класифікації видів реклами, що ускладнює їх вибір при здійсненні маркетингових комунікацій.

Ж. Ламбен розглядає рекламу як засіб комунікації, який дає змогу фірмі передати повідомлення потенційним покупцям, прямий контакт з якими не налагоджений. Використовуючи рекламу, фірма створює імідж марки та формує капітал – відомості у кінцевих споживачів, намагаючись досягти співпраці з боку продавця [2].

У. Уелс, Дж. Бернета і С. Моріарті розглядають рекламу як «... оплачену неперсоналізовану комунікацію, що здійснюється ідентифікованим спонсором і використовує засоби масової інформації з метою схилити до чогось аудиторію або вплинути на неї» [3].

Е. Ромат дає визначення реклами з використанням комунікаційного підходу, стверджуючи, що реклама є видом соціальної масової комерційної комунікації, що формується й оплачується рекламодавцем (продавцем) і спрямована на потенційних покупців (споживачів) об'єкта рекламування (товару, послуги, іміджу, ідеї, особи, організації, держави, території, тощо). Метою комунікації є формування певної цільової настанови одержувачів рекламного звернення щодо об'єкта рекламування [4, с. 38–39].

Відсутність універсального визначення реклами відображає її сутність як різноманітного суспільного явища сучасності. Сьогодні реклама та рекламна діяльність знаходить застосування в різних сферах суспільно-економічного життя людей. У цьому контексті можна чітко класифікувати види рекламної діяльності як: політичну, торгову, наукову, релігійну, соціальну, інтелектуальну та інші види реклами. Всі види рекламної діяльності мають різні об'єкти рекламного впливу, різні цілі, завдання, функції, засоби досягнення цілей і механізм реалізації [5, с.59].

Сучасне підприємство стикається з численними змінами зовнішнього середовища, що викликає

необхідність його трансформації під впливом розвитку технологій. Серед інших, інформаційні технології зайняли одну з лідируючих позицій і, фактично, стали домінантою постіндустріальних культур і суспільства XXI століття. Одним з проявів цієї тенденції стає використання споживачами на щоденній основі все більшої кількості різних електронних пристроїв: ноутбуків, планшетів, смартфонів, постійно пов'язаних з мережею Інтернет. Враховуючи потреби споживача, фірми змушені змінювати свою комунікаційну політику, все більше покладаючись на віртуальне представництво. Але Інтернет став не просто новим каналом комунікації, а привніс серйозні зміни в способи і можливості взаємодії в усіх складових marketing mix.

В умовах вищезазначених змін, знизилась ефективність масової реклами з одночасним збільшенням ефекту від використання індивідуалізованих рекламних засобів, змінилось споживачьке ставлення до джерел отримання інформації про товари, споживачі стали сприймати рекламу як перманентний подразник, який не виконує інформаційної та комунікативної функції.

Проте, в XXI столітті рекламна діяльність набуває все більш складного, багаторівневого і багато структурного розвитку. Сучасний світовий рекламний ринок в умовах розвитку медіа-ринків та формування інформаційної економіки все більше інтегрується в соціально-економічні процеси розвитку суспільства та стає складовим елементом світової економіки.

Література:

1. Аармстронг Г., Котлер Ф. Маркетинг: загальний курс. К.: Далектика, 2001. – 608 с.
2. Ламбен Ж.-Ж. Стратегический маркетинг. Европейская перспектива. СПб.: Наука, 1996. 589 с.
3. Уеллс У., Бернет Дж., Мориарти З. Реклама: принципы и практика. СПб.: Издательство «Литер», 1999. 736 с.
4. Ромат С. В. Трансформація моделі державного управління рекламною діяльністю у перехідних умовах. К.: НАДУ, 2003. 235 с.
5. Лужнова Н.В. Роль реклами в системі інтегрованих маркетингових комунікацій. *Вестник Оренбургского государственного университета*. 2010. №13 (119). С. 57-60.

Кізіма Л.В.,

здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький кооперативний інститут

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В Україні в сучасних умовах господарювання потенціал зростання продуктивності праці працівників підприємств спрямований на удосконалення системи мотивації. Існуючі види систем мотивації на вітчизняних підприємствах характеризуються невисокою ефективністю та потребують змін.

Підходи до побудови систем мотивації можна виділити за різними ознаками. На основі аналізу робіт відомих вчених [1-6] виділимо підходи до побудови систем мотивації, що зустрічаються найчастіше, а саме: класичний; ресурсно-дефіцитний; ментальний; патріархальний; організаційний; соціально-поведінковий; корпоративний; антропоцентристська.

Класичний підхід базується на двох складових: технології високого рівня розробки, подрібнену на певну кількість операцій, що мають точний розрахунок різних аспектів їх виконання, та адміністративно-організаційна діяльність, пов'язана з усіма об'єктами, що впливають на плановану ефективність праці. Основним стимулом за умов використання даного підходу є заробітна плата, а додатковими стимулами є різного роду покарання в разі невідповідності підсумків трудової діяльності працівника запланованим параметрам [4, с. 17]. Ця система стимулювання ґрунтується на таких положеннях: організація системи навчання та адаптацію персоналу до специфіки трудової діяльності, зміст праці дуже спрощений; організація праці в разі правильного підбору працівників продумана до найменших дрібниць, з метою уникнення збоїв; розмір оплати праці працівника відповідав рівню якості життя [5, с. 58].

Ресурсно-дефіцитний підхід набув поширення в умовах планової економіки, що характеризується розумінням керівництва підприємства того, що найвигіднішими як в економічному, так і соціальному відношенні є вкладення в працівника, в тому числі в його професіоналізм [2, с. 86]. В умовах даного

підходу була широко поширена практика використання покарання за зниження показників трудової діяльності в порівнянні з загально-груповими показниками. Внаслідок цього одним з найбільш значущих мотивів до праці у людини був мотив безпосереднього участі у трудовій діяльності незалежно від одержуваних результатів і винагороди за цю працю.

Ментальний підхід до побудови системи мотивації персоналу був характерний для країн, що відрізняються культурними традиціями від американської та європейської моделі та по ряду причин зуміли захистити свої культурні традиції від впливу зарубіжних. Найбільший розвиток ментального підходу наголошується в країнах регіону Далекого Сходу [5, с. 59]. Відмінними ознаками даного підходу є: використання національних форм відносин у трудовій діяльності; збереження основних рольових позицій, пов'язаних з традиціями і сформованих в житті суспільства конкретної держави, регіону, місцевості; відсутність пріоритету матеріальних стимулів; складна система оплати праці. Перевагою подібної концепції є можливість формування та використання певних традицій для впровадження методів управління, організації праці, мотивації, стимулювання персоналу.

Патріархальний підхід до побудови систем мотивації має загальну основу з ментальним і в окремих випадках розглядається як окремий випадок ментального підходу. За умов даного підходу простежується процес ідентифікації працівником свого місця розташування в організації і конкретизація займаної позиції, що у підсумку призводить до того, що кожен окремий стимул ідентифікується з кожним окремим об'єктом в організації. Патріархальний підхід відомий в силу своєї поширеності в середовищі підприємництва різних країн, де специфікою робочих комунікацій і управлінських дій в організації є концентрація контактів між членами організації [5, с. 59]. Однак в даному процесі можна відстежити позитивні тенденції, такі як можливість індивідуальної суб'єктивної оцінки і контролю керівником трудового процесу окремого працівника, а також використання особистості та характеристики носія стимулу як мотивуючого фактора. При застосуванні даного підходу відзначається тенденція до зростання ефективності морально-психологічних стимулів, поліпшення процесів самоорганізації трудового поведінки працівників.

Організаційний підхід до формування систем мотивації базується на наступному принципі: в силу індивідуальної спрямованості окремих переваг працівників найбільшою ефективністю буде володіти вибудована оптимальним чином структура управління організацією, де повинні бути враховані певні аспекти трудової діяльності. Дана структура носить подвійний характер: в першому випадку, існує система матеріальних і нематеріальних механізмів мотивації, у другому – створюється можливість задоволення потреби у владі окремих працівників. В якості одного з провідних мотивів при використанні організаційного підходу мотив досягнення, т. як при реалізації потреби у владі окремого працівника його трудова поведінка повинна бути спрямована на максимізацію результативності, що, в свою чергу, має підкріплюватися реакцією, позитивної чи негативної, керуючих суб'єктів в організації.

Соціально-поведінковий підхід до формування систем мотивації базується на теорії малих груп, а також посилення уваги до групових систем мотивації і стимулювання трудової діяльності. Застосування даного підходу може полягати у формуванні групових трудових колективів, в проектній формі або у формі тимчасового трудового колективу, а отже, і в використанні групової системи мотивації, що включає в себе механізми групового стимулювання трудової діяльності. Особливу увагу при використанні механізмів групового стимулювання трудової діяльності необхідно приділяти розробці та коригуванні системи коефіцієнтів участі у трудовій діяльності членів колективу. Значення даного підходу полягає в можливості організації трудової діяльності в рамках робочих груп, результативність роботи яких безпосередньо відбивається на загальній результативності та ефективності діяльності всього підприємства.

Корпоративний підхід до побудови системи мотивації в значній мірі відповідає сучасним вимогам. Цей підхід дозволяє уникнути окремих недоліків розглянутих раніше підходів. Підприємства в рамках корпоративного підходу розглядається як живий організм, що складається з висококваліфікованих працівників, об'єднаних спільними цінностями, потребами і подібними мотивами у трудовій діяльності. Одним з ключових елементів даного підходу, що має мотиваційний вплив на трудову поведінку працівників, є корпоративна культура, зокрема її основні принципи. В рамках даного підходу прихильність персоналу принципам корпоративної культури розглядається як один з факторів, що сприяють продуктивною та ефективною трудовою діяльністю кожного з працівників і, як наслідок, всього підприємства [1, с. 29].

Антропоцентристський підхід передбачає, що центром всіх мотиваційних механізмів, використовуваних в рамках системи мотивації трудової поведінки, є людина. Вихідним становищем при

формуванні і розвитку систем мотивації трудової поведінки є комплексний конструкт потреб працівника [1, с. 28]. В рамках антропоцентричного підходу провідна мета організації – розвиток компетентностей працівника, що сприятимуть ефективній та результативній трудовій діяльності. При цьому підході механізми системи мотивації націлені на процес «вкладення» в працівника, метою якого є розвиток його здібностей, підвищення якості життя (освіта, охорона здоров'я, поліпшення побутових умов) тощо.

Отже, більшість розглянутих підходів до побудови системи мотивації персоналу на підприємстві мають змістовні особливості. У них працівники виступають виключно в якості доповнення до капіталу фізичного характеру виробничої системи, відносини в якій здійснюються переважно на економічному рівні і мається на увазі тільки використання наявного потенціалу трудової діяльності працівника. Відмінності мають лише корпоративний й антропоцентристський підходи, в рамках яких працівники підприємства розглядаються як суб'єкти людського капіталу, що перевершує капітал фізичний. Крім того, відбувається орієнтація на створення умов для розвитку працівника та використання працівника як розвиваючої складової робочого колективу і підприємства загалом, що може привести до зростання результативності й ефективності трудової діяльності.

Використання будь-якого підходу для формування системи мотивації персоналу на підприємстві в незмінному вигляді не є раціональним в силу наявних у кожному підході недоліків. Тому, найбільш раціональним є застосування комплексного підходу, що базується на окремих положеннях різних підходів.

Література

1. Аверіхіна Т. В., Резнік В. А., Аверіхін М. М. Зарубіжний досвід використання інноваційних технологій мотивування персоналу підприємств харчової промисловості. Економіка, фінанси, право. 2018. № 12. С. 27–30.
2. Биханова Ю. Ефективна система мотивації праці - шлях до успіху підприємства. Вісник Київський інститут бізнесу та технологій. 2010. №3. С. 84–86.
3. Бодарецька О. М., Мельник О. Г., Жежуха В. Й. Поняття технологій мотивування персоналу підприємств. Економіка, фінанси, право. 2015. № 11. С.7–11.
4. Дьолог Т. І. Управління мотивацією у вітчизняних підприємствах: мотиваційних механізм, мотиваційні фактори і критерії ефективності мотивації. Економіка & держава. 2013. №10. С.16–18.
5. Німенко А. Аналіз теорій мотивації в сучасному менеджменті. Вісник Київський інститут бізнесу та технологій. 2016. № 2. С. 58–59.

Коркуна О.І.,

*к. е. н., доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу
Львівського державного університету фізичної культури ім. І.Боберського*

СУЧАСНІ ПРОЦЕСИ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Мета реформи децентралізації є формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад. Одним з найважливіших процесів реформи є реформа фінансової децентралізації.

Кількарічний процес фінансової децентралізації сприяє якісному покращенню життєвого середовища для мешканців громад, створенню реальних умов для всебічного розвитку територій та людських ресурсів, формування засад дієвого місцевого самоврядування.

Так, впродовж 2018 р. надходження власних доходів до загального фонду місцевих бюджетів України (доходи без урахування міжбюджетних трансфертів) становили 234,1 млрд грн і у порівнянні з 2017 р. збільшилися на 41,4 млрд грн, або на 21,5% [1].

Встановлено, що з початку фінансової децентралізації доходи місцевих бюджетів мають тенденцію до зростання, зокрема, у 2014 р. їх обсяг склав 68,6 млрд грн і за п'ять років, очікується, що зростуть майже в 4 рази та за підсумками 2019 р. складатимуть 267 млрд грн (рис. 1).

Експерти вважають, що «такі результати стали можливими завдяки розширенню повноважень і підвищенню зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, реалізації заходів щодо залучення резервів їх наповнення та підвищення ефективності адміністрування податків і зборів» [1].

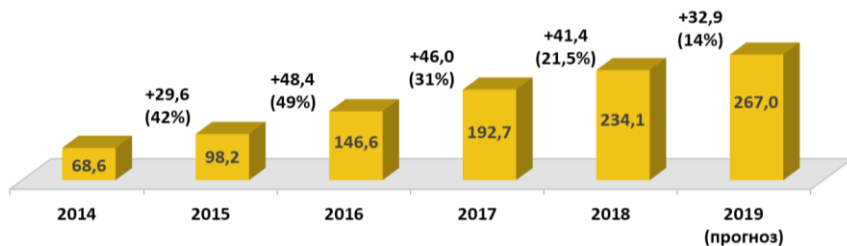

Рис. 1. Власні доходи фонду місцевих бюджетів, млрд. грн [1].

Варто зазначити, що ОТГ мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом (до реформи прямі відносини мали лише обласні та районні бюджети, бюджети міст обласного значення), для виконання делегованих державою повноважень їм надаються відповідні трансферти (дотації, освітня та медична субвенції, субвенція на розвиток інфраструктури громад тощо). Законодавчі зміни також надали право органам місцевого самоврядування затверджувати місцеві бюджети незалежно від дати прийняття закону про Державний бюджет.

Власні доходи загального фонду у розрахунку на одного жителя за підсумками 2018 р. зросли, у порівнянні з 2017 р., на 21,5% і склали 6032,9 грн. Обсяг надходжень податку на доходи фізичних осіб у розрахунку на одного жителя зріс на 25,5% і склав 3557,9 грн, місцеві податки і збори на одного жителя зросли на 16,1% і склали 1570,6 грн (рис. 2) [1].

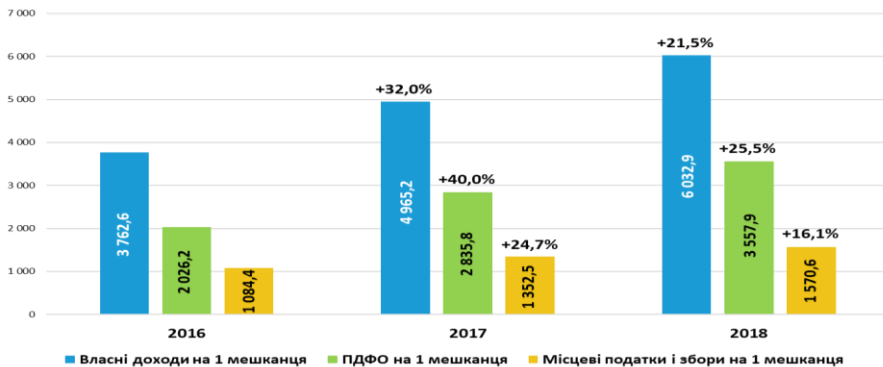

Рис. 2. Власні доходи загального фонду місцевих бюджетів на 1 мешканця за січень-грудень 2016-2018 рр., % та грн [1].

Динаміка надходжень до бюджетів ОТГ випереджає темпи зростання доходів за іншими рівнями місцевих бюджетів. Так, надходження власних доходів місцевих бюджетів 665 ОТГ за 2018 р. зросли на 62,1% (або на 8,0 млрд грн) та склали 20,9 млрд грн.

Слід відмітити, що нові 299 ОТГ, у яких перші місцеві вибори були проведені в 2017 р., тільки в 2018 р. отримали 60% надходжень від податку на доходи фізичних осіб до своїх бюджетів, то їх власні ресурси у порівнянні з аналогічним періодом минулого року зросли в 2,7 рази (або на 6,2 млрд грн) та склали 9,7 млрд грн.

Попри очевидні переваги фінансової децентралізації цей процес породжує як фінансові, так і управлінські ризики. Адже надмірна децентралізація фінансової системи ускладнює реалізацію державою таких функцій, як стабілізація та перерозподіл доходів. Управлінські ризики пов'язують з низькою

кваліфікацією управлінського апарату органів місцевого самоврядування, невідповідністю формування місцевих бюджетів цілям та завданням соціально-економічного розвитку територій, що у підсумку може нівелювати використання потенціалу фінансової децентралізації.

Література:

1. Фінансова децентралізація: експерти розповіли про результати 2018 року та перспективи 2019 // Прес-центр ініціативи «Децентралізація» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/10670?page=6>

Мазур Т.П.,
здобувач освітнього ступеня «магістр»
Вінницький кооперативний інститут

РОЛЬ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Потенціалом будь якої організації є її корпоративна культура, в якій будуються відношення між членами колективу. Значення корпоративної культури організації в тому, що вона проявляється у формуванні цінностей і принципів, які визначаються керівництвом організації, в етичних нормах і офіційній політиці, в традиціях організації, в між особистих стосунках, практиці контролю за роботою працівників, у внутрішньому середовищі організації, що об'єднується поняттям – культура організації. При цьому слід відмітити, що корпоративна культура не є статичною, раз назавжди встановленою формою взаємовідносин в організації. Загалом корпоративна культура організації відіграє дуже важливу роль в її функціонуванні, тому що вона розвиває написані, часто невисловлені норми і взаємні очікування, які досить сильно впливають на поведінку колективу.

Отже, організаційна культура є могутнім управлінським регулятивним ресурсом і чим вищий потенціал керівництва, тим вагоміший цей ресурс. Саме корпоративна культура в організації створює соціальний фундамент, який здатний нести на собі всю систему діяльності і взаємодії, протистояти і приймати зовнішні і внутрішні зміни, створювати сприятливі умови для розвитку організації та її маркетингової діяльності. Незважаючи на складності в поділі власне корпоративної культури від її проявів, автори економіко-психологічних досліджень сходяться на думці, що корпоративна культура являє собою сукупність ціннісних відносин, властивих даним соціально-економічним системам і детермінують їх поведінку, спрямовану на досягнення поставлених цілей [1].

Корпоративна культура може розглядатися на двох рівнях: культура як сукупність цінностей (соціальний рівень) і прояв культури (матеріальний рівень), здатні виступати об'єктами прогностичної моделі може бути здійснена в різних аспектах функціонування організації. Так В.В. Спасенніков, кажучи про оцінку організаційної поведінки, зазначає: «клімат як інтегральна характеристика соціально-психологічного стану трудового колективу не може бути вивчений безпосередньо, тому його доводиться вивчати опосередковано, 465 через прояви в окремих аспектах життєдіяльності, наприклад, при злитті і поглинанні компанії...» [5].

К. Камерон та Р. Куїн висловлюють думку про те, що корпоративна (організаційна) культура за своєю природою є складним феноменом, інтегруючим в своїх рамках при укріплених блоках [2]:

- 1) індивідуальні ціннісні організації людей, що входять в структуру розглянутої соціальної системи;
- 2) комплекс ціннісних відносин, властивих середовищу, в якому компанія функціонує;
- 3) власне системні цінності, як атрибути цілого.

Посилаючись на проведений нами раніше аналіз існуючих визначень і описів корпоративної (організаційної) культури, додамо, що можна говорити про два шляхи (механізми) формування організаційної культури в фірмі: – через усвідомлення співробітниками своєї приналежності до фірми, прийняття (активне або пасивне, вимушене) її стратегічної лінії розвитку і методів її діяльності; це усвідомлення йде по всіх основних компонентів структури свідомості і може призводити до цілого ряду негативних ефектів (наприклад, до формування роботизованої, маніпулятивної, що поневолює, роз'єднаної організаційної культури, а також організаційної культури виживання); – через управління несвідомими компонентами поведінки співробітників; тобто штучне створення ситуацій, проведення спеціальних заходів, формування психологічної атмосфери, в якій цінності і норми організації будуть засвоєватися і розділятися співробітниками природним шляхом.

Д. Зонненфельд виділяє чотири види корпоративної культури і позначає їх такими термінами: бейсбольна команда, клубна культура, академічна культура, оборонна культура або «фортеця»[3]. Порівнюючи дані типи культури можна виділити головні риси кожної з них. Так «клубна культура» відображає переважно лояльність персоналу до керівництва і організації в цілому. «Академічна культура» – керівник сам «вироснує» фахівців, «Бейсбольна команда» – володіє високим професіоналізмом і стійкістю в кризових ситуаціях.

«Оборонна культура» – залежить від зовнішніх впливів, характеризується постійними скороченнями персоналу, відсутністю традицій і цінностей, де практично немає можливості для поступового кар'єрного зростання, часто піддається масивній реорганізації. К. Камерон і Р. Куїнн виділяють наступні типи корпоративної культури: кланова (сімейна) культура, адхократична культура, ринкова (підприємницька) культура, ієрархічна (бюрократична) культура [2].

Безперечно корпоративна культура не останній чинник, що впливає на роботу підприємства. Жодна організація не здатна функціонувати без людей. Саме людський ресурс – забезпечує ефективну і конкурентну роботу організації. Інакше кажучи, фінансовий результат компанії на пряму залежить від старань працівників. Тобто, створити гарні умови і атмосферу роботи – запорука успіху для підприємства будь-якого рівня та галузі.

Для вітчизняних підприємств найбільш прийнятною є ринкова (підприємницька) культура. Адже, цінності такої культури і бажаний результат, в такому випадку співпадають: конкурентоспроможність та продуктивність. Такий підхід передбачає підвищення продуктивності діяльності організації, вести її до результатів та прибутків. Підприємницька культура підтримує дії, направлені на перспективу розвитку організації, новаторську і творчу активність персоналу [6].

Привабливість культури для підприємств полягає в тому, що гарантує задоволення потреб робітників в розвитку і вдосконаленні, відповідно і покращенню результатів їх роботи. Отже, корпоративна культура як елемент впливу на конкурентоспроможність підприємства та ефективність його діяльності має вагомое значення. До питання формування організаційної культури варто підходити відповідально враховуючи специфіку роботи персоналу фірми, сферу діяльності, бажаний результат.

Література

1. Барднер Г.Л. Бизнес-психология. М. Генезис, 2002. 421 с.
2. Камерон К., Куїнн Р. Диагностика и изменение организационной культуры / Пер. с англ. под ред. И. В. Андреевой. СПб: Питер, 2001. 320 с.
3. Корпоративна культура як елемент системи стратегічного управління підприємства: веб-сайт URL: <https://www.viktoria-group.com.ua> (дата звернення: 04.02.2020)
4. Небава М. І., Ратушняк О. Г. Менеджмент організацій і адміністрування: навч. посіб. Ч. 1. Вінниц. нац. техн. ун-т. Вінниця, 2012. 104 с.
5. Спасенников В.В. Организационные проблемы становления и развития экономической психологии в XXI веке. Психология и экономика. 2018. № 1. С. 11-19.
6. Спасенников В.В. Учет междисциплинарных связей экономической психологии управления человеческими ресурсами с позиций образовательных стандартов. Психология в экономике и управлении. 2017. № 1. С. 78-80

*Погосян Луїза Оганесовна
аспірант за спеціальністю 051*

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

АНАЛІЗ ЗАЛЕЖНОСТІ МІЖ ПОКАЗНИКАМИ СОЦІАЛЬНОЇ НАПРУЖЕНОСТІ

В сучасній літературі існує безліч систем показників соціальної напруженості. Перед умовою цього є те, що кожен вчених розглядає соціальну напруженість через ту чи іншу особливість її прояву та пред умови її виникнення. Враховуючи те, що соціальна напруженість все частіше сприймається урядом розвинутих країн,

як загроза зниження соціально-економічного розвитку та темпів зростання ВРП. При формуванні системи показників для оцінки соціальної напруженості в регіональних системах України було враховано :

- аналіз вже існуючих систем показників [1-7]
- наявність показників в статистиці по регіонам України
- вплив показників на ВРП

У результаті проведеної перевірки на актуалізацію показників соціальної напруженості було скорочено кількості показників у вихідних даних з 17 до 11 показників, які є домінуючими та актуальними за останні 4 роки. Оскільки при даному дослідженні враховуються не всі прояви соціальної напруженості, а саме ті які несуть загрозу зниженню показника ВРП, як головного показника розвитку та стабільності регіональної систем.

Наступним кроком даного дослідження стало, аналіз взаємоповязаності між домінуючими показниками соціальної напруженості. Для оцінки рівня залежності показників соціальної напруженості один одного, був розрахований показник кореляції. Результатом розрахунку коефіцієнту кореляції кожного показника один з одним представлений на рис.1. На рис.1. існує зв'язок між показниками показники соціальної напруженості, які мають між собою кореляцію більше ніж 0,7.

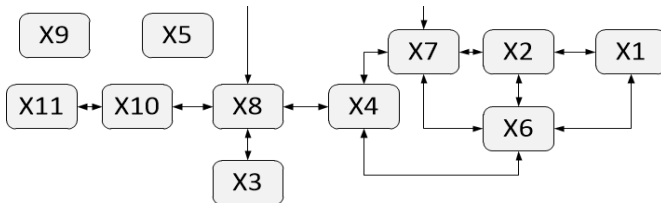

Рис.1. Залежність між показниками соціальної напруженості

де, X1 - Безробітне населення (за методологією МОП);

X2 - Обсяг реалізованої промислової продукції за регіонами;

X3 - Оборот роздрібної торгівлі, млн.грн;

X4 - Капітальні інвестиції за регіонами;

X5 - Пасажирооборот, млн.пас.км;

X6 - Експорт;

X7 - Імпорт;

X8 - Кількість підприємств за їх розмірами за регіонами;

X9 - Загальна сума субсидій, призначених домогосподарствам для відшкодування витрат на оплату ЖКГ, тис. грн

X10-Кількість вибулих;

X11- Кількість прибулих.

Відповідно до цього були зроблені наступні висновки:

- Найважливіша залежність між показниками X1,X2,X4,X6,X7,X8;
- Кожен з X2,X4,X6,X7,X1 має залежність із 4 ма показниками, а кореляційні коефіцієнти є більшими за 0,7;
- X5 та X9 не мають прямої залежності із використаними показниками;
- Міграційні процеси залежать від кількості підприємств ;
- залежність між показниками із коефіцієнтом;
- Кількість підприємств має залежність не тільки з міграційними процесами, але і з роздрібною торгівлею, інвестиціями та імпортом.

Досить цікавим є те що найбільша залежність є між економічними показниками, а вже від них йде мов кола на воді залежність з соціальними показниками. Це вказує на те що соціальні показники та їх зміна здебільшого вказують на прояви соціальної напруженості в той час, як показники економічні здатні вказати на наявність латентних проявів соціальної напруженості.

Література:

1. Донченко Ю. В., Євченко А. В., Желєзняков С. С. Соціально-економічні аспекти оцінки та регулювання територіальної асиметрії у розвитку адміністративних районів. Питання статистики 2004 №8. С.56-61.

2. Клебанова Т. С., Трунова Т. Н. Диференціація регіонів України за рівнем соціально-економічного розвитку. Економіка розвитку. 2009. № 1 (49). С.5-8.

3. Клебанова Т. С., Гур'янова Л. С., Сергієнко Е. А. Моделі диференціації конкурентних позицій регіонів. Конкурентоспроможність: проблеми науки та практики / заг. ред. д. е. н., проф. В.С. Пономаренка, д. е. н., проф. М.О. Кизима, д. е. ., проф. О.М. Тищенко - Харків.: ФОП Лібуркіна Л. М. ; ВД «ІНЖЕК», 2009. 264 с.

4. Клебанова Т. С., Гур'янова Л. С., Сергієнко Е. А., Гончаренко Г. С. Модель аналізу асиметрії регіонального розвитку Проблеми економіки. 2012. №2. С.27-33.

5. Клебанова Т. С., Іванов В. В., Дубровіна Н. А. Методи прогнозування. Навчальний посібник. - Харків: Вид. ХГЕУ, 2002. 372 с.

6. Клебанова Т. С., Трунова Т. Н. Диференційація регіонів України за рівнем соціально-економічного розвитку. Економіка розвитку.2009. №1 (49). С. 58.

7. Кононов Д. А. Сценарний аналіз динаміки поведінки соціально-економічних систем. URL: <http://www.econ.asu.ru/old/sborn/finmath2001/pdf/1.pdf> (дата звернення 20.06.2019).

*Помін А.М.,
студент*

Швиданенко Г.О.,

*канд. економ.наук, професор кафедри бізнес-економіки та підприємництва,
Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана*

СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ПІДРИВНИМИ ІННОВАЦІЯМИ

В умовах невизначеності ринку основним детермінантом, який передбачає лідерство компанії на ринку, є її інноваційний розвиток. Інноваційна діяльність є саме тим тригером, який формує рівень конкурентоспроможності компанії та її продукції. Аби забезпечити ефективний інноваційний розвиток підприємства, необхідно не лише оптимально розподіляти наявні ресурси, але й визначати майбутні пріоритети споживачів щодо вирішення їхніх проблем.

Більше ста років назад компанія Western Union не розглядала потенціалу телефонних технологій, оскільки вони дозволяли передавати сигнал всього на кілька миль, що спричинило втрату своїх позицій на ринку зв'язку. Компанія Sony, навпаки, першою почала використовувати в радіоприймачах транзистори замість радіоламп, що сприяло досягненню лідерства на ринку[2]. Історія успіху та невдач великих компаній доводить, що інноваційна діяльність десятиліттями не втрачає своєї актуальності, визначаючи положення бізнес-структур на ринку.

Інноваційна стратегія дозволяє одержувати синергійний ефект за рахунок поєднання різних видів інновацій. Наприклад, для збереження своїх ринкових позицій, підприємству доцільно застосовувати, крім підривної, підтримуючі інновації, які використовуються для покращення існуючої продукції, технологій виробництва, логістично-збутової системи та інших бізнес-процесів, оскільки підтримуючі інновації створюються саме в процесі вдосконалення[4]. В той же час, для закріплення бізнес-структур на лідерських ринкових позиціях, сучасні економічні тренди спонукають до використання тих процесів, які здатні змінити ринкову структуру, простіше кажучи – підірвати ринок.

Підривні інновації – це такі інновації, які здатні змінити співвідношення споживчих цінностей на ринку. Підривною інновацією вважається тоді, коли вона відкриває новий цикл інноваційної діяльності, що спрямована не на обслуговування та підтримку старого продукту, а на створення нового – більш простого та дешевого, який позбавлений багатьох нефункціональних для звичайних споживачів індикаторів, але при цьому зберігає основні, більш якісні параметри. Старий продукт втрачає свою конкурентоспроможність, оскільки ті параметри, які раніше були важливими, можуть бути вже несуттєвими[2].

Управління підривними інноваціями є досить складною сучасною задачею, адже передбачити, коли один з конкурентів спробує підірвати ринок так само проблематично як і винайти інноваційну технологію. Насамперед, основною задачею, при цьому, є всебічне обґрунтування стратегічних намірів, які дозволяють розпізнавати загрози ринку та ефективно використовувати інструменти для збереження наявних ринкових позицій і здобуття нових у майбутньому. Однією з передумов якісного проведення

інноваційної діяльності є розвиток інноваційного потенціалу, шляхом накопичення інтелектуального капіталу, що передбачає створення інтелектуально-інноваційних взаємозв'язків. Інноваційні процеси у внутрішньому середовищі компанії зумовлюють формування каналів комунікації, які у разі необхідності застосовуються для швидкого та комплексного обміну актуальною інформацією про ринкові зміни між підрозділами, що в умовах швидкоплинності сучасних процесів є досить вагомою перевагою.

Разом з тим, стратегія управління підривними інноваціями передбачає, що для підриву структури ринку не обов'язково здійснювати технологічні прориви. «Підривні» продукти вже мають створені компоненти у вигляді випробуваних технологій, які базуються на винайдених раніше параметрах, втілених в новому продукті, що пропонує набір функцій, який раніше не був доступний користувачам.

Супровідною умовою успішного розвитку «підривних» технологій є також розвиток каналів розповсюдження продукту. Це обґрунтовується тотожністю попиту та пропозиції, оскільки без попиту на продукт не буде і пропозиції. Але сучасний маркетинг збудований таким чином, що пропозиція здатна легко створити попит. Недостатній попит часто може пояснюватись тим, що споживач просто не знає про появу нового продукту. Саме розвинені канали поширення продукції та комунікація з клієнтами є передумовою успішного просування інноваційних технологій, що дає поштовх для розвитку даних інновацій[3].

Компанії, які мають ефективне управління, зазвичай прагнуть потрапити у лідерські позиції ринку. Тому, можна припустити, що найсильнішими інструментами таких компаній є саме «підривні» інновації, які зрештою будуть використані. Ці підприємства спочатку створюють ринок низького класу, поступово продовжуючи просування на більший і прибутковіший ринок.

Важливим рішенням, що стосуються «підривних» інновацій є створення та вибір найбільш ефективної організації для раціонального розподілу ресурсів[1]. При здійсненні інноваційної діяльності бізнес-структурами, що ґрунтуються на «підривних» інноваціях, доцільним є формування організаційної структури проекту для забезпечення його результативної реалізації. Доцільним рішенням буде створення окремого структурного підрозділу, який самостійно буде займатись розподілом ресурсів і виокремленням підривних напрямків інноваційної діяльності. Така незалежна організація дозволить правильно масштабувати окремі напрямки діяльності «підривних» інновацій, оскільки на стадії зародження ринку обсяги доходів не можуть бути високими внаслідок недостатнього попиту, який знаходиться у процесі формування і може створювати неправомірний розподіл пріоритетів топ-менеджменту компанії. Створена організація зможе самостійно визначати вектор стратегічного розвитку та ефективні напрями інноваційної діяльності.

Отже, правильно вибрана інноваційна стратегія здатна не лише визначити позицію компанії на ринку, але й змінювати саму ринкову структуру. Стратегія управління «підривними» інноваціями, в свою чергу, ґрунтується не на науково-технічних досягненнях, а на створенні та визначенні передумов розроблення «підривних» продуктів і розвитку нових ринків, на яких існують дані інновації. При цьому, така стратегія передбачає управління проектами на основі «підривних» інновацій, що включає в себе і просування продукту, і обґрунтування вибору необхідної організаційної структури адміністрування проекту.

Література:

1. Бойко О.М. Особливості управління інноваційною діяльністю промислового підприємства// Економічний вісник університету. – 2017. – Вип. 35(1). – С. 26-32.
2. Клейтон, М. Кристенсен Дилемма інноватора. Как из-за новых технологий погибают сильные компании / Клейтон М. Кристенсен. – М.: Альпина Паблишер, 2016. – 240 с.
3. Стадник В. В., Головчук О. В. Науково-методичні підходи до управління інноваційною діяльністю підприємства та його інформаційним забезпеченням// Вісник Хмельницького національного університету 2017, № 5. – С. 177-181.0
4. Швиданенко Г. О., Бесараб С. О. Дизруптивні інновації: сутність і наслідки впровадження//Проблеми економіки – 2018 № 4 (38) – С. 162-168.

*Скрипник І.М.,
аспірант кафедри «Менеджменту і права»
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Органічний сектор сільського господарства в Україні переживає стійке зростання з початку 2000-х років. Проте, існують значні можливості для подальшого росту в цьому секторі, не в останню чергу завдяки географічній близькості до платоспроможних і зростаючих органічних ринків Європейського Союзу (ЄС), а також за рахунок значного нереалізованого потенціалу внутрішнього органічного ринку України. Тому для України важливо мати внутрішні системи господарювання та життєдіяльності населення, які узгоджуються з системами країн ЄС як у питаннях законодавства, так і системи контролю, що зосереджується на походженні, якості та безпеці харчових продуктів. Це стосується і органічних харчових продуктів.

Проблематиці державної підтримки виробництва органічної продукції в Україні та за кордоном присвячені праці науковців, зокрема Є. Ю. Білоусова [1], А. В. Вдовиченка [2], О. М. Маслака, Я. О. Самсонової [3], Н. А. Берлач, А. Р. Дуб, В. Т. Дудар та ін. Проте формування системи державної підтримки органічного виробництва на основі узагальнення світового досвіду потребують подальшого розроблення та впровадження.

Отже, розглянемо питання підтримки органічного сільського господарства в розрізі провідних країн.

США є лідером у розвитку органічного руху за багатьма аспектами та показниками. У 1990 р. США ухвалили Акт про виробництво органічних харчових продуктів для регулювання виробництва та переробки органічної продукції шляхом визначення відповідних вимог [4]. Споживчий попит на органічні товари демонструє зростання упродовж останніх років, забезпечуючи ринкові стимули для американських фермерів за широким асортиментом продуктів. Органічні продукти нині доступні майже у 3/4 звичайних продуктових магазинів і часто мають значні знижки. Органічні продажі становлять понад 4% від загального обсягу продажів харчових продуктів у США [4]. Сертифіковані органічні площі і тваринництво упродовж багатьох років розширюються у США, особливо для виробництва фруктів, овочів, а також молочного тваринництва та птиці.

Німеччина зробила значний внесок у започаткування органічного руху в Європі. У 1984 р. у Німеччині було створено Загальноприйняті базові органічні стандарти, що встановлювали правила для органічних фермерів. Із цього моменту органічне сільське господарство розвивалося дуже швидкими темпами. Німеччина нині займає одне з провідних місць у розвитку глобального органічного руху. Багато органічних продуктів, що споживають у Німеччині, імпортуються (зокрема з України): особливо зернові, бобові, молоко, овочі та фрукти, а також органічні продукти, що не можуть бути вирощені у цій країні, наприклад, кава, рис тощо [5]. У 2002 р. була започаткована Федеральна схема органічного сільського господарства з метою підтримки розвитку органічного та сталого сільського господарства. Ця схема була поширена для залучення інших форм сталого сільського господарства, зазначених у резолюції, ухваленій урядом Німеччини 26 листопада 2010 року. Вона стала Федеральною схемою органічного сільського господарства та інших форм сталого сільського господарства для розширення розвитку обох форм сільського господарства та підготовкою до збалансованого зростання попиту і пропозиції [5].

Органічний ринок Франції у 2016 р. був одним з найбільших у світі (після США та Німеччини) і досягнув 6,7 млрд євро. Франція була першою країною-членом ЄС, що впровадила ще у 1993 р. схему підтримки органічного сільського господарства.

Завдяки регіональній структурі сільськогосподарської політики у Франції в різних регіонах впроваджуються різні заходи і види підтримки. Французький уряд, крім виробничих організацій, також підтримує й науково-просвітницькі центри органічного руху. У 1993 р. було створено Національний ресурсний центр з органічного сільського господарства (ABioDoc), метою якого є надання інформації та документації щодо технічних, економічних та законодавчих питань у сфері органічного сільського господарства. У 2009 р. у Франції було ухвалено закон «Loi Grenelle», який є результатом роботи саміту із захисту довкілля «Grenelle de l'Environnement». У рамках політики просування органічного виробництва передбачено збільшення вдвічі ставки субсидій для органічних фермерів [5].

Більшість розвинених країн інтегрували органічне сільське господарство у свою аграрну політику [6]. Це комплексне питання, яке поширюється на інші сфери соціальної політики, екології та економіки. Створення єдиної представницької координаційної організації в кожній країні дозволяє органічному сектору вести переговори з державними органами влади з більш сильної позиції.

Державна підтримка органічного сільського господарства в Україні перебуває, по суті, в зародковому стані, але деякі успіхи вважаємо за необхідне виділити. Зазначимо, що важливим кроком на шляху становлення та підтримки вітчизняної органічної сфери стало прийняття народними депутатами Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції». Аналізуючи досягнення України у сфері організаційно-правової підтримки органічної сфери, необхідно згадати про основні стратегічні напрямки, задекларовані у Стратегії розвитку аграрного сектору «3+5». Важливим організаційним інструментом підтримки вітчизняного органічного сектору є ініціатива Міністерства аграрної політики та продовольства України на початку 2017 р. щодо стимулювання органічного виробництва шляхом надання прав оренди на земельні ділянки державної власності на земельних аукціонах за пільговими орендними ставками. Територіальні управління Держгеокадастру продовжують проведення аудиту земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності, придатних для ведення органічного виробництва. Станом на 01.08.2017 р. до переліку земельних ділянок державної власності, права на які виставлено на земельні торги з цільовим призначенням «для ведення органічного виробництва», включено 42 земельні ділянки загальною площею 841 га [7]. Такі земельні ділянки сформовано в 11 областях України.

Вагомим зрушенням у сфері державної підтримки органічного сільського господарства стало прийняття Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам» № 609 від 08.09.2016 р., у результаті чого фермерські господарства, що прийняли рішення виробляти органічну продукцію або уже сертифіковані за органічними стандартами, мають можливість отримати державну підтримку.

Для удосконалення й росту виробництва органічної продукції уже сертифікованими операторами органічного виробництва та заохочення й підтримки, створення нових підприємств органічного ринку необхідне удосконалення нормативно-правової бази та її гармонізація відповідно до європейських вимог. Подальший розвиток органічного виробництва в Україні можливий лише за умови державної підтримки. Державне стимулювання може бути реалізоване через фінансову підтримку, пільгове оподаткування, пільгові ціни на послуги і засоби виробництва, популяризацію органічної продукції серед виробників і споживачів, створення розгалуженої інфраструктури ринку органічних продуктів. Крім прямої фінансової державної підтримки, органічна сфера потребує активної просвітницької, науково-дослідної та організаційної підтримки не лише від державних органів влади, але й від активної громади та бізнесу. У такому випадку вітчизняний агровиробник буде здатний забезпечити виробництво достатньої кількості органічної продукції, що буде сприяти покращанню стану навколишнього середовища та зростанню вітчизняного сільського господарства, що стане досить значущою складовою підвищення рівня здоров'я нації.

Література:

1. Білоусов, Е. Ю. Принципи, напрями та механізми державної підтримки розвитку органічного землеробства в Україні / А. Ю. Білоусов // Молодий вчений. – 2015. – № 6. – С. 74–77.
2. Вдовиченко, А. В. Перспективи напрями державної підтримки органічного сільського господарства в Україні / А. В. Вдовиченко // АГРОСВІТ. – 2016. – № 17. – С. 44–49.
3. Самсонова, Я. О. Державно-правове забезпечення механізмів стимулювання виробництва органічної продукції / Я. О. Самсонова // Проблеми законності. – 2017. – Вип. 139. – С. 164–175.
4. Офіційний сайт Департаменту сільського господарства США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.usda.gov/topics/organic>.
5. Урбан, І. Можливість державної підтримки для розвитку органічного сільського господарства. Досвід інших країн / Іржі Урбан, Беате Хубер, Кароліна Дмитрова [та ін.]. – Київ : Дослід. ін-т орган. землеробства (FiBL, Швейцарія), Біоінститут (Чеська Республіка), 2013. – 122 с.
6. Шкуратов О.І. Механізм управління екобезпечним сільськогосподарським виробництвом / О.І. Шкуратов // 36. наук. праць Таврійськ. держ. агротехнолог. ун-ту. – Мелітополь: Люкс, 2012. – № 4 (20). – С. 328-334.
7. Мартинюк, М. П. Державне регулювання органічного виробництва: стан та перспективи розвитку / М. П. Мартинюк : матеріали доповідей учасників V Міжнародної науковопрактичної конференції «Органічне виробництво і продовольча безпека». – Житомир : ЖНАЕУ, 2017. – С. 5–10.

*Шиманська Д.О.,
здобувач вищої освіти факультету економіки
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

СПОЖИВЧИЙ РИНОК В УКРАЇНІ

Важливим структурним елементом ринкової економіки є споживчий ринок, в межах якого відбувається розподіл та перерозподіл споживаної частини суспільного продукту, його реалізація шляхом обміну грошових доходів населення на товари та послуги.

Споживчий ринок в Україні забезпечує переважну частину кінцевого споживання домашніх господарств, опосередковує товарно-грошовий обмін величезної маси товарів та послуг - 32-35 млрд. грн. щорічного, у тому числі 90-95% товарних ресурсів вітчизняного виробництва. Через споживчий ринок реалізується майже 76% грошових доходів населення. Зростає роль споживчого ринку у формуванні ВВП. Разом з тим, розвитку споживчого ринку приманні протиріччя і проблеми. Внаслідок цього звужуються масштаби та зменшуються обсяги купівель покупців. Значна частка населення, особливо сільського, переходить на натуральне споживання. Торгівельна діяльність стає малоефективною – близько третини торговельних підприємств є збитковими, причому значна частина товарообороту перемістилась в «тінь» [1].

В цілому вітчизняний споживчий ринок характеризується високим рівнем тінізації. За деякими оцінками експертних досліджень тіньовий обіг в торгівлі становить 80%, громадському харчуванні – 53%, транспорті та перевезенні – 46%. У торгівлі підакцизними товарами значну частину становлять невраховані обсяги тютюнових, лікеро-горілчаних та інших виробів. Нарощування тіньових відносин на споживчому ринку обумовлене, на наш погляд, як зрощуванням владних структур із бізнесом, так і в результаті недосконалості нормативно-правового регулювання.

Необхідно зазначити, що значну частку в загальному обсязі продажів на вітчизняному споживчому ринку займають низькоякісні, фальсифіковані товари, а також товари, які створюються з використанням генетично модифікованих організмів. Однією з причин останнього є те, що в 90-ті роки ХХ ст. роздрібна торгівля під впливом багатьох обставин (несприятливий податковий та інвестиційний клімат, недостатній рівень фінансування тощо) перемістилася зі стаціонарних торговельних підприємств в палатки, павільйони, контейнери, кіоски, поширився продаж товарів «із рук».

Відомо, що розвиток каналів роздрібною продажу товарів, коли магазин не є основним місцем придбання товарів, характерний для країн із низьким рівнем життя і відсутністю належної регуляторної політики з боку державних органів влади, які б спрямовували розвиток роздрібною торговельної мережі у цивілізоване торгове русло. Останні роки, і це є вельми позитивним, поступово відбувається витіснення дрібною торгівлю, слабо контрольованих місць дрібнооптової торгівлі. Вітчизняні споживачі починають змінювати свою звичку купувати продукти на дрібнооптових та стихійних ринках і приходять до стаціонарних магазинів за продукцією, яка є сертифікованою. Проте дану тенденцію, на жаль, стримує значне підвищення рівня цін на споживчі товари та відповідне зменшення купівельної спроможності покупців [2].

За сучасних умов на споживчому ринку спостерігається чітка сегментація споживачів на багатих та бідних. В значній мірі це обумовлено тим, що в Україні існує значна диференціація населення за доходами. Так, 5% українського населення володіє 60% національного багатства, 35% середнього класу – 30%, а 65% становлять бідні та жебраки, яким належать лише 10% національного багатства. Бідні, як правило, можуть розраховувати лише на товари, які задовольняють базові потреби. Нерозвиненість середнього класу створює істотні обмеження для розвитку національного виробництва й споживчого ринку. Негативно впливають на становлення цивілізованого українського споживчого ринку суперечності й недосконалість чинного законодавства, нестабільність макроекономічної ситуації, а також недоліки системи контролю за товарними потоками.

Література:

1. Власова Н.О. Економіка торгівлі: навч. посіб. / Н.О. Власова, М.В. Чорна, В.А. Гросул та ін. –Х.: ТОВ «Видавництво «СВІТ КНИГ», 2014. -520 с.

2. Осташко Т.О., Волощенко Л.Ю., Ленінова Г.В. Внутрішній агропродовольчий ринок України в умовах СОТ. Відпов. ред. д. е. н. проф. В.О. Точилін. К., Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2010, 208 с.

*Шиманская Д.А.,**соискатель высшего образования факультета экономики
Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара***СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ**

Социальная защита населения – это действия государства, направленные в первую очередь на обеспечение непрерывного развития и формирования личности, а также на создание и поддержание условий жизни, необходимых для становления и самовыражения.

Среди задач, установленных политикой социальной защиты в Украине следует выделить: 1) обеспечение минимального уровня заработной платы или её индексацией в соответствии с прожиточным минимумом, установленным Верховной Радой Украины; 2) обеспечение условий для надлежащего уровня здравоохранения и образовательно-культурных нужд для всестороннего развития личности; 3) защита покупательной способности малообеспеченных слоев населения; 4) выравнивание уровней жизни отдельных категорий населения и т.д. [1].

При помощи таблицы 1 рассмотрим один из важнейших показателей социальной политики в Украине

Показатели	Года			
	2015	2016	2017	2018
Уровень безработицы (на конец года), %	9,5	9,7	9,9	9,1
Численность безработного населения, тис. человек	1654,0	1677,5	1697,3	1577,6
Численность граждан, зарегистрированных как безработные, тис. человек	461,1	407,2	352,5	341,7

Таблица 1. Динамика показателей безработицы в Украине [2]

Рассмотрев таблицу 1, можно сделать вывод относительно наличия тенденции к уменьшению безработицы в Украине: по состоянию на 2018 год численность безработных составляла 341,7 тыс. человек, в то время как уровень официально зарегистрированной безработицы 9,1% у 2018 году против 9,5% у 2015. Однако, стоит брать во внимание, что статистическая информация берет во внимание только ту часть безработного населения, которая систематически посещает службы занятости с целью подтверждения своего статуса.

Показатели	Года			
	2015	2016	2017	2018
Прожиточный минимум на одного человека	1330	1544	1700	1853
на детей возрастом до 6 лет	1167	1355	1492	1626
детей возрастом от 6 до 18 лет	1455	1689	1860	2027
трудоспособных лиц	1378	1600	1762	1921
нетрудоспособных лиц	1074	1247	1373	1497
Минимальная заработная плата	1378	1600	3200	3723
Минимальная пенсия	1074	1208	1452	1497

Таблица 2. Государственные социальные стандарты и гарантии в Украине за 2015-2018 года, грн. [2]

Согласно данным таблицы 2 размер прожиточного минимума возрос с 1330 грн. в 2015 году до 1853 грн. в 2018 году. Аналогичная тенденция просматривается в изменениях минимальной заработной платы и пенсии.

Оценив уровень социальной защиты населения страны, можно отметить постепенное увеличение всех показателей, однако стоит брать во внимание рост цен, что зависит в первую очередь от обесценивания национальной валюты. К примеру минимальный размер пенсий в 2013 году равнялся 894 грн. при курсе доллара 8,23 грн., что в переводе равняется 108,6 дол., однако при курсе 26,50 грн. в 2018 году пенсия равнялась 56,49 доллара.

Опираясь на приведенный выше анализ уместно сделать вывод о необходимости модернизации модели социальной защиты. Одним из возможных шагов может стать усовершенствование механизма финансирования досрочных пенсий и их назначения. Также периодическая переиндексация пенсий и пересмотр потребительской корзины с каждым повышением цен значительно бы улучшило уровень

жизни всех слоев населения. Всё это можно сделать за счет изменений нормативно-правовой базы, которая должна гарантировать социальную защиту всем гражданам страны.

Литература:

1. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 10.2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>

2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – 2018. Режим доступу:http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/sz/sz_u/srp_07rik_u.html

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

*Помазан Дмитро Юрійович,
аспірант, кафедри Історії, Археології та Філософії
Мелітопольського Державного Педагогічного Університету
ім. Б. Хмельницького.*

ВПЛИВ ЛІТЕРАТУРНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА СТАНОВЛЕННЯ І АКТИВІЗАЦІЮ ЕЗОТЕРИЧНИХ ТАЄМНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ТЕРИТОРІЇ АНГЛІЇ ТА ФРАНЦІЇ У ХІХ СТ.

Культурная система суспільства - є одним з ключових чинників, що впливає на світоглядні позиції індивіда. Езотеричні організації, як один з вагомих соціальних інститутів релігійного характеру у ХІХ ст. теж знаходився під впливом тодішньої культурної парадигми. А одним з головних культурних напрямів, що впливали на світогляд соціуму була література, яка у ХІХ ст. була доступна різноманітним суспільним класам. Хоча в сучасному Світі, передача інформації має інші популярні форми, культурна складова залишається дієвим джерелом впливу на формування світоглядних орієнтирів. Через це, актуальність даної теми зумовлена тим, що дозволяє розглянути в історичному контексті механізми вплив літературного середовища, що дієві навіть в сучасному Світі, на становлення і діяльність езотеричних таємних в Англії та Франції у ХІХ ст. Метою статті – є висвітлення впливу літературних тенденцій у Англії та Франції на активізацію та розвиток таємних організацій езотеричного характеру.

В історичному контексті ХІХ ст. для Західної Європи було доволі бурхливим періодом, який був багатий на різноманітні культурні та суспільно-політичні перетворення. Як вказує А. Батлер, головним ідеологічним орієнтиром епохи, був - бунт проти старих світоглядних парадигм. Дана тенденція торкнулась більшості елементів світоглядної системи та особливо яскраво була виражена в контексті культурних тенденцій, особливо в літературі (Butler, 2011, p. 162). Проекція актуальних тенденцій на змістовному рівні були відображена в літературному стилі ХІХ ст. Даний літературний напрям, був названий Декаданс, що згідно філософської термінології Нового Часу, вважалось «занепадом» (Curton, 2016). Ознаки Декадансу доволі яскраво відображалися на території Франції у ХІХ ст. Ряд складних суспільних процесів, таких як військова поразка Наполеона та загальні тенденції політичних перетворень, створювали атмосферу світоглядного занепаду та недовіри до більшості ідеологічних систем. Доволі гостро відчувалась серед письменників та людей мистецтва як в головному джерелі громадської думки. Видатні французькі письменники та поети такі як Ж. А. Рембо, Ш. Бодлер, Е. Золя та ін. долучали символізм Декадансу до своїх робіт, що не тільки відображає світоглядний напрям суспільства, але і популяризує їх у свідомості людей. Вплив даної концепції на літературну парадигму ХІХ ст. був настільки значний, що у 1887 р. один із французьких літературних журналів отримав назву «Декаданс» (Curton, 2016). В свою чергу, літературні тенденції доволі сильно вплинули на активізацію та діяльність езотеричного руху. Витоки цього процесу можна знайти напочатку ХІХ ст. Розчарувавшись у формах релігії традиційного характеру, значна кількість письменників та поетів Франції звернулись до окультних ідей, як джерела натхнення (Eliade, 1976, p. 52). Приблизно у середині ХІХ ст. процес злиття окультних ідей та літературної думки почав поглиблюватися. Значна кількість письменників не просто почали орієнтуватися на езотеричну тематику, але і масово долучались до окультних товариств. Зумовлений цей процес був тим, що езотеричні товариства, синхронізувалися з ідеями

культурного бунту та протистоянням традиційним сакральним моделям, а через це тотожні позиціям представників Декадансу. Доволі яскраво, це можна побачити на прикладі популярної серед письменників езотеричної організації - Орден Мартиністів, який заснував Жерар Анкос. До цього товариства входили такі французькі митці: М. Барре, П. Адам, Ж. Пеладан та ін. (Eliade, 1976, p. 49-50). Також, видатний містик та засновник Кабалістичного Ордену Рози та Хреста – Станіслав де Гуйта теж був письменником та учасником багатьох езотеричних орденів (Eliade, 1976, p. 50).

Водночас, процеси у Франції не були унікальні, доволі схожі тенденції були притаманні британському літературному середовищу. Втім, певні концептуальні розбіжності існували, наприклад французький декаданс, був замінений на ідеї «Апокаліпсису», що пізніше буде названо «Кінцем Епохи». Доречно зауважити, що Кінець Епохи, мав тотожний характер з Декадансом так, як занепад на рівні змісту, була об'єднуюча тема цих двох ідеологічних напрямів. Апокаліптична тематика серед суспільних прошарків була зумовлена початком нової епохи, яка відкривала двері перед новим тисячоліттям. Це надавало окультизму змісту, для періоду XIX ст. що в свою чергу сприяло активізації та становленню езотеричних організацій. Тому, ситуація, що склалася у Франції була притаманна і британським письменникам, розвивали ідею Кінця Епохи у своїх творах. Наприклад, на це вказує англійський письменник та маг Ордену «Золота Зоря» – В. Б. Йетс (Owen, 2004, p. 222). Також, доречно зауважити, що Золота Зоря, була дуже популярним місцем серед англійських письменників. Вплив ідей Кінця Епохи сприяли до залучення до лав Золотої Зорі вступили такі відомі письменники: У. Батлер, В. Б. Йетс, С. Л. Метьюс, А. Кроулі, В. Твіндейл, Е. Блеквуд, А. Мейчен, В. Твідейл та ін. (Eliade, 1976, p. 51). Така значна кількість письменників, вказує на тенденцію злиття езотеричних доктрин та літературного середовища Британії.

Враховуючи приведені вище факти, можна зробити висновок, що окультизм товариства на території Англії та Франції та літературне середовище були тісно пов'язані. В ході дослідження було встановлено, що суспільно-політичні процеси, які проходили у XIX ст. в країнах Західної Європи, сприяли атмосфері ідейного занепаду у суспільстві. Дані тенденції були покладені у літературну парадигму великої кількості письменників, які в свою чергу намагались знайти натхнення в езотеричних доктринах, що відображали на сакральному рівні актуальні суспільні прагнення. Особливо яскраво це відображається у великій кількості популярних письменників, вступали до лав різноманітних езотеричних товариств.

Література

- Butler, A. (2011). *Victorian Occultism and the Making of Modern Magic*. London: Palgrave Macmillan, 226 p.
- Churton, T. (2016). *Occult Paris: The Lost Magic of the Belle Époque*. URL: <https://ru.scribd.com/book/351486613/Occult-Paris-The-Lost-Magic-of-the-Belle-Epoque>
- Eliade, M. (1976). *Occultism, Witchcraft, and Cultural Fashion. Essays in Comparative Religion*. Chicago: University of Chicago, 160 p.
- Owen, A. (2004). *The Place of Enchantment British Occultism and the Culture of the Modern*. Chicago: The University of Chicago Press, 356 p.

Шевченко В.М.,

magіstr історії, аспірант

Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова

УТВОРЕННЯ ХАРКІВСЬКОЇ ФІЛІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ГЕЛЬСІНСЬКОЇ СПІЛКИ (ЧЕРВЕНЬ – ЛИПЕНЬ 1989 Р.)

Правозахисні організації були частиною демократичного руху, який перебував у опозиції до КІРС. Однією із таких організацій стала Українська Гельсінська спілка.

20 червня 1989 р. у Харкові відбулися Установчі збори Харківської філії УГС [7]. Серед присутніх були представники Львівської філії УГС М. Горень та І. Кандиба.

Установчі збори обрали головою Харківської філії УГС Степана Сапеляка. Заступником голови обрали Володимира Пасічника. Обрали також редакційну колегію «Інформаційного бюлетеня» у складі В. Пасічника (редактор) та В. Бондаря, І. Костіва [7].

Були обговорені події в Україні, завдання УГС. Розроблені правила прийому нових членів до УГС [7].

Після Установчих зборів Харківська філія почала здійснювати ненасильницькі політичні акції. 1 липня 1989 р. члени Харківської філії УГС та Харківського осередку Спілки молоді України о 16:00 зібралися біля пам'ятника Т. Шевченку. Учасники мітингу мали синьо-жовтий прапор та хотіли покласти квіти біля пам'ятника [2].

Коли було розгорнуто прапор, підійшли 3 міліціонери з питанням, що тут відбувається. Вони висунули вимогу до учасників піти від пам'ятника після покладання квітів [2].

Потім чоловіки у цивільному одязі напали на мітингарів. Вони хотіли відібрати синьо-жовтий прапор. При цьому вони штовхнули на бруківку О. Геращенко. Міліціонери затримали С. Сапеляка та А. Черемського, забрали прапор [2].

УГС звернулася до обласних управлінь КДБ та МВС, було встановлено, що затримані перебувають у Дзержинському районному відділі міліції. Член УГС В. Бондар провів перемовини з керівником РВВС підполковником Г. Киричуком. Міліціонер повідомив, що Сапеляк та Черемський звинувачуються у неспіdkоренні представникам владних органів. Суд над ними призначили на 3 липня. Члени УГС (Валерій Бондар, Ігор Бовцайло, Ольга Геращенко, Геннадій Шишацький, Світлана Шкурат) почали голодування із вимогою звільнити активістів УГС [2].

3 липня відбувся суд над С. Сапеляком та А. Черемським. Засідання проходило у Дзержинському районному суді. Головуючою була суддя Лосева. Судове засідання проходило у закритому режимі. Згідно із постановою суду Степан Сапеляк та Андрій Черемський були оштрафовані на 20 рублів кожен [8].

Іншою акцією Харківської філії стала поїздка до Полтави 6 липня. Активісти УГС та Спілки української молоді під керівництвом Володимира Пасічника відвідали місце Полтавської битви. Учасники акції пронесли синьо-жовтий прапор із жалобною стрічкою. Промову про боротьбу козаків за незалежність України виголосив А. Черемський, поему В. Сапеляка «Мазепа» зачитала О. Геращенко [1].

Під час акції міліція затримує Ігоря Костіва. Під тиском активістів УГС затриманий був звільнений того же дня [1].

7 липня члени УГС почали проводити у саду імені Шевченка збір підписів із вимогою дозволити використовувати синьо-жовтий прапор та надати українській мові статус державної [3]. 14 липня промову виголосив Степан Сапеляк [6]. Промова містила заклики до отримання Україною незалежності. 15 липня відбулося одностороннє голодування на підтримку вимог УГС. У акції прийняли участь 97 людей. Серед голодуючих були С. Сапеляк, В. Бондар, А. Черемський, Г. Алтунян, О. Геращенко, Г. Шишацький, С. Шкурат [4].

17 липня УГС провела акція на захист прокурора Московського району міста Харкова Ю. Гайсинського. Учасники вимагали повернути Гайсинського на посаду районного прокурора. С. Сапеляк виголосив промову на підтримку Ю. Гайсинського [5].

Формування Харківської філії УГС відбулося у червні – липні 1989 р. Особливістю діяльності УГС стало поєднання боротьби за права людини із українським визвольним рухом.

Література:

1. До роковин Полтавської трагедії // Інформаційний бюлетень Харківської філії Української Гельсінської спілки. – 1989. – Ч. 1, липень. – С. 5.
2. За національну символіку // Інформаційний бюлетень Харківської філії Української Гельсінської спілки. – 1989. – Ч. 1, липень. – С. 3 – 4.
3. Оголошення Харківської філії УГС // Інформаційний бюлетень Харківської філії Української Гельсінської спілки. – 1989. – Ч. 2, липень. – С. 2.
4. Повідомлення про голодівку 15 липня 1989 р. // Інформаційний бюлетень Харківської філії Української Гельсінської спілки. – 1989. – Ч. 2, липень. – С. 4.
5. Повідомлення про мітинг на захист Гайсинського 17 липня 1989 р. // Інформаційний бюлетень Харківської філії Української Гельсінської спілки. – 1989. – Ч. 2, липень. – С. 4.
6. Сапеляк Степан. Промова на мітингу 14 липня 1989 р. // Інформаційний бюлетень Харківської філії Української Гельсінської спілки. – 1989. – Ч. 2, липень. – С. 2 – 4.
7. Утворено Харківську філію УГС // Інформаційний бюлетень Харківської філії Української Гельсінської спілки. – 1989. – Ч. 1, липень. – С. 1.
8. Харківська філія УГС, СУМ. Шановній громаді міста Харкова, всім людям доброї волі // Інформаційний бюлетень Харківської філії Української Гельсінської спілки. – 1989. – Ч. 1, липень. – С. 4 – 5.

Яковлев І.В.,

*к.і.н., старший викладач кафедри історії та етнографії України
Одеський національний політехнічний університет*

ПРО ЧЕТВЕРТУ ВСЕУКРАЇНСЬКУ НАУКОВУ КОНФЕРЕНЦІЮ «НАРОДНИЙ РУХ УКРАЇНИ: МІСЦЕ В ІСТОРІЇ ТА ПОЛІТИЦІ»

14-15 вересня 2000 року в місті Одеса пройшла четверта Всеукраїнська наукова конференція «Народний Рух України: місце в історії та політиці», як і попередні, вона була проведена на базі Одеського національного політехнічного університету та організована завідувачем кафедри історії та етнографії України професором Г.І. Гончаруком, який у зверненні від редколегії зауважив що як не дивно але розкол в русі позитивно вплинув на роботу конференції

До редакційної колегії увійшли: Г.І. Гончарук (голова), д.і.н., професор, Н.Т. Малуха, к.і.н., доцент, Г.К. Парієнко, д.і.н. професор, Т.В. Тхоржевська к.і.н. доц., М.О. Скрипник д.і.н. професор, В.М. Соколов д.і.н. професор, Д.С. Шелест д.і.н., професор [1, с.2].

На конференції були розглянуті наступні доповіді: «Принципи викладання української мови зі спеціальності для іноземних студентів» Е.А. Агенідзе (Одеський гідрометеорологічний інститут), «Україна в структурі геополітичних інтересів» М.Б. Бабіна (Одеський державний політехнічний університет), «НРУ-найбільша помилка патріотів України» В.Барладяну-Берладник (Одеський державний університет), «Національна ідея в програмних документах народного руху України» П.Г. Берко (Львівський державний медичний університет), «Порівняльний аналіз суспільно-політичної діяльності «Руху» і «Злагоди» (Одеський державний політехнічний університет), «Безвідповідальні сини, подивіться на свою Україну» В.А. Брик (Одеський державний політехнічний університет), «До питання про трансформацію НРУ у політичну партію: політологічний аспект» І.В. Бубнов (Одеський гідрометеорологічний інститут), «Інволюція радянської еліти та уроки для Руху» В.В. Бурако (Ужгородський державний університет), «Місце Руху в політико-партійній палітрі України» В.О. Венгерська (Житомирський інженерно-технологічний інститут), «Чи буду рухатися Рух?» В.А. Влялько (Одеський гідрометеорологічний інститут), «Рух та кримсько-татарське питання» Г.В. Воробйова (Одеський державний політехнічний університет), «Причини загострення та шляхи подолання платіжної кризи в економіці України» А.Г. Гончарук (Одеський державний політехнічний університет), «Про причини розколу Народного Руху України» Г.І. Гончарук (Одеський державний політехнічний університет), «Створення Одеської обласної організації Демократичної партії України та її стосунки з НРУ та іншими громадськими та політичними організаціями 1990-1993 рр.» Т.Г. Гончарук (Одеський державний університет ім. І.І. Мечникова), «Рух і проблеми Української мови в сьогоденні» Т.І. Горобєвська (Одеський державний університет ім. І.І. Мечникова), «Ідеологічні орієнтири Руху: Минуле і сучасність» І.В. Гречуха (Одеський державний політехнічний університет), «До питання про формування багатопартійної системи України» О.О. Грицота (Одеський державний політехнічний університет), «Невикористані можливості Народного Руху України як суб'єкта державної влади» Л.Ф. Дзіндра (Харківський державний економічний університет), «Рух у президентській виборчій кампанії 1999 року» Л.П. Дузь (Одеський державний політехнічний університет), «Об'єктивні передумови процесу національного відродження та державотворення в Україні» Л.П. Євпатова (Одеський державний економічний університет), «Методика організації анти рухівської кампанії в документах ЦК Компартії України» С.Й. Кобуга (Прикарпатський університет В. Стефаніка), «Українська інтелігенція на переломних етапах: історичні паралелі» О.В. Ковальчук (Одеський державний економічний університет), «Єдиний Рух – об'єктивний наслідок демократичної інституціоналізації» Л.І. Кормич (Одеська національна юридична академія) «Геополітичні орієнтації Руху: реалії і перспективи» О.А. Кравцова (Харківський національний університет), «Національне питання та проблема прав людини у програмних документах УГГ, УГС та НРУ» І.Б. Кривдіна (Одеський державний політехнічний університет), «До питання про сучасні політичні партії та рухи» Н.В. Кудінова (Одеський державний політехнічний університет), «Роль Руху у становленні новітньої України» О.Малицький (Народний Рух України), «Етнічні проблеми в програмах політичних партій та їх вирішення на сучасному етапі в Україні» Н. Т. Малуха (Одеський державний політехнічний

університет), «Преса як інструмент політичної боротьби у конституційному процесі в Україні (1990-1996 рр.) Е.В. Мамонтова (Одеський державний політехнічний університет), «Просвіта- консолідуєчий фактор суспільства» І.В. Місевра(Одеський державний політехнічний університет), «Агітаційно-пропагандистська діяльність сьогоденних Рухів: чи існує вона?» М.П. Місержи (Одеський державний політехнічний університет), «Історичні паралелі в історії розвитку міжнародних відносин України» О.В. Муравський (Одеський державний економічний університет), «Ради і національно-визвольний Рух» Ю.В. Пить (Одеський державний економічний університет), «Роль жіночих організацій в побудові демократичного суспільства» А. Г. Пляченко (ВЛУЖ), «Харківський державний аерокосмічний університет), «Духовно політична концепція КПУ- альтернатива національній демократії» В.Т. Руденко (Одеський державний економічний університет), «Політична еволюція Народного Руху України» І.Л. Сабадирьов (Одеський державний морський університет), «Рух як носій парадигми розвитку України» А.І. Скрипник (Одеський державний університет ім. І.І. Мечникова), «Рух як парламентська опозиція» М.О. Скрипник (Одеський державний економічний університет), «Рух та українська національна ідея» О.Р. Слободянок (Одеський гідрометеорологічний інститут), «Національна ідея в ідеології та діяльності Руху» В.П. Соколовський (ДонДТУ), «Роль громадських рухів і політичних партій в самоорганізації українського суспільства» А.П. Стюпін (Одеська державна консерваторія), «До питання про національну ідею в програмних документах Народного Руху України» Д.Д. Татакі (Одеський державний політехнічний університет), «п'ять років з історії НРУ» О.Терашенко (Одеська тепла електрична станція), «Робота по створенню системи військово-патріотичного виховання у військово-повітряних силах збройних сил України» С.П. Тронь (Одеський державний політехнічний університет), «Розкол як наслідок ігнорування висновків дослідників і науковців» В.Г. Хохлов (Одеський державний політехнічний університет), «НРУ: демократія і суспільний розвиток» І.М. Чистякова (Одеський державний політехнічний університет), «НРУ: проблема розвитку громадянського суспільства» І.М. Чистякова (Одеський державний політехнічний університет), «Про одне джерело вивчення національної політики Народного Руху України» О.А. Шановська (Одеський державний політехнічний університет), «Рух: на напрямку головного удару, чи на узбіччі» В.О. Шевченко (Одеський гідрометеорологічний інститут), «Реалізація програми НРУ щодо національно-мовного статусу держави» М.Я. Яремченко (Харківський державний економічний університет), «Інтеграційні можливості НРУ: історія і сучасність» М.М. Яцюк (ДонДТУ), «Перший літопис Народного Руху України» В.Г. Яшніков (Одеський державний політехнічний університет), «До питання дослідження соціально-політичних і духовних процесів в сучасній Україні» В.Г. Яшніков (Одеський державний політехнічний університет) [1, с.2].

Таким чином, четверта Всеукраїнська наукова конференція «Народний Рух України: місце в історії та політиці», що пройшла в Одесі восени 2000 року, була організована на високому науковому рівні, організаторам вдалося привернути увагу наукової спільноти України до проблематики Народного Руху України.

Література:

1. Народний Рух України: місце в історії та політиці: Матеріали четвертої Всеукраїнської наукової конференції (14-15 вересня 2000 року, м. Одеса) / редкол.: Г. І. Гончарук (голова). — Одеса: Астропринт, 2000. — 152 с.;

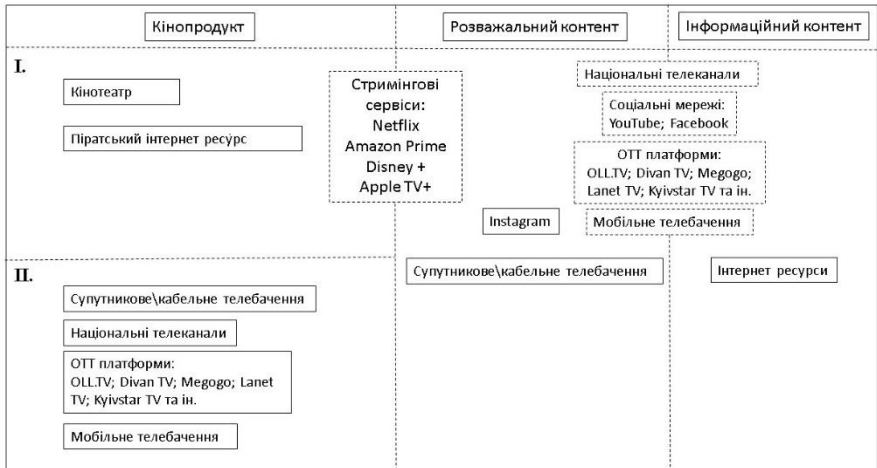
КУЛЬТУРОЛОГІЯ

*Будз Олена Олексіївна,
магістрантка 1 року навчання,
Пашкевич М.Ю., науковий керівник,
кандидат культурології, старший викладач кафедри
івент-менеджменту та індустрії дозвілля
Київський національний університет культури і мистецтв*

ТЕЛЕВІЗІЙНИЙ ВІДЕОКОНТЕНТ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ ВІЗУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ

Повсякденний візуальний вплив на пересічного українця надзвичайно великий. Візуальні образи оточують нас повсюди і впливають на наші звички, вподобання, сприйняття інформації і саме відеоконтент займає основне місце по залученню глядацької аудиторії. Це дієвий інструмент не лише культурного збагачення й виховання, але також потужний інструмент маніпулювання глядацькою думкою. Професор Ніколас Мірзоев характеризує візуальну культуру як тактику вивчення функцій світу, що донесені через зображення, образи та візуалізацію, а не через тексти та слова [1]. За визначенням російського дослідника Сергія Даніеля, візуальна культура розвиває можливості сприйняття візуальних образів, вміння аналізувати, інтерпретувати, оцінювати, зіставляти, уявляти, створювати на цій основі індивідуальні художні образи. Візуальна культура сьогодні охоплює такі об'єкти культури, як кіно, телебачення, фотографію, мистецтво, малюнок, театр, відео, рекламу, дизайн, відеоігри, моду і т.і. [2].

Важливо розуміти, як змінюватимуться засоби донесення відеоконтенту до сучасного споживача інформації. Виконавчий директор «1+1 media» Ярослав Пахольчук в інтерв'ю для ресурсу Mind зазначив: «Якщо порівняти, скільки було засобів роздачі контенту десять - двадцять років тому і скільки сьогодні – це небо і земля. Сьогодні існують вже десятки засобів доставки відеоконтенту до глядача. Раніше їх було орієнтовно три ... Однак ринок залишився тим самим, як і кількість глядачів.»[3]. На сьогоднішній день, згідно обчислень, оприлюднених Кабінетом Міністрів України – населення країни складає 37 289 тис. осіб [4]. На мал. 1 схематично зображено розподіл каналів доставки відеопродукту станом на 2020 рік.

Мал. 1 – Засоби доставки відеоконтенту.

Сучасний відеоконтент, який найбільш цікавить споживача, можна розподілити на наступні складові: кінопродукт, розважальний та інформаційний контенти. Основне місце в цій схемі на українському медіа ринку займають національні телеканали. Наразі вони безкоштовно транслюють свій контент за допомогою цифрового телебачення стандарту DVB-T2 та ретранслюють іншими засобами доставки відеоконтенту на платній основі.

Серед доставки кіноконтенту виокремлюють, так звані, піратські Інтернет-ресурси. Офіційні дані про кількість споживачів, що використовують нелегальний відеоконтент відсутні, але цілком вірогідно, що саме він займає першість в нашій країні. Цей факт, у негативному сенсі, характеризує Україну.

Жага безкоштовного споживання і несприйняття факту, що відеоматеріал- це інтелектуальна власність, яка має певну цінність, наразі не є базовим стереотипом серед населення України. Лише під тиском сучасних тенденцій європейської спільноти країна почала здійснювати рішучі кроки у напрямі боротьби з піратським контентом. Стрімінгові сервіси, що здобувають аудиторію шаленими темпами на Заході, в Україні не надто популярні через насичення ринку піратським контентом.

Розглянемо більш детально ситуацію з національним телебаченням. Відсутність загальнодоступних статистичних досліджень в цій галузі, ускладнює обрахунок кількості глядачів національних телеканалів.

Але спробуємо відтворити інформацію по фактам, які публічно висвітлювались. Згідно Всеукраїнського соціологічного опитування, що проводилось Київським міжнародним інститутом соціології на замовлення ГО «Детектор медіа» в лютому 2018 року – 86% жителів України отримувало інформацію про події в Україні та світі від українських телеканалів[5]. На сьогодні це близько 32 млн. жителів України, незалежно від сигналу сповіщення та ресурсу трансляції/ретрансляції. З інших видів відеоконтенту в даному дослідженні частково фігурував розважальний контент, представлений серіалами. 53% жителів України переглядали серіали на українському телебаченні, 10% зазначили, що переглядають іноземні серіали в мережі Інтернет [5], це близько 20 млн. та 4 млн. осіб відповідно. Наразі, Netflix - стрімінговий мультимедіа сервіс, задає потужний серіальний тренд у світі. Ця тенденція стосується українських реалій і саме серіали здебільшого переглядалися українським глядачем на піратських ресурсах Інтернету.

На сайті Національної ради з питань телебачення та радіомовлення опубліковано дослідження, що проводилось на замовлення Індустріального телевізійного комітету в 1 кварталі 2019 року[6]. Середня кількість глядачів, що переглядала кожен з 10 провідних українських каналів, що складає 63,68% від загальної глядацької аудиторії в віці 4+ [6]. Шляхом нескладних обчислень виходить 6,5 млн. осіб глядацької аудиторії, що дисонує з даними ГО «Детектор медіа». У будь-якому випадку, можна дійти до висновку, що сучасне телебачення відіграє основну роль в передачі відеоконтенту в Україні. 28 січня 2020 року медіа групи закодували супутниковий сигнал основних національних телеканалів і вже почалась міграція користувачів по Інтернет сервісам.

На даний момент в Україні налічується тринадцять OTT (Over the Top) сервісів – метод надання відеопослуг через Інтернет, які достатньо зручні, надають доступ до додаткового матеріалу, але залежні від якості надання послуг Інтернет-провайдером та швидкості Інтернету. Якісний та актуальний сторонній контент потребує значних затрат.

Стрімінгові (вони ж потокові) сервіси працюють за принципом безперервної передачі контенту від провайдера до користувача. Весь контент вже завантажений на сторонньому сервері. Контент транслюється в режимі реального часу. Стрімінгові платформи в Україні не популярні, вони не можуть конкурувати з «піратами», що викладають їх матеріал безкоштовно, тому доступні в Україні сервіси не мають локалізації для вітчизняного ринку, бо поки це економічно недоцільно.

Сучасні кінотеатри в Україні переживають нову хвилю популярності. Продукт закордонної кіноіндустрії та сучасні технології дозволяють розширювати мережі кінотеатрів, та збільшувати кількість відеопродукту у форматі IMAX (широкоформатна кінематографічна система) та 4DX (перегляд фільмів з додатковим набором спецефектів).

Сучасні стрімінгові сервіси розширюються по всьому світу, вони складають неймовірні бюджети у відеоконтент, підкорюють нові ринки, тому їх поява в Україні лише питання часу. Можливо вони залучатимуть місцеві OTT платформи як локальних представників. Стрімінг здобуде широке поширення лише після перемоги над піратством, що схоже невігідно контролюючим ринок вітчизняним медіа групам, незважаючи на оголошену ними підтримку боротьби з піратством. Саме піратство втримує їх

найбільшого конкурента від повноцінної присутності на ринку, тому що конкурувати по якості і наповненню контенту буде достатньо складно. Можливість росту мобільного ТВ також залежить від боротьби з піратством. Національне телебачення поступово втрачає свої позиції по відеоконтенту. Зі своєю частковою залежністю від залучення реклами, локальною обмеженістю, ТВ матиме певну долю в інформаційному контенті та залишиться популярним через більш доступне розповсюдження серед населення, яке поки що не має швидкісного Інтернету.

Для запобігання втрати власного глядача українські телевізійні канали мають створювати власний якісний відеоконтент. Основним чинником розвитку вітчизняного відеоконтенту має бути його унікальність та високий рівень технологічності платформ для його перегляду. Розвиток візуальної культури пов'язаний з розвитком високих технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мирзоев Н. Как смотреть на мир. - М.: Музей Гараж и Ад Маргинем Пресс, 2019. - 344 с
2. Даниэль С. М. Искусство видеть Л.: Искусство, 1990.- 223 с
3. Интернет портал «Mind». URL: <https://mind.ua/publications/20198098-yaroslav-paholchuk-iz-1-mln-teleglyadachiv-900-tisyach-platyat-piratam> (дата звернення: 02.02.2020)
4. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/oprilyudneno-rezultati-ocinki-chiselnosti-payavnogo-naseleण्या-ukrayini> (дата звернення: 02.02.2020)
5. Аналітичний звіт. URL: https://detector.media/doc/images/news/archive/2016/136017/ARreport_Massmedia_Feb2018_v2.pdf (дата звернення: 02.02.2020)
6. НРУІТР. URL:<https://www.nrada.gov.ua/rejtyngy-televizijnoyi-audytoriyi-u-kvartali-2019-roku-doslidzhennya-itk/> (дата звернення: 02.02.2020)

МЕДИЧНІ НАУКИ

Olena Deinichenko,

*Postgraduate Student, Department of Obstetrics and Gynecology,
Zaporizhzhia State Medical University.*

FEATURES OF UTERINE ARTERIES DOPPLER ULTRASOUND IN PREGNANT WOMEN WITH CHRONIC ARTERIAL HYPERTENSION.

Dopplerometric examination of the uteroplacental and fetal blood flow in modern obstetrics is an integral part of assessing the status of the fetoplacental system. The change in hemodynamic parameters is a reflection of many pathological conditions on the part of the mother and fetus [1]. It is known that a change in hemodynamics in the mother-placenta-fetus system is an early marker of pathology [2]. Currently, it is of great scientific interest to study the uteroplacental blood flow during the first ultrasound screening, i.e. at 11-14 weeks of pregnancy: a number of studies confirm the high prognostic significance of hemodynamic disturbances in the uterine artery pool, in which the incidence of preeclampsia and the development of intrauterine syndrome increases fetal growth retardation [3]. However, according to a review of the scientific literature, there are no comprehensive data on impaired fetal and utero-placental perfusion in various hypertensive pregnancy complications at such an early stage: in case of chronic arterial hypertension.

The goals and objectives of the study. The aim of the study was to study the spectrogram of uteroplacental blood flow in pregnant women with chronic arterial hypertension at a gestational age of 11-14 weeks, to identify "idiopathic" forms of violation of uteroplacental perfusion. Identification of the negative impact of hemodynamic disturbances on the course and outcome of pregnancy

Materials and research methods. A screening Doppler study and analysis of spectrograms of uteroplacental and fetal blood flow in 67 pregnant women with chronic arterial hypertension of the 1st and 2nd degree were performed. The study was conducted during the gestational period of 11-14 weeks of pregnancy. The emphasis was placed on the study of changes in uteroplacental perfusion during high-risk pregnancy. The uterine arteries were removed according to the traditional method, the study was performed bilaterally, blood flow was recorded directly in the uterine arteries. To assess the state of blood flow, a pulsation index score was used.

Violation of uteroplacental perfusion (n = 21)	
In the pool of the left uterine artery	9
In the pool of the right uterine artery	7
Bilateral impairment	5

Research results and discussion. According to a screening survey among 67 pregnant women, the absence of a dopplerometric disorder was detected in 46 patients (68.6%); 21 pregnant women (31.3%) had any violations of hemodynamic indices.

Conclusions. According to a screening examination of pregnant women with chronic arterial hypertension, a high frequency of hemodynamic disturbances in the mother-placenta-fetus system (31.3%) was revealed. A high correlation was established between a decrease in uteroplacental blood flow and the presence of chronic arterial hypertension. Based on the research data, it is necessary to conclude that when detecting hemodynamic parameters in the uterine artery pool, careful monitoring of the conduct of this pregnancy, the appointment of adequate antihypertensive therapy, and compliance with the protective regimen of the pregnant woman are necessary.

List of references

1. Nicolaides K., Rizzo G., Hecher K., Ximenes R. Doppler in Obstetrics; 2002 by The Fetal Medicine Foundation [Electronic resource]. - Access Mode: <https://fetalmedicine.org/var/uploads/Doppler-in-Obstetrics.pdf>
2. Gudmundsson S. Importance of dopplerometry in the management of pregnant women with suspected intrauterine growth retardation // Ultraz. diag. in obstetrics., gynecol. and pediatrician. - 1994. - No. 1. - S. 15–25.
3. Albu A, Anca A, Horhoianu V, Horhoianu I. J Med Life. Predictive factors for intrauterine growth restriction. - 2014 Jun 15. - 7 (2): 165–171. - Epub 2014 Jun 25.
4. Medvedev M.V. Dopplerographic examination of the uteroplacental and fetal blood flow. - M.: Vidar, 1996. -- T. II. - S. 256–279.
5. Strizhakov A.N. Clinical and diagnostic value of blood flow assessment in the mother-placenta-fetus system with OCG-gestosis // Akush. and gynec. - 1993. - No. 3. - S. 12-14.

Grichushenko I.S.,

*PhD, Assistant of the Department of Anesthesiology,
Intensive Care with Postgraduate Education,
Odessa National Medical University*

ESSENTIAL TRENDS OF MODERN MEDICAL EDUCATION

The modern education is the most important instrument for a nurture of a future generation of the best doctors. Not only is education the process of accepting or giving proper information, but also the best education creates the way of a great future and a best life by providing a correct understanding of the life. Medical students and doctors have to be aware that for their success they are expected to be able to live and work anywhere in the world, choose their own place of work by yourself, outsource things they do not like doing, travel and communicate with colleagues across the globe, enjoy potential earnings, change what they are working on to keep up with their interests and abilities. From this point we need to contemplate the contemporary issues related to an educational process.

Firstly, which is the best type of university education for “Generation Alpha”, who are digital natives as well as they are able to teach themselves about any topic they are interested in without even leaving their bedroom and can have a truly borderless experience of learning?! It is expected that future generations are going to have more experience and knowledge. Moreover, the first principle of true teaching is that nothing can be taught. It has to be fetched out and developed from within the learner; and this is the art of a true teacher. Hence, the trends of medical education in the “classroom” as well as “the bed side” are greatly changing with the incorporation of new learning technologies and advocacy of novel educational approaches.

Secondly, what are the functions of medical teachers?! Nowadays not only is the modern medical teacher expected to be a technological multimedia expert, who can effectively operate the modern pedagogic tools of

computer assisted learning, digital imaging and e-learning; but also undoubtedly the teacher is expected to be well versed in the theoretical concepts of books or appropriate clinical skills. Nevertheless, the importance of relationships holds a central position in medical education and is critical in achieving favorable learning outcomes. Formed relationships between students and teachers would be the key source of experience that those students would draw upon when they find themselves in the role of a doctor or educator with their patients or students in future. Although a teacher must create a favorable climate for acquisition of clinical skills in terms of providing a stress free environment, where students can practice without fear of embarrassment and negative criticism. Therefore, the role of a medical teacher is unique. In a nut shell, an ideal medical teacher is one who leaves a lasting impression. Ideal student-teacher relationship environments are characterized by qualities such as flexibility, collaboration, mutuality, emotional investment, interdependence, and support for one's own identity. Fostering the ability to think critically and creatively, to collaborate with others, and to communicate clearly sets students up for success in their careers, but also empowers them to lead happier, healthier lives.

In conclusion, it is worth mentioning that a good teacher is one who plays an effective role of a facilitator in training students to set their goals and in providing them a compass of values along with education to guide them towards their goal. So as a medical teacher has the social contract to train the best doctors possible, the good teaching should be nurtured, encouraged, cherished and rewarded. Forming skills like communication, critical thinking and EQ go beyond the workplace: they can help people through the most difficult times of their life. Finding your passion, doing it well, having a sense of purpose and focus, and being able to control your own work and life are all significant steps on the path to wellbeing.

References

1. Muhamad Riyad, Cipta Pramana, Munakib, Andino Maselena. Theoretical Education vs Practical Education, Test Engineering & Management, 2020, ISSN: 0193 - 4120 Page No. 5074 - 5081
2. Tabinda Hasan. An Ideal Medical Teacher, Education in Medicine Journal, 2011, Vol.3 (1): e54-e59
3. Maxine Driscoll. Education in the 21st century. /<https://thinkstrategicforschools.com/2019>

*Neliapina M.M.,
4th year student of the School of Medicine
Kharkiv National Karazin University*

RESEARCH OF THE NEUROBIOCHEMICAL PROFILE OF THE SUCCIDENT

Insufficient effectiveness of theoretical and applied research methods, extreme clinical relevance and high prevalence of suicidal behavior as a multifactorial biopsychosocial phenomenon of personality disadaptation, cause its versatile study in the continuum of priority areas. However, in the single concept of modern realities, it is the medical approach to understanding the problem of suicide that is considered most appropriate today, which is why it is still within the field of view of specialists of neuroscientists, psychophysiologists and psychiatrists. The diametrical methodological contradictions of the various psychiatric schools and the lack of reliable and effective methods of assessing suicidal risk with a substantial evidence base that would be able to be used as predictive criteria for suicide explain the need to search for biochemical and molecular markers that are minor. Despite the planetary scale of the suicide problem, the terminology of the problem is quite simple. Completed suicide is the perpetration of various forms of violence against a person with the intention of ending his life, and subsequent death through similar actions. Attempting suicide is the task of a person of his own harm, aiming to die, but true death does not come as a result of these actions [1]. In 2014, the World Health Organization (WHO) published a bulletin entitled "Suicide Prevention: A Global Imperative," highlighting the need to identify reliable predictors of suicidal behavior as a mandatory step in developing effective suicide prevention programs [2]. Suicide on the planet is committed every 40 seconds, in addition, each year killing about 800 thousand people. Suicide attempts have been found to occur twenty times more often [3]. In 2012, according to world statistics, the number of suicide deaths reached 804,000, with a predominance of men. As of 2017, 1.4% of deaths were due to suicide. The highest rates were observed in South Korea (5%), Qatar (3.9%) and Sri Lanka (3.6%). In Greece, the suicide rate was ten times less - 0.4%. As for the CIS countries, the percentage of suicidal death in Russia was 2.4,

and in Ukraine - 1.9. Overall, in 2017, every 10th person in 100,000 people died by committing suicide [4]. Experts at one of the first American suicide prevention organizations, Suicide Awareness Voices of Education, have developed a special consensus containing a list of so-called "warning signs" that can timely save a person's life at risk. Consensus included thoughts of death or homicide, finding ways to kill oneself, prolonged feelings of hopelessness and needlessness, somnological dysfunctions (insomnia or hypersomnia), constant anxiety and mental arousal, extreme mood swings and others [5].

At present, all research material devoted to the study of biological processes and molecular "markers" underlying suicidal behavior can be presented in sections related to the functioning of various neurobiological determinants, namely: hypothalamic-pituitary-adrenal system. exchange, the work of neurotransmitters, trophic factors, as well as changes in brain structures, including post-mortem and neuroimaging [6].

The dominant neurotransmitter system (depletion of which in the area of the prefrontal cortex leads to deviant behaviors, in particular, autoaggression, depressive disorder and homicide) is the serotonergic system [7,8]. 5-hydroxytryptamine (5-HT) as a neurotransmitter is diffusely distributed in the form of neuronal conglomerates in the medulla oblongata and nuclei of the bridge suture. In the intact state, the level of serotonin in the CNS correlates with the level of active transport of its precursor - tryptophan. Even after the first attempt to commit suicide by a method of quantitative autoradiography in plasma and cerebrospinal fluid, a significant decrease in the major metabolite of serotonin, 5-hydroxyindolacetic acid, was established [9]. In doing so, meta-analysis has shown that people with low levels of this substance are 10 times more likely to commit suicide, and have used much more cruel methods than people with high levels of it. Due to the fact that endogenous or exogenous dysfunction of mental activity is one of the main risk factors in the formation and progression of suicidal personality disorder, immunohistochemical methods investigated the number of 5-HT_{2A} receptors for serotonin in the prefrontal cortex of sacrifice in diarrhea, manic-depressive psychosis, and perfectly healthy individuals. The results showed a significantly increased expression of these receptors in people with suicidal attempts. Thus, early determination of the activity of the serotonergic neurotransmitter system makes an invaluable contribution to the examination of the neurobiological and biochemical profile of the suicide, and should be included in the list of routine diagnostic procedures of a psychiatrist.

The hypothalamic-pituitary-adrenal system (GGAS) plays a leading role in the implementation of stress reactions. The interaction of the hypothalamic-pituitary tract and effector endocrine glands is carried out with the participation of many peptide factors, the most important of which are - corticotropin-releasing factor, ACTH and cortisol. Foreign studies have demonstrated a link between serotonin metabolism disorders and GAS dysfunction in adolescent adolescents with depression and suicidal ideation or who have already attempted suicide. In this group of patients, a more pronounced cortisol response to the administration of a central serotonin agonist, meta-chlorophenylperazine, was detected [10].

Deviations in the immune system in people who have made a suicidal attempt may be a manifestation of the immunosuppression that is characteristic of depressive syndrome. It is known that β -interferon therapy can lead not only to the development of suicidal ideation, but also to appropriate active behavior, which suggests the involvement of pro- and anti-inflammatory cytokines, as well as tumor necrosis factor (TNF) in the pathogenesis of suicide [11]. People who have already committed suicide, regardless of diagnosis, postmortally find a change in cytokine levels - an increase in levels of interleukins (IL) 1 and 6 in the prefrontal cortex [12]. Thus, a transdisciplinary approach to the problem of suicide in the continuum with leading medical methods of diagnostic interventions to identify a complex of biochemical and molecular characteristics can allow timely initiation of treatment and, most importantly, life saving.

Література

1. Suicide in America: Frequently Asked Questions: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.nimh.nih.gov/health/publications/suicide-faq/index.shtml>
2. World Health Organization. Preventing suicide: A global imperative. Geneva, Switzerland: WHO; 2014
3. Павлюк Е. Оpubлiкована шокируюцaя статистика самоубийств в Украине. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uaonova.net/society/1809-opublikovana-shokirujuschajastatistika-samoubijstv-v-ukraine.html> (дата звернення: 01.02.2019 р.).
4. Suicide: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ourworldindata.org/suicide>
5. Rudd, M. D., Berman, A. L., Joiner, T. E., Jr., Nock, M. K., Silverman, M. M., Mandrusiak, M., et al. (2006). Warning signs for suicide: Theory, research, and clinical applications. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 36(3), 255-262.

6. Биологические основы суицидального поведения М.С. Зинчук, А.Б. Гехт, Н.В. Гуляева, А.С. Аведисова, Р.Г. Акжигитов, М.Н. Гришкина. doi: 10.17116/jnevro20161168194-101
7. Kamali M, Oquendo MA, Mann JJ. Understanding the neurobiology of suicidal behavior. *Depress Anxiety*. 2001;14(3):164-176. doi:10.1002/da.1062.
8. Lindström MB, Ryding E, Bosson P, Ahnlide JA, Rosén I, TräskmanBendz L. Impulsivity related to brain serotonin transporter binding capacity in suicide attempters. *Eur Neuropsychopharmacol*. 2004;14(4):295-300. doi:10.1016/j.euroneuro.2003.11.001.
9. Pandey GN. Biological basis of suicide and suicidal behavior. *Bipolar Disord*. 2013;15(5):524-541. doi: 10.1111/bdi.12089.
10. Laje G, Allen AS, Akula N, Manji H, John Rush A, McMahon FJ. Genome-wide association study of suicidal ideation emerging during citalopram treatment of depressed outpatients. *Pharmacogenet Genomics*. 2009; 19(9):666-674. doi: 10.1097/FPC.0b013e3182832e4bcd.
11. Fragoso YD, Frota ER, Lopes JS, Noal JS, Giacomo MC, Gomes S, Gonçalves MV, da Gama PD, Finkelsztejn A. Severe depression, suicide attempts, and ideation during the use of interferon beta by patients with multiple sclerosis. *Clin Neuropharmacol*. 2010;33:312-316. doi:10.1097/wnf.0b013e3181f8d513.
12. Pandey GN, Rizavi HS, Ren X, Fareed J, Hoppensteadt DA, Roberts RC, Conley RR, Dwivedi Y. Proinflammatory cytokines in the prefrontal cortex of teenage suicide victims. *J Psychiatr Res*. 2012;46:57-63. doi:10.1016/j.jpsychires.2011.08.006

Кізоріна Ю.В.,

студентка 5 курсу, медичного факультету

Науковий керівник: Шаповал О.В.,

*к.мед.н., доцент кафедри загальної та клінічної патології
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*

ПАТОМОРФОГЕНЕЗ СИНДРОМУ ПАРКСА-ВЕБЕРА ЯК ПРИКЛАД ВРОДЖЕНОЇ ВАДИ РОЗВИТКУ СУДИН

Артеріовенозні мальформації (артеріовенозні дисплазії, АВД) є одним з варіантів вроджених судинних вад, які виникають в результаті дефекту розвитку артеріальної і венозної системи в процесі онтогенезу з формуванням прямих сполучень між судинами різного діаметру або сітчастої структури, що складається із дрібних капілярів. Наявність судинних мальформацій спричиняє розвиток важких ускладнень та може призвести до смертельних наслідків. Синдром Паркса-Вебера належить до групи ангіодисплазій (АД) (код МКБ-10 Q27.3). Як представник рідкісних (орфанних) вроджених захворювань судинної системи, даний синдром відноситься до найбільш поширених вад розвитку периферичних судин.

Метою роботи є вивчення патоморфогенезу та генетичних зв'язків розвитку синдрому Паркса-Вебера як одного з варіантів судинної мальформації.

Вивчення патоморфогенезу та генетичних зв'язків вроджених вад розвитку судин проводилося на основі метаналіза даних літературних джерел.

Судинні мальформації – аномалії, які є причиною зміни будови і функції органу або тканини. Основна класифікація судинних мальформацій базується на домінуючому судинному компоненті (з переважанням артеріального дефекту, венозного дефекту, артеріовенозного шунтування, лімфатичного дефекту, мікросудинної / капілярної мальформації, а також комбіновані судинні дефекти).

АВД складають 10-20% серед всіх АД. Характерною особливістю синдрому Паркса-Вебера, як представника АД, є наявність артеріовенозних сполучень (фістул). [6; 8].

Артеріовенозні сполучення часто бувають множинними, мають різноманітний калібр і форму. Залежно від діаметра розрізняють макрофістули і мікрофістули. Патологічні сполучення частіше знаходяться в зоні стегової, підколінної артерії та по ходу великоомілкової артерії. [1; 2]. Підвищення функціонального навантаження (наприклад, венозна гіпертензія), в результаті скидання артеріальної

крові через фістули, призводить до зміни гістологічної структури венозної стінки. Спостерігається "артеріалізація" вени - потовщення м'язової оболонки і формування внутрішньої еластичної мембрани.

Точні патогенетичні механізми розвитку АД повністю невідомі, хоча існує ряд теорій, описаних в літературі: (1) вроджена непрохідність глибоких вен, що відносяться до залученої кінцівки - зазвичай ураження підколінної вени й асоційованих варикозних вен, які впадають безпосередньо у внутрішню клубову вену; (2) мезодермальні аномалії - пояснюють патологію розвитку судинних і м'яких тканин під час ембріонального періоду; (3) мутації генів, що визначають ріст та клітинне диференціювання в поєднанні з дефектами 5q хромосоми, яка життєво важлива для ангиогенезу. [4; 5; 6].

Незважаючи на обмежену кількість досліджень клітинної та молекулярної основи АД, був виявлений зв'язок між ангиодиспластичними ураженнями і ангиогенезом. Відомо, що при порушенні формування стадії судинних стовбурів можуть виникати аномалії розвитку артерій та вен. Ряд джерел розглядає захворювання як результат мутацій в гені RASA1, який кодує блок p120-RasGAP, який бере участь в транспортуванні хімічних сигналів з позаклітинного простору до ядра клітини, обумовлюючи ріст клітин, диференціювання і їх проліферацію. [1; 2].

Клінічна картина зумовлена порушеннями регіональної та центральної гемодинаміки. Класична тетрада симптомів, котра включає: розширення поверхневих вен, шкірні ангіоми, гіпертрофія ураженої кінцівки й артеріовенозні сполучення - позначається як синдром Паркса-Вебера. [7].

Висновки. Синдром Паркса-Вебера відноситься до вроджених вад розвитку периферичної судинної системи, для якого характерною є поліетіологічність, що включає мутацію генів та мезодермальні аномалії [8].

Література:

- 1) Клінічна ангиологія: в 2 т. / Під ред. А. В. Покровського. – Москва: Медицина, 2004. – Т. 1. – 808 с.
- 2) Шевченко Ю. Л. Основи клінічної флебології / Ю. Л. Шевченко, Ю. М. Стойко, М. І. Литкін. – Москва: Шико, 2013. – 336 с. – (2).
- 3) Бекало Т. П. Скринінговий метод діагностики синдрому Паркса-Вебера-Рубашова / Т. П. Бекало. // IV Конгрес. Актуальні питання сучасної ультразвукової діагностики. – 2018.
- 4) Randi A. Von Willebrand factor, angiodyplasia and angiogenesis / A. Randi, M. Laffan, R. Starke. // *Mediterr J Hematol Infect Dis.* – 2013.
- 5) Congenital soft tissue dysplasias: a morphological and biochemical study / [H. Martelli, S. Richard, M. Moczar та ін.]. // *Pediatr Pathol.* – 1994. – №14.
- 6) Klippel-Trenaunay and Parkes-Weber syndromes: two case reports / C. A. Chagas, M. A. Babinski, L. A. Pires, T. F. de Oliveira Leite. // *J Vasc Bras.* – 2017. – С. 320–324.
- 7) Синдром Кліппеля-Треноне в практиці лікаря швидкої медичної допомоги / [А. С. Багдасарьян, А. А. Сируянц, М. Б. Андреева та ін.]. // *Кубанский научный медицинский вестник.* – 2018. – С. 200.
- 8) АНГИОЛОГИЯ И СОСУДИСТАЯ ХИРУРГИЯ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурса: <http://www.angiolsurgery.org/library/recommendations/2015/001.pdf>.

Майорова О.Р.,

студентка природничого факультету

Харківського національного університету ім. Г.С. Сковороди

МОНІТОРИНГ АДАПТАЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ У СУЧАСНИХ ДІТЕЙ

Протягом останніх десятиліть багато дослідників займаються проблемою фізичного здоров'я, розвитку, функціонального стану організму та систем організму дітей, підлітків та молоді [2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12]. Одна із причин зниження функціонального стану організму – гіподинамія. Дослідження Амосова показали, що в школярів, які регулярно виконують фізичні вправи, ризик серцево-судинних захворювань значно менший, порівняно з дітьми, які ведуть малорухливий спосіб життя. Досліджувалися показники серцево-судинної системи у респондентів із різним рівнем рухової активності. Показано, що систематична нестача рухової активності та низький рівень рухової працездатності приводять до зміщення балансу вегетативної

регуляції серця у сторону симпатичної дії [10]. Проведення моніторингу адаптаційних можливостей є надзвичайно актуальним. На думку ряду дослідників, в основі істотного погіршення функціонального стану організму лежить певний комплекс причин, провідну роль серед яких відіграє виражене зниження адаптивних можливостей організму, не здатність до адекватної відповіді на несприятливі впливи зовнішнього оточення (Р.М. Баевский, 1988; Л.Х. Гаркаві із співавт., 1990; J. Kummer, 1998; Ф.І. Комаров, 2001; Е.М. Казін із співавт., 2002). Факторами провокаторами також є рівень холестерину, недостатність фізичної активності, психоемоційний стан [3, 6, 11]. Для оцінки функціонального стану організму у фізіології використовуються різні показники. Один із них - це адаптаційний потенціал. Визначення адаптаційного потенціалу (АП) дає можливість говорити про функціональні можливості систем організму [1, 2, 6]. Між станом здоров'я і хвороби виділяють перехідний, так би мовити третій стан, який характеризується «неповним» здоров'ям. Це передпатологічний стан, при якому регуляція психічних та фізичних функцій менш досконала, що вже характерно для хворобливого стану. Стан «передхвороби» характеризується зниженням адаптаційних можливостей. Дослідження адаптаційного потенціалу створює можливість дати індивідуальні рекомендації щодо реабілітаційно-оздоровчих заходів тим, у кого знижені адаптаційні можливості. Метою дослідження є вивчити функціональний стан організму за показниками адаптаційного потенціалу та оцінити адаптаційні можливості організму школярів.

У дослідженні прийняли участь 193 дітей шкільного віку. Дослідження проводились у 2019 році. Робота проводилася з використанням простих вимірювальних приладів: тонометр, секундомір за стандартною методикою [4, 5, 2, 12]. Усі вимірювання проводили у першій половині дня через 2-3 години після прийняття їжі. Адаптаційний потенціал АП визначається за допомогою формули де враховується ЧСС – частота серцевих скорочень у спокої; АТд – діастолічний артеріальний тиск; АТс – систолічний артеріальний тиск; N – вік; M – маса тіла; Z – зріст та коефіцієнти рівняння множинної регресії [1, 4, 5, 2, 13]. Найбільш повну картину адаптаційних перебудов може дати розгляд співвідношення між рівнями адаптаційних потенціалів. За даними Квашиної Л. В. [12], при проведенні скринінг-діагностики стану здоров'я школярів молодших класів за допомогою АП переважав рівень задовільної адаптації – 55,2 %, напруження адаптації відмічено у 31,5 % дітей, незадовільна адаптація виявлена у 9,8 % обстежених. Як показали дослідження, найбільший відсоток серед досліджуваних дітей тих, хто має напруження адаптаційних механізмів – 51,09%; тих, у кого задовільна адаптація – 44,53%; з незадовільною адаптацією – 2,19%; зрив адаптації – 2,19% (Таблиця 1). Оцінки адаптаційного потенціалу говорить про функціональні можливості систем організму. З допомогою формули визначення АП забезпечується розрізнення функціональних станів в 71,8% спостереженнях. За даними табл. 1 зрив адаптації, що супроводжується різким зниженням функціональних можливостей організму спостерігається в дітей 6, 8, 11-13 років. Це пов'язано з нестійкою нервовою системою та незадовільними показниками фізичного здоров'я, розумовою перевтомою. Велика кількість дітей 11-16 років мають напруження адаптаційних механізмів, при яких достатні функціональні можливості забезпечуються за рахунок мобілізації функціональних резервів. Це також має негативний вплив на загальну оцінку фізичного здоров'я школярів.

Вік	Задовільна адаптація	Напруження адаптаційних механізмів	Незадовільна адаптація організму	Зрив адаптації
7 років	7	2	1	0
8 років	20	1	1	3
9 років	7	1	2	1
10 років	8	7	1	0
11 років	10	1	1	1
12 років	12	5	0	2
13 років	7	5	1	1
14 років	12	9	1	0
15 років	7	3	0	0
16 років	5	3	2	0
Разом	88	57	10	8

Табл. 1. Розподіл за показниками адаптаційного потенціалу серед дітей шкільного віку

Аналізуючи задовільну адаптацію можна побачити поступове скачкоподібне зменшення відсоткової кількості дітей від 6 до 16 років. Такий розподіл може вказувати на збільшення шкільного навантаження, зменшення часу для морального та фізичного відпочинку зі зростанням дітей. При дорослішанні збільшується вплив емоційних стресів пов'язаних з розумінням воєнного положення в країні. Отже, є частка дітей із напруженням та порушенням адаптації. Причини цього - у процесі навчання в школі виникає стомлення учнів, яке поволі знижує ступінь адаптації організму до умов його існування. Значна частка дітей мають задовільну адаптацію (85,7 -50%). Такі результати пояснюються тим, що дослідження проводилось наприкінці відпочинку у дитячому оздоровчому таборі, де діти отримували оздоровчі процедури, оптимальну програму рухової активності, ароматерапевтичні сеанси, курс фітотерапії, спелеотерапії, теренкури. Тобто ; можна говорити проте, що поєднання оптимального рухового режиму, оздоровчих процедур, розважально-виховних заходів, спортивної роботи, комплексу оздоровчих і профілактичних заходів програми AV1, спрямованих на підвищення адаптації дитячого організму є ефективними, забезпечують збереження і розвитку рівня здоров'я дітей.

Література

1. Оценка адаптационных возможностей организма и риск развития заболеваний. М.: Медицина, 1997. 236 с.
2. Гончаренко М. С., Тимченко Г. М. Адаптационные возможности школьников в зависимости от возраста и хронотипа // Природничий альманах. 2009. Вип. 12. С. 47-57.
3. Коц В.П., Коц С.М. Вплив на психофізіологічні показники дітей з високою тривожністю програми відпочинку ПЗОВ // Тенденції розвитку психології та педагогіки. Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 2016). С. 44-49
4. Коц С.М., Коц В.П. Фізіологія людини: Навчальний посібник. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2015. 377 с.
5. Коц С.М., Коц В.П. Дослідження функціонального стану серцево-судинної системи дітей шкільного віку. // Альманах науки. 2019. № 10 (31). С.4-12.
6. Коц В. П., Коц С.М. Характеристика функціональних показників серцево-судинної системи організму дітей шкільного віку // Біологія та валеологія. 2016. Вип. 18. С. 125-133.
7. Коц С.Н., Коц В.П. Дослідження впливу гірських умов на функціональний стан кардіореспіраторної системи організму волонтерів // Збірник доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції «Пріоритети сучасної науки» (Київ, 28 жовтня). – С.10-15.
8. Коц С.М., Коц В.П. Порівняння функціонального стану організму сучасних студентів з різним рівнем інформованості // Збірник доповідей. Актуальні проблеми медико-біологічного забезпечення фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації Міжнародна науково-практична інтернет-конференція, (Харків, 23 квітня 2015 р.). С. 64-69.
9. Коц В.П. Коц С.М. Характеристика варіабельності серцевого ритму у молодих людей з різним рівнем рухової активності // Біологія та валеологія. 2017. Вип. 19. С. 125-133.
10. Коц С.М., Коц В.П. Рівень рухової активності та показники регуляції серцевої діяльності у студентів Міжнародна науково-практична конференція" Фізична культура, спорт та здоров'я". 2017. С. 261-264.
11. Коцур Н.І. Моніторинг функціонального стану серцево-судинної системи у сучасних школярів Вісник післядипломної освіти, Львівський національний університет імені Лесі Українки. 2012. С.81-87.
12. Квашніна Л. В. Маковкіна Ю. А. Своєчасна діагностика здоров'я дітей: оцінка адаптаційних можливостей // Мистецтво лікування. 2005. № 10 (26). С. 12–15.
13. Субота Н. П. Коц С. М. Валеологія : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2005. 156с.

Немеш О.М.,

кандидат медичних наук, доцент

Гонта З.М.,

кандидат медичних наук, доцент

Шилівський І.В.,

кандидат медичних наук, доцент

Мороз К.А.,

кандидат медичних наук, доцент

*Кафедра терапевтичної стоматології факультету післядипломної освіти
Львівського національного медичного університету імені Д. Галицького,*

ІННОВАЦІЙНА ТА ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА НАВЧАННЯ ЛІКАРЯ-СТОМАТОЛОГА НА ЦИКЛІ ТЕМАТИЧНОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

На даний час наша держава потребує кваліфікованих фахівців, здатних постійно оновлювати свої знання, опанувати нові навички в відповідності з вимогами сучасності, оскільки гарантувати гідне місце в світовій спільноті може лише висока якість освіти, відповідна підготовка фахівця, що відповідає всім змінам, які відбуваються [1, 2].

Стан здоров'я населення в першу чергу залежить від якісної підготовки кадрового складу медичних фахівців. Діяльність практикуючого лікаря в умовах швидкого прогресу новітніх медичних технологій неможлива без постійного професійного розвитку та самоосвіти [3]. В умовах стрімкого прогресу новітніх медичних технологій постійно підвищуються кваліфікаційні вимоги до фахівців, стимулюючи мотивацію до професійного розвитку. Діяльність клініциста-стоматолога включає в себе практичне та наукове мислення, а також здатність до подальшого засвоєння знань для формування новітніх умінь та навиків. Окрім цього, сучасна лікарська практика стоматолога вимагає професійної компетентності, поглиблення теоретичних знань і практичних вмінь, вчасної відмови від застарілих методик та навичок. Саме тому, безперервний процес удосконалення вмінь, самоосвіта з використанням сучасних інформаційних можливостей, як невід'ємна його складова, в умовах стрімкого прогресу медичних технологій є запорукою високої професійної компетентності лікаря-стоматолога в діагностиці та лікуванні стоматологічних захворювань, а важливим етапом в професійній діяльності є фахова підготовка і постійне підвищення кваліфікації лікарів-стоматологів [4, 5].

Навчальний процес на циклах післядипломного навчання орієнтований на високі стандарти праці, що вимагає активних дій, як зі сторони лікарів-курсантів, так і викладачів. Зі сторони викладача, на курсах тематичного удосконалення, мотивацією до активного вивчення матеріалу лікарями-курсантами в першу чергу є застосування найновіших технологій у подачі високоактуального навчального матеріалу, який повинен бути правильно систематизований. Об'ємність інформації вимагає її концентрації та адаптації до фахових потреб, вільного володіння сучасними інформаційними та телекомунікаційними технологіями. Для цього викладач повинен використовувати мультимедійні презентації, відеофільми та фотографії. Це допомагає лектору значно легше доносити лекційний матеріал, формувати послідовність викладання та дає можливість висвітлювати ключові моменти [6]. Структуру знань утворює інформація, яка може бути різною за об'ємом і пов'язана з матеріалом, що вивчається. Викладання навчального матеріалу на лекціях базується на логіці побудови структурних одиниць інформації [7]. Подача матеріалу інформативним шляхом з використанням сучасних технологій є дуже важливою на тематичному удосконаленні та дає змогу оптимізувати велику кількість новітньої інформації для слухачів циклу, термін навчання на якому в середньому два-три тижні. Однак, лекції, семінари та практичні заняття не можуть охопити все різноманіття і обсяг тематичного матеріалу, саме тому приблизно третину знань курсант-стоматолог отримує самостійно на спеціально відведених годинах самостійної роботи на циклі тематичного удосконалення.

Метод проблемного навчання, який формує у слухача критичність мислення та вміння самостійно приймати рішення, є менше актуальним на етапі післядипломної освіти лікаря-стоматолога, оскільки

курсанти, що навчаються на тематичному удосконаленні, в основному, мають достатній досвід клінічної роботи. Вони в своїй практичній роботі самостійно встановлюють діагноз і визначають схеми лікування та профілактики захворювань порожнини рота, але не завжди мають можливість ознайомитись з найновішими методиками та технологіями діагностики та лікування в стоматології. На практичних заняттях важливим є в першу чергу ознайомлення із роботою на сучасному обладнанні, яке використовується в діагностиці та лікуванні патології щелепно-лицевої ділянки та виконання практичних навичок і маніпуляцій самостійно лікарем-стоматологом.

Таким чином, процес післядипломної освіти та удосконалення вміль лікаря-стоматолога в умовах стрімкого прогресу новітніх медичних технологій є запорукою його високої професійної компетентності в діагностиці та лікуванні стоматологічних захворювань. А саме безперервне професійне навчання має відігравати провідну роль, аби успішно протистояти сучасним викликам і сприяти соціальному розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пузанківський ДФ, Федорішин ІВ, Шадриченко ВГ. Погляд на розвиток системи вищої професійної освіти. Вища освіта. 2014; 9:14-18.
2. Нагорна НО, Васюк СО, Коржова АС, Медведєва КП. Модернізація вищої медичної освіти в умовах формування європейського освітнього простору. Інновації у вищій медичній і фармацевтичній освіті України: матер. XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Тернопіль, 15-16 трав. 2019 р.). Тернопіль, 2019:208-209.
3. Немеш ОМ, Гонта ЗМ, Шилівський ІВ. Самоосвіта як невід'ємна складова безперервного професійного розвитку лікаря-стоматолога. Буковинський медичний вісник. 2019; 3(91):156-159.
4. Глушко ЛВ, Симчин ХС, Федоров СВ, Рудник ВТ, та ін. Безперервна освіта як один з пріоритетних методів післядипломного навчання: перспективи і проблеми впровадження у сімейній медицині. Семейная медицина. 2017;2:18-19.
5. Немеш ОМ, Гонта ЗМ, Шилівський ІВ, Мороз КА. Роль самостійної роботи у навчанні лікарів-інтернів за фахом «стоматологія». Інновації у вищій медичній і фармацевтичній освіті України: матер. XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Тернопіль, 15-16 трав. 2019 р.). Тернопіль, 2019:209-210.
6. Парасюк ГЗ. Післядипломний етап практичної підготовки лікарів-стоматологів, як етап безперервного професійного розвитку // Галицький лікарський вісник. 2012;4:114-115.
7. Косенко СВ, Рожко ММ., Костишин ЗТ та ін. Оптимізація навчального процесу у підготовці лікарів-інтернів-стоматологів. Галицький лікарський вісник. 2011;2:151-153.

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Яценко Ю.М.

Студентка 4 курсу

Київського національного університету ім. Т. Шевченка

АУТИЗМ: ЕКСКУРС У СЬОГОДЕННЯ

Проблема дитячого аутизму в даний час набуває особливої актуальності, через те, що число таких дітей з кожним роком збільшується. Люди з аутизмом різного віку мають здатність до навчання, але найкращих результатів можна досягти, якщо своєчасно розпочати корекційну роботу та медичне лікування. Аутизм розлад психічного та психологічного розвитку, при якому спостерігається виражений дефіцит емоційних проявів і сфери спілкування. Дослідження ВООЗ в 2016 році показали, що на кожних 100 дітей, один буде хворий. Хоча колосальне збільшення кількості хворих дітей з розладами аутистичного спектру є дуже тривожним, але зацікавленість та включеність в цю проблему є не достатньою. На сьогодні проблема з природою та причинами виникнення аутизму є далеко не останньою. В Україні способи діагностики є досить застарілими, новий інструментарій поширюється тільки серед

приватних установ, а також брак підтримки з боку держави батьків таких дітей та навчання спеціалістів у школах та дитячих садках здійснюється на мінімумі.

Особи з порушеннями аутичного спектра живуть у нашому світі, але сприймають його відмінним від нас способом. Зовнішню (зору, слухову, тактильну) або внутрішню (відчуття болю, вібрації) інформацію вони схоплюють фрагментарно і непослідовно, при цьому окремі враження довкілля настільки захоплюють усі їхню увагу, що роблять їх нечутливими до сприймання всього іншого, а передусім – до здатності синтезувати фрагменти дійсності у повну реальну картину. Аутист перебуває не у своєму внутрішньому світі, а у світі своїх чуттєвих вражень (образів, звуків, дотиків тощо) від навколишнього світу [1, с. 8].

Є дуже важливим не тільки брати до уваги їх патогенез, але і спробувати зрозуміти їх унікальний світ сприйняття та можливі варіанти допомоги як їм, так і їх родинам, які досить гостро переживають та часто не знають як дати раду таким дітям.

Також залишається важливим питанням навчання дітей з аутизмом у звичайних класах. Оскільки вчителі та діти не достатньо підготовлені для навчання та прийняття їх особливостей, багато шкіл стикнулися з колом проблем, які також потребують розгляду. Наприклад, особливості спілкування в класі, здатність витримувати 45 хв уроку та сприймати ту кількість матеріалу, як і інші діти.

Специфічність роботи з дітьми з аутизмом в тому, що при роботі з ними кожен методуку потрібно підбирати до кожної дитини в залежності від її рівня, інтелекту, соціальної адаптованості та віку. Всі вони принципово різні, з різним рівнем інтелекту та здатністю до навчання.

Потрібен чіткий структурований підхід, який буде охоплювати: способи адаптації дітей з РАС, реабілітація і поступове навчання: спочатку коригуємо поведінку, підключаємо імітацію, а потім крок за кроком ускладнюємо завдання приходячи до вищої мети - соціальної адаптації.

Всі ці проблеми повинні бути стимулом для дослідників, фахівців, психологів, які повинні досліджувати та знаходити розв'язання цих проблем.

Література:

1. Скрипник Т.В. Феноменологія аутизму: Монографія. – К.: Видавництво “Фенікс”, 2010. – 320 с.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Bendiuh V.I.,

*Ph. D., Docent, Department of Mathematical Methods of Systems Analysis,
Institute for Applied System Analysis, Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute*

APPLICATION OF FUZZY LOGIC FOR INDUSTRIAL OBJECT RISK ASSESSMENT

The current environmental situation in Ukraine requires immediate improvement. However, the complete closure of industrial enterprises will further exacerbate the state of the environment, since humanity has already launched many irreversible processes of environmental destruction. Therefore, the only way out is to accurately predict the impact of industrial objects on the environment and prevent options where there may be significant damage to nature.

The methods of risk assessment have been known for a long time, but the problem of inability to accurately describe all existing connections in the system remains, and the problem of the accuracy of industrial data is still extremely relevant. Unfortunately, environmental information is often inaccurate, often not determined by the instrument, but evaluated by the subjective opinion of an expert. The above problems necessitate the use of methods that consider possible “inconsistency” in the data.

A promising area of research is risk assessment using a modern fuzzy or fuzzy logic mathematical apparatus. The mathematical theory of fuzzy sets and fuzzy logic are generalizations of classical set theory and classical formal logic. These concepts were first proposed by the American scientist Lotfi Zadeh in 1965 [1]. The main

reason for the emergence of a new theory was the presence of fuzzy and approximate considerations when describing processes, systems and objects by human.

Before the fuzzy approach to modeling complex systems has gained worldwide recognition, it has been more than a decade since the fuzzy set theory was born. The triumphal course of fuzzy logic in the world began after the proof in the late 80's by Bartholomew Cosco of the famous Fuzzy Approximation Theorem. In business and finance, fuzzy logic has gained recognition after an expert system, based on fuzzy rules for predicting financial indicators, predicted a single stock market crash in 1988. And the number of successful fuzzy uses at this time is estimated by the thousands.

When applying the theory of fuzzy logic to assess the risks of the negative impact of industrial objects on the environment, you can use the following scheme (Fig. 1).

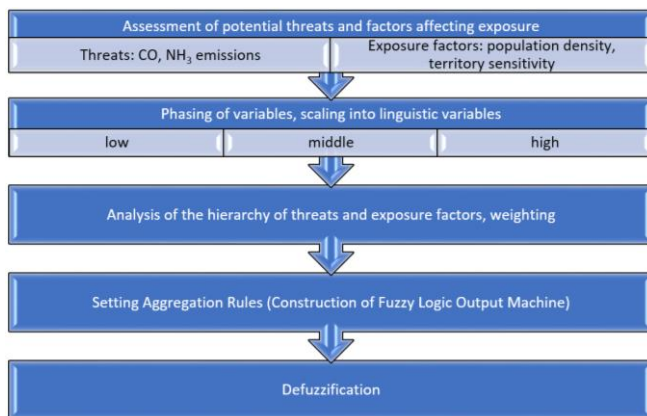

Fig. 1 – Fuzzy logic risk assessment scheme

This block diagram is based on the application of symbolic fuzzy logic, which in turn is based on the notion of a t-norm. After selecting a certain t-norm, it becomes possible to define the basic operations: conjunction, disjunction, implication, negation, etc. Since fuzzy sets are described by membership functions, and t-norms and k-norms by ordinary mathematical operations, it is possible to imagine fuzzy logical considerations in the form of a neural network. For this purpose, membership functions must be interpreted as functions of activation of neurons, signaling as communication between neurons, and logical t-norms and k-norms, as special types of neurons performing mathematical operations. There is a wide variety of such neuro-fuzzy networks. For example, ANFIS (Adaptive Neuro fuzzy Inference System) is an adaptive neuro-fuzzy output system. It can be described in the universal form of approximators (1).

$$y(x) = \sum_{i=1}^N \phi_i(x) \cdot \theta_i. \quad (1)$$

This formula can also describe some neural networks, such as radial basis networks (RBF), multilayer perceptrons (MLP), and wavelets and splines. Using the neural networks based on multilayer perceptron, it is possible to evaluate the environmental impact of the product life cycle [2]. This is one of the components of environmental safety assessment. In the future, it is possible to combine the life cycle assessment of a product or process with the risk assessment of a process based on the use of neural networks and fuzzy logic.

When assessing risks in the presence of a large amount of fuzzy data, one of the options to overcome this situation may be the use of experts who, at the stage of fuzzing, will use three-level scales to evaluate the risk factors in the form of a linguistic variable: the risk factor is low, middle or high (Fig. 1). After the hazards are translated into linguistic variables and evaluated by experts, the analysis of the threat hierarchy is applied. Also, different hazards contribute differently to the overall risk level of an industrial objects. Therefore, the weighting factors for the hazard factors are also set at this stage. The penultimate stage is the establishment of rules based on fuzzy logic and the conduct of risk calculation of the industrial object. At the last stage there is a defuzzification - interpretation of the obtained results [3].

The proposed methodology is quite clearly defined. It can be used in cases where there is no accurate information about the status of certain variables of the technological object. Its advantages include the fact that it can use information that does not have an accurate numerical representation. In the future, this technique is planned to be used for the analysis of risks of air pollution by gas impurities and aerosols [3].

Literature:

1. Zadeh L.A. Fuzzy sets. Information and Control. Volume 8, Issue 3, June 1965, p. 338-353.
2. Бендюд В.І., Комариста Б.М. Розробка нейронної мережі для оцінки впливу життєвого циклу продукту. Обчислювальний інтелект (результати, проблеми, перспективи): праці міжнар. наук.-практ. конф., Київ-Черкаси. 2015. С. 180-181.
3. Faisal I. Khan and Rehan Sadiq "Risk-based prioritization of air pollution monitoring using fuzzy synthetic evaluation technique" Environmental Monitoring and Assessment. 2005, p. 261–283.

Воробець І.І.,

*студентка 2 курсу магістратури, факультету неперервної освіти
Національного авіаційного університету*

ТЕХНОГЕННА ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА.

Останнім часом в Україні спостерігається тенденція до збільшення кількості виникнення надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Це обумовлює необхідність дослідження стану техногенно-екологічної небезпеки для населення та навколишнього середовища з метою завчасного запобігання і резервування необхідних для їхньої ліквідації матеріальних, технічних, фінансових, людських і інших ресурсів, створення планів дій на випадок їхнього виникнення.

Забезпечення екологічної безпеки є не лише необхідною умовою для забезпечення права громадян України на безпечне для життя та здоров'я довкілля, гарантованого статтею 50 Конституції України, але і невід'ємною умовою для просування держави на шляху інтеграції до європейської спільноти.

При оцінці техногенної та екологічної безпеки на будь-якому об'єкті пріоритет повинен надаватися забезпеченню збереження життя і здоров'я людей.

Відповідно до сучасних поглядів, зміст і організація екологічної експертизи впливають з концепції забезпечення техногенної та екологічної безпеки, принципів державної політики зниження ризиків.

Як відомо, сутність управління безпекою і ризиком техногенних впливів полягає в розпізнаванні, виявленні та вирішенні проблемних ситуацій, пов'язаних із забезпеченням техногенної та екологічної безпеки і ризику в умовах аварій і катастроф на цих об'єктах. За своєю внутрішньою основою це єдиний функціонально і організаційно структурований процес, в якому органічно пов'язується системна цілеспрямована діяльність державних, відомчих і функціональних органів управління і структур, включаючи науково-дослідні, науково-технічні організації, а також органів управління силами і засобами спостереження, контролю, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій при техногенних аваріях і катастрофах.

Одним із стратегічно важливих напрямків діяльності по шляху сталого розвитку є міжнародне співробітництво, що забезпечує узгодженість науково-технічної політики держав в галузі забезпечення техногенної та екологічної безпеки, а також запобігання шкідливих впливів на навколишнє середовище в необмеженому контексті.

Аналіз розглянутих вище сценаріїв розвитку цивілізації і виходу з глобальної екологічної кризи показує, що в міру нашого руху по шляху сталого розвитку повинні підвищуватися гарантії забезпечення техногенної та екологічної безпеки.

За встановленою практикою в Україні і в більшості інших розвинених країн при розробці планів і проєктів небезпечних для природи господарської діяльності та містобудування, прийнято проводити оцінку ефективності та достатності вжитих заходів щодо забезпечення техногенної та екологічної безпеки.

На тлі спостерігається зростання кількості аварій і катастроф, що відбуваються на промислових та інших об'єктах, та збільшення їх руйнівної сили і признається реальністю глобальної екологічної кризи. Світова спільнота проявляє сьогодні велику стурбованість станом і перспективами еволюції навколишнього

середовища, техногенної та екологічної безпеки і намагається об'єднатися для вирішення цих проблем.

На мою думку, для вирішення завдань забезпечення екологічної безпеки населення слід було б звернути більшу увагу на екологічний моніторинг, як моніторинг техногенних впливів, стану навколишнього середовища і екологічної обстановки, визначивши його основну цільову функцію як нагляд, оцінка, прогноз техногенних впливів, в тому числі пов'язаних з радіоактивним і хімічним забрудненням, і стану навколишнього середовища, а також інформаційне забезпечення підготовки та прийняття управлінських рішень у сфері техногенної та екологічної безпеки, захисту та життєзабезпечення населення.

Забезпечення екологічної безпеки на потенційно небезпечних об'єктах потребує технічного переоснащення виробництва з впровадженням новітніх ресурсо- та енергозберігаючих технологій, посилення нагляду за неухильним задоволенням потреб промислової безпеки на потенційно небезпечних об'єктах, забезпечення комплексного переробки, утилізації, вивезення та захоронення відходів виробництва.

Література:

1. Адаменко М.І. Структура моніторингу екологічної безпеки регіонів України / М.І. Адаменко, Н.Г. Кучук // *Методи підвищення ресурсу міських інженерних інфраструктур: Тези за матеріалами VI всеукраїнського наукового семінару 15-16 жовтня.* – Харків, 2014. – С. 9-11.
2. Биченок М.М. Основи інформатизації управління регіональною безпекою / М.М. Биченок. – К.: Ін-т проблем нац. безпеки, 2005. – 196 с.
3. Кучук Н.Г. Моделювання та аналіз екологічного стану регіонів України / Н.Г. Кучук // *Науковий вісник будівництва : збірник наукових праць.* – Х.: Харківський національний університет будівництва та архітектури, 2014. – №3(77). – С. 223-226.
4. Мусієнко М.М. Екологія: тлумачний словник / М.М. Мусієнко, В.В. Серебряков, О.В. Брайон. – К.: Либідь, 2004. – 376 с. 5. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища у 2013 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mns.gov.ua/content/annual_report_2013.html.

Глова Б.В.,
аспірант Мудрик І.Я.
Тернопільський національний технічний університет ім. І.Пулюя

КЛАСИФІКАЦІЯ РЕАКЦІЇ МОЗКУ НА ОТРИМАНУ ІНФОРМАЦІЮ З РІЗНИХ ОРГАНІВ ЧУТТЯ

Одним із сучасних напрямків маркетингу є нейромаркетинг. Нейромаркетингові дослідження - новий напрямок в сфері досліджень коректності маркетингової стратегії, предметом якого є вивчення неусвідомлених сенсорних, когнитивних і емоційних реакцій людини на певні стимули. Актуальність нейромаркетингу обумовлена можливістю вимірювання уваги, емоції і пам'яті. В дослідженні яке проводилось цікавить тільки та реакція, яка не пройшла через його свідомість, якою людина фільтрує всю отриману інформацію. Під час дослідження фіксуються фізіологічні реакції респондента на різні стимули (зразки реклами, упаковки продуктів, логотипи) - такі, як зміна активності різних ділянок головного мозку, частота пульсу і дихання, вологість шкіри, рух зиниць і т.п. Для їх реєстрації використовується спеціальна апаратура - електроенцефалографи (ЕЕГ), магнітно-резонансна томографія, системи стеження за зиницями (так звані eye-tracker) і т.п. Для даного дослідження використовувалися дані отримані за допомогою ЕЕГ.

Нейромережа моделює роботу людської нервової системи, особливою якої є здатність до самонавчання з урахуванням попереднього досвіду. Таким чином, з кожним разом система здійснює все менше помилок. Як і наша нервова система, нейромережа складається з окремих обчислювальних елементів - нейронів, розташованих на декількох шарах. Дані, що надходять на вхід нейромережі, проходять послідовну обробку на кожному шарі мережі. При цьому кожен нейрон має певні параметри, які можуть змінюватися в залежності від отриманих результатів - в цьому і полягає навчання мережі.

В ході дослідження даних, які були зняті з респондента, а саме, його активність головного мозку при виникненні сторонніх подразників смаку, нюху, слуху, емоційного фону при перегляді різних відеорядів,

а також активність мозку під час руху великим або вказівним пальцем. При передачі їх на різні моделі нейронних мереж (таких як: MLPClassifier (баратошаровий перцептрон), RandomForestClassifier, ExtraTreesClassifier, DecisionTreeClassifier, AdaBoostClassifier, GradientBoostingClassifier, BaggingClassifier (KNeighborsClassifier)), був обчислений найбільш ефективний алгоритм для вирішення задачі класифікації даних, які були прочитані електроенцефалографом під час досліджу.

Метрика класифікаторів	MLPClassifier			
	precision	recall	f1-score	accuracy
Сумне та смішне відео	0.90	0.91	0.90	0.90
Шоколад та цибуля	0.97	0.88	0.93	0.93
Тяжка та легка музика	0.96	0.98	0.97	0.97
Вказівний та великий палець	0.79	0.77	0.78	0.78
Нашатир та парфюм	0.88	0.94	0.91	0.91

Таблиця 1. Числові показники для MLPClassifier

Проаналізувавши числові показники колонки f1-score та інших метричних показників, було вибрано найбільш точний і ефективний класифікатор, який підходить для даного завдання, це MLPClassifier, його числові показники вказані в таблиці 1. Оцінку F1 можна інтерпретувати як середньозважене значення точності і відклику на подразнення, де бал F1 досягає свого кращого значення при 1 і гіршого значення при 0. Вплив на оцінку F1 точності і відклику є рівні. Формула для оцінки F1: $F1 = 2 * (\text{precision} * \text{recall}) / (\text{precision} + \text{recall})$. Ґрунтуючись на інтерпретації f1-score, так як ця метрика є основоположною для оцінки алгоритму, був обраний вищеписаний класифікатор.

Зробивши вибірку атрибутів для спрощення навчання моделі, збільшення здатності інтерпретувати модель та спростити її та збільшити точність, отримані дані було проаналізовано та вибрано найкращі серед них, що вказують на конкретну ділянку мозку при подразненні респондента різними факторами. Дані, які були отримані під час роботи нюхових рецепторів, виявили найбільш релевантні атрибути зі всього числа підмножин об'єктів для прогнозування найоптимальнішої моделі.

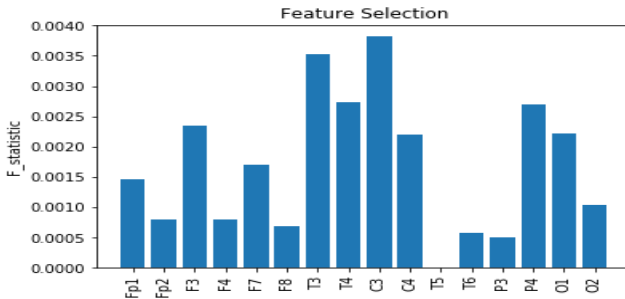

Рисунок 1 – Вибірка даних за статистичним показником

На рисунку 1 чітко відображаються різні електромагнітні потенціали на різних точках прилягання електродів до голови. Електроди, що мають найвищий потенціал і є ключовими при навчанні моделі. Тому слід вибирати дані в яких статистичний показник найвищий.

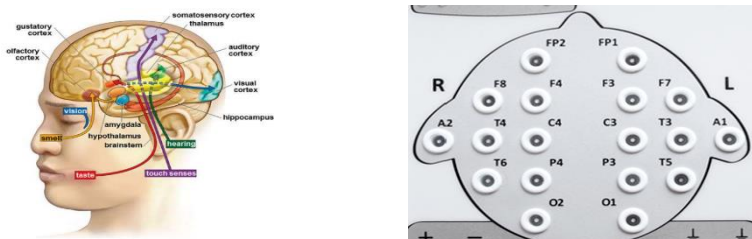

Рисунок 2 – Карта головного мозку з активними зонами та карта енцефалографа

Рисунок 1 відображає великий потенціал на електродах Т3,Т4,С3,С4. Вони є основними на карті енцефалографа, рисунок 2, для визначення активізації ділянок мозку при подразненні нюху. На них і була звернута увага.

Висновок: в дослідженні застосовано певний спектр нейромаркетингових технологій і нейронних алгоритмів, для спрощення класифікації впливу неусвідомлених реакцій на споживчу поведінку. Використовуванні технології реєструють в реальному часі реакцію підсвідомості респондентів на досліджувані матеріали і дозволяють врахувати практично будь-які сторонні чинники, які можуть вплинути на хід дослідження. Це дозволяє виміряти сприйняття і в сукупності отриманих результатів підвищити точність і дати об'єктивну оцінку.

Список літератури:

1. Наукова Робота «A foundation for consumer neuroscience and neuromarketing». Режим доступу: https://www.researchgate.net/profile/Thomas_Z_Ramsay/publication/333867756_A_foundation_for_consumer_neuroscience_and_neuromarketing/links/5d09f901299bf1f539cf11aa/A-foundation-for-consumer-neuroscience-and-neuromarketing.pdf
2. Stephen J. Genco, Andrew P. Pohlmann, Peter Steidl Neuromarketing For Dummies: книжка, Wiley, 2013. 408 с.
3. Стаття «A Complete Guide to Neuromarketing». Режим доступу: <https://www.wikye.com/a-complete-guide-to-neuromarketing/>
4. Філатовський О. Головна маркетингова книга: книга, Фабула 2018. 304 с.
5. Документація по бібліотеці «scikit-learn». Режим доступу: <https://scikit-learn.org/stable/>

Зацекляний Г.А.,

здобувач кафедри програмної інженерії

Харківського національного університету радіоелектроніки

ІНФОРМАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ ТЕПЛОВТРАТАМИ БУДИНКУ

Інформаційні технології, пов'язані з використанням сучасної комп'ютерної техніки і засобів збирання і передачі даних, відкривають нові можливості при вирішенні питань управління тепловтратами в житлово-комунальному секторі.

Наявні на сьогодні інформаційні системи контролю споживання енергії будинками та будівельними спорудами реалізують технологію діагностики даних про спожиту енергію та вирішують задачі збирання та опрацювання інформації. Проте вони не розкривають механізм впливу факторів на енергоефективність та процес поєднання діагностики, моніторингу та прийняття рішень в єдиний інформаційний автоматизований комплекс [1].

Процес розроблення інформаційних систем з енергоефективності та моніторингу будівель полягає у формуванні інтегрованого інформаційного автоматизованого комплексу шляхом поєднання вхідних даних діагностики будівель із процесами опрацювання одержаних даних і створенням проектного рішення щодо модернізації об'єкта.

Модель компонентно-орієнтованої інформаційної технології, яка пропонується в даній роботі, реалізується у підсистемах підтримки прийняття рішення та виробленні управляючого впливу на досягнення певної енергоефективності досліджуваного об'єкту. Одним із основних завдань цієї технології є формування сукупності математичних моделей опрацювання та аналізу даних [2, 3].

Звідси випливають завдання формалізації даних та знань предметної області: створення інтерфейсу для збирання та обміну між базами даних та базою моделей і методів, створення та вдосконалення математичних моделей досліджуваних процесів предметної області, завдання розробки подання даних і знань.

Структурно-функціональна схема розробленої системи підтримки прийняття рішень з оцінювання тепловтрат у системі управління енергоефективністю приведена на рисунку.

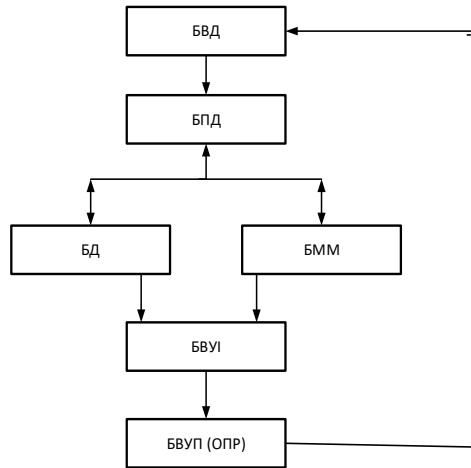

Рисунок - Структурно-функціональна схема системи підтримки прийняття рішень з оцінювання тепломасообмінного процесу в системі управління енергоефективністю

Тут введені такі позначення: БВД – блок введення даних; БПД – блок попереднього опрацювання даних; БД – бази даних; БММ – блок моделей і методів; БВУП (ОПР) – блок вироблення управляючого впливу; БВУІ – блок вироблення управляючої інформації:

- показники мікроклімату у приміщеннях (температура, вологість, середня швидкість пароповітряної суміші);
- нормативні показники мікроклімату для даного типу будинку, розміщеного в даному районі;
- тепловтрати через елементи огорожувальної конструкції (зовнішні стіни, вікна, підлога, стеля тощо), систему вентиляції;
- надходження тепла від систем опалення і освітлення, людей).

До управляючої інформації відносяться геометричні параметри і матеріал елементів огорожувальної конструкції; параметри пароповітряного простору; тип та геометричні і теплофізичні параметри систем опалення і охолодження; тип системи освітлення, кількість людей у приміщенні, при яких виконане моделювання тепломасообмінного процесу; інтегральні характеристики тепломасообміну.

На основі цієї інформації особа, яка приймає рішення, формує управляючий вплив, який полягає у заміні параметрів у допустимих межах, що характеризують матеріал і геометричні параметри елементів огорожувальної конструкції; геометричні і/чи теплофізичні параметри системи опалення тощо.

Рекомендовані особою, яка приймає рішення, параметри об'єкту управління передаються у блок збирання даних і процес пошуку шляхів вдосконалення теплоспоживання будинку чи будівельної споруди ітеративно продовжується.

Управляюча інформація накопичується у сховищі даних, яким є реляційний OLAP. Вибір даного типу сховища зумовлений можливістю експлуатації інформаційної системи як самостійної системи, так і як окремого функціонального модуля системи управління енергоефективністю будинку чи будівельної споруди.

Інформація з цього сховища використовується відповідними фахівцями для остаточного вибору засобу удосконалення теплоспоживання будинку чи будівельної споруди.

Отже, у загальному вигляді модель процесів з оцінювання тепломасообміну у системі управління енергоефективністю подається у вигляді набору забезпечуючих функціональних процесів та відношень, що зв'язують ці процеси в єдину структуру *IS*. Вона формалізується за допомогою виразу:

$$IS = \langle PI, PMM, PD, PB, PDM \rangle,$$

де *PI* – процес обміну даними, *PMM, PD* – процеси зберігання даних у базі моделей і методів та баз даних відповідно, *PB* – процеси опрацювання даних (вироблення управляючої інформації), *PDM* – процес вироблення управляючого впливу.

Кожен інформаційний процес є блоком, що має інформаційні входи, виходи і використовувані ресурси. За ресурси виступають методи, моделі та дані/знання, які залучаються в разі необхідності для реалізації процесу.

Сформулюємо вимоги до створення та формалізації процесу побудови інформаційної технології.

За відповідне методичне забезпечення для оцінювання тепломасообмінного процесу у системі управління енергоефективністю в даній роботі пропонується метод побудови інформаційної технології, який складається з таких етапів:

Eman 1. Формування моделі інформаційної технології оцінювання тепломасообмінного процесу. Модель інформаційної технології, що розробляється, є сукупністю взаємопов'язаних між собою процесів і об'єктів, які так чи інакше беруть участь у цих процесах. Об'єктами в розглядуваному випадку є структура даних (*SD*) і комплекс математичних моделей і методів (*CMM*), множина інформаційних процесів (*SIP*) і їх взаємодія між собою (*ISIP*).

Eman 2. Формування складу бази даних. Структура даних визначає інформаційний комплекс – бази даних параметрів досліджуваного об'єкту.

Eman 3. Формування комплексу математичних методів і моделей. Комплекс математичних моделей і методів містить об'єктну модель взаємопов'язаного і взаємообумовленого процесу тепломасообміну, моделі оцінювання базових тепломасообмінних процесів, моделі узгодження процесів в елементарних блоках.

Eman 4. Формування комплексу інформаційних процесів. Комплекс інформаційних процесів складається з процесів попереднього опрацювання даних і формування сховища даних, діставання зі сховища даних потрібних даних і потрібних математичних методів із бази математичних методів і моделей для розв'язування конкретної задачі.

Таким чином, компонентно-орієнтована інформаційна технологія оцінювання взаємопов'язаного і взаємообумовленого тепломасообмінного процесу в системі управління енергоефективністю дозволяє формалізувати функціональне моделювання цього процесу та одержати управляючу інформацію для вироблення особою, що приймає рішення, управляючого впливу на об'єкт дослідження з метою досягнення певної енергоефективності.

Взаємодія процесів між собою (*ISIP*) забезпечується функціонуванням інформаційної системи підтримки прийняття рішень та інтерпретується за допомогою діаграми потоків даних. Таким чином, взаємодія процесів між собою (*ISIP*) може формалізуватися за допомогою виразу:

$$ISIP = \langle TS, DP, DA, RP \rangle,$$

де *TS* – інформаційні процеси підготовки початкових даних для оцінювання тепломасообмінного процесу в системах управління енергоефективністю; *DP* – інформаційні процеси вибору методів оцінювання параметрів тепломасообмінного процесу в системах управління енергоефективністю; *DA* – інформаційні процеси вибору алгоритму; *RP* – інформаційні процеси вироблення управляючої інформації для особи, що приймає рішення.

Література

1. Rohdin P. Numerical modelling of industrial indoor environments: A comparison between different turbulence models and supply systems supported by field measurements [Text]/ P. Rohdin, B. Moshfegh// Original Research Article Building and Environment. – 2011. – Volume 46, Issue 11. – P. 2365-2374.
2. Кущенко О. С., Зацеркляний Г.А. Моделювання теплообміну через огорожувальні поверхні будівлі. Вісник НТУ «ХПІ». 2012. № 42 (948). С. 129-141.
3. Срохін А.Л., Зацеркляний Г.А. Інформаційна технологія аналізу конвективного теплообміну в приміщенні будівлі. Системи обробки інформації. Випуск 9 (146). 2016. С. 187-192.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Логвиненко М.Л.,

викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕКРЕАЦІЙНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

На сьогодні пошук нових форм і методів організації рекреаційного виховання, які б сприяли підвищенню фізичної активності майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах (далі ВНЗ) є актуальним питанням не тільки серед студентів та курсантів ВНЗ, а й серед інших верств населення.

З метою виявлення проблем про практичне втілення основ здорового способу життя в побут студентської молоді, було здійснено ряд досліджень за останні 15 років, які виявили тенденцію на погіршення здоров'я та фізичного стану студентської молоді [1, с. 78]. Встановлено, що впродовж терміну навчання у ВНЗ чисельність студентів, які віднесені до підготовчої і спеціальної медичних груп зростає від 5,36 % на першому курсі до 14,46% на четвертому курсі [2].

Аналіз наукової літератури показує, що методи, які застосовуються в організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах, недостатньо ефективні для забезпечення належного рівня фізичної підготовленості студентів. Рівень фізичного виховання у вищій школі не сприяє ефективному зменшенню дефіциту рухової активності студентів, що є однією з причин різного роду відхилень у їхньому здоров'ї.

Для нормального функціонування організму студента, засвідчує Вишняков В. М., необхідна певна кількість рухової активності, яка втілюється у фізичних вправах. У різні вікові періоди ці заняття мають різні цілі. У студентські роки заняття особливо важливі: вони спрямовані на вдосконалення фізичної підготовленості, фізичного розвитку і фізичної працездатності, профілактику захворювань, які можуть розвинути в старшому віці [3, с.192].

Неодноразово, ряд науковців схиляються до точки зору, що найбільш сприятливими для покращення здоров'я й фізичної підготовленості студентів є триразові заняття з фізичного виховання на тиждень, що обумовлено фізіологічними особливостями організму людини [4]. Як показує практика ВНЗ зі спеціфічними умовам навчання мають змогу планувати таку кількість годин фізичного виховання, особливо за рахунок фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, секційні заняття з різних видів спорту, спортивні змагання тощо. Проте інші ВНЗ не дають змоги планувати таку кількість годин, навіть дворазові заняття в деяких ВНЗ вважають зайвими та застосовують одноразові заняття на тиждень або взагалі викладають фізичне виховання тільки на I курсі, тим самим заощаджують на здоров'ї студентів [4].

Для організації самостійних занять студентам запропоновано безліч видів фізичної активності, проте реалії сьогодення свідчать про те, що не всі мають змогу та бажання приділяти окремий час, фінанси та сили для стабільних тренувань. В такому випадку необхідно вміти планувати рекреаційну діяльність самостійно.

Фізична рекреація стала предметом досліджень у вітчизняній науці в середині 60-х років XX ст. Її вивчають різні науки: теорія фізичної культури, соціальна психологія, медицина, гігієна, курортологія тощо. Останнім часом деякі науковці наполягають на виокремленні рекреології як самостійної науки про відпочинок та оздоровлення практично здорових людей, зосередженні на дослідженні рекреації [5].

Рекреаційну діяльність можна розглядати як навички організації та проведення рухливих ігор і розваг, самостійних занять спортивними іграми (футбол, волейбол, бадмінтон) та іншими видами спорту; проведення лижних прогулянок і туристських подорожей. Рекреаційна активність людини відповідає її потребам та інтересам, традиціям рідної культури, поведінковим і оцінним стандартам найближчого соціального оточення.

Рекреаційна активність людини складається з добових, тижневих, річних і життєвих циклів. На кожному етапі життя вони утворюють складну систему різноманітних передумов і мотивацій, які визначають характер, спрямованість і ефективність рекреаційної активності. Цю активність вважають результативною, коли виникають відновні (рекреаційні) ефекти. Рекреаційний ефект виявляється в тому, що людина відчуває бадьорість і задоволення від відпочинку, оскільки її організм досяг необхідного рівня енергообміну з середовищем внаслідок фізіологічного і психологічного оздоровлення, досягнення

душевної рівноваги. Людина, яка переживає рекреаційний ефект, перебуває у стані психофізіологічного комфорту, у неї з'являється відчуття збалансованості емоційних і соціокультурних самооцінок, вона готова до нових навантажень. Сприятливі емоції і висока самооцінка засновані не тільки на внутрішніх відчуттях, а й на розумінні людиною важливості суспільних стандартів праці й відпочинку.

Для планування свого рекреаційного відпочинку рекомендовано поділити його на:

1. добову активність – регулювати кількість піших прогулянок, частіше підійматися сходам, під час розмови по телефону ходити, піл час перегляду телевізора зробити розтяжку тощо;
2. тижневу активність – відвідування басейну, кататися на велосипеді, здійснювати пробіжку, боулінг, теніс, футбол тощо;
3. річну активність – піший туризм, виїзд в ліс, на річку, лижний курорт, дайвінг, серфінг тощо.

Зазначений поділ рекреаційного відпочинку дозволяє планувати своє дозвілля з користю для фізичної та моральної збалансованості та соціально- культурного оздоровлення.

Отже, на основі вищезазначеного необхідно зробити висновок, що на сучасному етапі рекреація набуває особливої значущості, особливо серед студентської молоді ВНЗ, оскільки культура відновлення та розвитку фізичних та емоційних сил так само важлива, як і вміння ефективно навчатися та працювати. Було виявлено, що останнім часом було зроблено ряд успішних досліджень з питань фізичного розвитку студентів ВНЗ та фізичної рекреації як складного соціального явища.

Література

1. Козерук Ю. В. Проблеми втілення основ здорового способу життя та технологій покращення здоров'я в українській освіті / Ю. В. Козерук, В. В. Хлебурад, О. М. Дудоров, О. В. Качаровська / Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧНПУ, 2016. Вип. 139. Т. II. С. 76-79.
2. Пильненький В. В. Організаційно-методичні основи організації оздоровчого тренування студентів з низьким рівнем соматичного здоров'я: канд. наук з фіз. вих. і спорту. за спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». – Львів, 2005 р.
3. Вишняков В. М. Формування культури здорового способу життя студентської молоді / В. М. Вишняков / Інноваційні технології в системі підвищення кваліфікації фахівців фізичного виховання і спорту: III Міжн. наук.-метод. конф. (Суми, 14–15 квітня 2016 р.): тези доповідей. – Суми : СДУ, 2016. – С. 190-193.
4. Вихляев Ю. Планування та контроль самостійної роботи студентів із фізичного виховання / Ю. Вихляев, О. Чиченьова // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки; [редкол.: А. В. Цьось та ін.]. – Луцьк, 2012. – № 2(18). – С. 160-163.
5. Петрова І. В. Дозвілля у зарубіжних країнах: підручник / І. В. Петрова. – К.: Кондор, 2008. – 408с.

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Невірець О.В.,

викладач загальноосвітніх предметів

Любешівського технічного коледжу ЛНТУ

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ.

У статті розкривається значення комунікативної компетентності для здійснення професійної діяльності; аналізуються складові компоненти комунікативної компетентності; з'ясовується сутність поняття «комунікативність», висвітлюються особливості та специфіка професійної комунікації.

В інформаційно-технологічному суспільстві комунікативні вміння є дуже важливими якостями. Комунікація сприяє не тільки обміну інформацією, оволодінню знаннями, а й установленню міжособистісних стосунків, бізнес-контактів, співробітництва. У вузах країн Західної Європи існують освітні програми магістрів комунікації, які передбачають вміння спілкуватися декількома іноземними мовами. Знання англійської мови як загальноновизнаної мови міжнародного спілкування є необхідним

компонентом професійних вмінь і навичок у сучасному суспільстві. [1]. Тому заняття з англійської мови повинні, перш за все, бути спрямовані на розвиток комунікативних вмінь. Діалогічне та монологічне мовлення слід використовувати як основні види діяльності на заняттях іноземних мов. Необхідно формувати як професійні вміння та навички, так і комунікативні й особистісні вміння, які є не менш важливими, адже ввічлива комунікація є суттєвою для встановлення довготривалих ділових відносин.

Мотивація вивчення іноземної мови для професійно-орієнтованого іншомовного спілкування у студентів тісно пов'язана з розвитком загальнопрофесійної мотивації і пізнавальних мотивів. Необхідним стає внесення професійно-орієнтованих змін до викладання іноземної мови в технічному НЗ, що забезпечить формування мотивації до професійного та кар'єрного росту. Саме мотивація кар'єрного росту дозволяє залучити студентів старших курсів до занять в умовах спецкурсу з іноземної мови. При цьому стимулюванню до пізнавального інтересу у студентів сприяє лише той навчальний матеріал, зміст якого відповідає наявним і знову створеним у них потребам.

На заняттях іноземної мови важливим є моделювання реальних ситуацій спілкування, де студенти можуть відпрацювати певний професійний вокабуляр і кліше, які сприятимуть ввічливому і тактовному спілкуванню. Тактовність, емпатію і толерантність можна виховувати під час занять іноземною мовою, моделюючи різні ситуації спілкування.

Цілеспрямоване формування професійних вмінь може бути здійснено шляхом залучення студентів до вправ, які поетапно ускладнюються і урізноманітнюються за змістом та типами завдань професійно-творчої діяльності, цілеспрямованим розвитком мислення під час виконання творчих завдань. У результаті чого студенти отримують загальні та спеціальні компетенції. До перших відносяться міжособистісне спілкування, навички взаємодії в соціумі. До других – компетенції, які забезпечують адекватність виконання професійної діяльності студентами [2, с. 106]. Викладачі іноземних мов повинні володіти сучасними освітніми технологіями, до яких відносяться освітні технології активного навчання, інтегральні освітні технології, інформативно-комунікаційні технології [3, с. 14].

Однією з перепон, яка стоїть на шляху успішного оволодіння іноземною мовою у навчальному закладі, є недостатня, а інколи й відверто низька мотивація здобувачів освіти до вивчення мови. Саме тому особливий інтерес представляють інтерактивні технології, метою яких є створення комфортних умов навчання, за яких кожен відчує свою успішність, інтелектуальну спроможність. В основу такого навчального процесу закладено співробітництво і продуктивне спілкування, спрямоване на спільне розв'язання проблем, формування вмінь виділяти головне, ставити цілі, планувати діяльність, розподіляти функції, відповідальність, критично мислити, досягти значимих результатів. Сутність інтерактивного навчання полягає у взаємонавчанні, груповій формі організації освітнього процесу і з реалізацією активних групових методів навчання для вирішення дидактичних завдань. Педагог при цьому виконує функції помічника в роботі, консультанта, організатора, стає одним із джерел інформації. Здобувач освіти і викладач виступають як рівноправні суб'єкти навчального процесу. Інтеракція виключає домінування будьякого учасника, думки, точки зору над іншими, але має враховувати конкретний досвід та практичне застосування [4, с. 16].

Однією з проблем сучасної професійної освіти є те, що база підготовка майбутнього фахівця-випускника технічного НЗ, на жаль, не може повною мірою забезпечити необхідний рівень сформованості професійно-комунікативних вмінь та можливість застосування іноземної мови на функціональному рівні.

Отже, для підвищення рівня комунікативної культури учнів професійно-технічного навчального закладу доцільним є розроблення й упровадження системи формування їхньої комунікативної культури у ПТНЗ.

Література:

1. Інформаційно-документаційний фонд Ради Європи в Україні. 2019. URL: www.coe.kiev.ua (дата звернення: 09.12.2019).
2. Лаврентьев Г.В., Лаврентьева Н.В. Инновационные обучающие технологии в профессиональной подготовке специалистов / Г.В. Лаврентьев, Н.В. Лаврентьева. – Барнаул, Из-во Алтайского гос. ун-та, 2002. – 156 с.
3. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – Київ А.С.К., 2004. 192 с.
4. Субтельна Г. В. Підвищення рівня фахової підготовки у професійному шкільництві Галичини : навч. посібник / Г. В. Субтельна / за ред. Я. Г. Камінецького; уп.: Я. Г. Камінецький, Л. Я. Криницька. — Львів : Норма, 2014. — 136 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті здійснено огляд особливостей вивчення іноземної мови із використанням інноваційних технологій та питання ефективності їх використання на заняттях іноземної мови з метою формування і підвищення іноземомовної компетенції учнів та студентів та розвитку пізнавальних інтересів до вивчення іноземних мов.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямів реформування освіти визначено необхідність досягнення якісно нового рівня у вивченні іноземних мов. Знання іноземної мови стає не просто важливим фактором, а навіть життєвою необхідністю. Завдання полягає не лише у наданні знань, а й у формуванні учня та студента як освіченої, конкурентоспроможної та впевненої особистості. Вимоги часу та методики націлюють викладача на використанні інноваційних технологій навчання.

Аналіз досліджень. Проблема інноваційних педагогічних технологій розглядається багатьма дослідниками. Так, І. М. Дичківська переконує, що це – одна з домінуючих тенденцій розвитку і використання педагогічних новацій. Крім того, вона переконана, що запровадження інноваційних технологій на заняттях з іноземної мови неможливе без педагога-дослідника, який володіє системним мисленням, розвинуеною здатністю до творчості, сформованою й усвідомленою готовністю до інновацій.

У свою чергу О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, Н. Юсуфбекова, А. Ніколс та ін. співвідносять поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як «корисне», «прогресивне», «позитивне», «сучасне», «передове». В. Загвязинський зауважує, що нове у педагогіці – це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які в таких поєднаннях ще не висувалися або ще не використовувалися, а й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивне начало, що дає змогу в ході зміни умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти.

Метою даної статті є дослідження особливостей використання новітніх освітніх технологій під час навчання іноземної мови та впровадження комунікативно-особистісного підходу у викладанні іноземної мови для учнів та студентів закладів професійно-технічної освіти. Застосування інноваційних технологій дозволяє не тільки підвищити ефективність навчання, але й сприяти подальшому самостійному вивченню іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Інформаційні технології – вимога сьогодення, що дає можливість створити суспільство, що засноване на знаннях. Вони стрімко увірвалися в усі сфери нашого життя, стають такою ж реальністю, як телефонний зв'язок чи подорожування літаком і спрощують спілкування та співробітництво. Суспільство, яке дбає про своє майбутнє, має усвідомити колосальні можливості, привнесені новими інформаційними технологіями та навчитися грамотно застосовувати їх насамперед в освіті.

Ефективність навчально-виховного процесу повинна забезпечуватися інформаційно-освітнім середовищем – системою інформаційно-освітніх ресурсів та інструментів, що забезпечують умови реалізації основної освітньої програми освітньої установи.

Викладачу потрібно створити для кожного учня умови практичного опанування мови, вибрати такі методи навчання, які б дозволили кожній дитині проявити свою активність і творчість, активізувати пізнавальну діяльність у процесі вивчення іноземної мови.

Сьогодні нові методики з використанням інтернет-ресурсів протиставляються традиційному вивченню іноземних мов. Навчаючи учнів спілкуванню іноземною мовою, слід створювати реальні життєві ситуації, тобто те, що називається принципом автентичності спілкування, які стимулюватимуть до вивчення матеріалу й вироблятимуть адекватну поведінку.

Інноваційна діяльність – це одна з найбільш доступних і ефективних форм розвитку навичок комунікативної компетенції в учнів, що створює умови для соціалізації особистості та розвитку її самостійності, креативності та активності. Важливим компонентом є створення комфортних психологічних умов, в яких учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Для успішного втілення інноваційних технологій у процес навчання іноземних мов слід урахувати деякі чинники, що насамперед стосуються формування у них комунікативної компетентності, здатності спілкуватися іноземною мовою у межах сфер, тем і ситуацій, використовуючи відповідний мовний і мовленнєвий матеріал.

Сучасні інноваційні форми навчання характеризуються високою комунікативною можливістю і активним включенням учнів у навчальну діяльність, активізують потенціал умінь і навичок говоріння та аудіювання, ефективно розвивають навички комунікативної компетентності в учнів. Це сприяє адаптації до сучасних соціальних умов, так як суспільству потрібні люди, які швидко орієнтуються в сучасному світі, самостійні та ініціативні, які досягають успіху у своїй діяльності. В основі будь-якої інноваційної діяльності лежить творчий початок. Творча діяльність передбачає розвиток емоційної та інтелектуальної сфер особистості. Це одне з головних завдань сучасного освітнього процесу. Навчальна діяльність вимагає застосування конкретних технологій, які забезпечують вирішення даного завдання. Такими є інноваційні форми навчання: рольова гра, метод проекту, драматизація, ІКТ, скайп-технології.

Упровадження інноваційних технологій активізує продуктивну діяльність учнів, тому саме інтернет-ресурси дозволяють вирішити безліч дидактичних завдань, формувати навички й уміння читання, вдосконалювати вміння письмової мови учнів, поповнювати словниковий запас, формувати мотивацію до вивчення іноземної мови. Інтернет-технології розширюють кругозір дітей, дозволяють налагоджувати і підтримувати ділові зв'язки й контакти зі своїми однолітками в іншомовних країнах, надають можливість приймати участь у чатах, відеоконференціях тощо.

Посилення візуального зображення, тексту і звукового супроводження надає можливість для комплексного розвитку навичок мовної діяльності учня під час вивчення іноземної мови.

Отже, переваг у використанні інноваційних технологій чимало, тому що вони дозволять отримати такі результати навчання, які не можна отримати без застосування цих технологій.

Висновки. У статті зроблено спробу аналізу актуальності використання та переваг інноваційних технологій на заняттях з іноземної мови та у самостійній роботі учнів та студентів. Завдяки інноваційним методам навчання можна вирішувати проблеми вивчення іноземної мови у співпраці, а також індивідуалізації та диференціації навчання з урахуванням різних чинників: рівня володіння іноземною мовою, швидкості її опанування, часових меж, стилю навчання, особистих освітніх потреб і траєкторій навчання тощо.

Література:

1. Дичківський І.М. // Інноваційні педагогічні технології // К.: Академвидавництво, 2004.
2. Інноваційні технології навчання від А до Я / упор. В. Волкова. – К.: Шкільний світ, 2011. – 96 с.
3. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти / О. Коваленко // Іноземні мови в навчальних закладах. – Педагогічна преса, 2003. – С. 4-10.

Смоляк Г.В.,

викладач іноземних мов

Любешівського технічного коледжу Луцького НТУ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТА НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Комунікативна компетенція є найважливішим елементом у процесі вивчення іноземної мови, оскільки вона проявляється у всіх життєвих сферах та від ступені її сформованості залежить здатність людини адекватно орієнтуватися та поводитися в різних соціальних ситуаціях.

Комунікативна компетенція – це знання уміння та навички, необхідні для розуміння чужих та породження власних програм мовленнєвої поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування.

Вона включає в себе знання основних понять лінгвістики мови – стилі, типи, способи зв'язку речень у тексті тощо; уміння та навички аналізу тексту та власне комунікативні уміння – уміння та навички мовленнєвого спілкування стосовно різних сфер та ситуацій спілкування, з урахуванням адресата цілі [2]. Комунікативна компетенція студентів з іноземної мови полягає в умінні вести діалог, сприймати, відтворювати і створювати усні і письмові висловлення різних типів, стилів і жанрів.

Студентам потрібно розвивати мовленнєву, мовну, дискурсивну, соціокультурну та соціолінгвістичну компетенції.

Комунікативної компетенції студенти набувають при вивченні мови за комунікативним методом навчання, оскільки головною метою тут виступає не накопичення знань, а оволодіння діяльністю іншомовного мовленнєвого спілкування. Значна увага приділяється навчанню дискусійного спілкування.

При реалізації комунікативних методів навчання важливою є інформативна компетенція тих, хто навчається спілкуванню англійською мовою. Вона включає у себе такі елементи:

- інформаційні “фрейми” (frames)
- сформовані знання (schemata);
- загальну орієнтацію у мовній картині світу (language representation); фонові знання (background knowledge)
- загальний кругозір, інтелектуальний рівень розвитку;
- основні світоглядні установки (general knowledge) [3].

Формуванню комунікативної компетенції студентів з англійської мови сприятимуть завдання Я.В. Ушакової на зразок

- “інформаційної нерівності” (information gap):
- picture gap (усі учасники навчально - рольової гри мають майже однакові тематичні картинки, деякі зображення відрізняються, відмінності необхідно виявити за допомогою питань, не маючи можливості бачити картинку партнера);
- text gap (студенти мають аналогічні тексти або фрагменти того самого тексту, який запропонований комусь із них, але в інших можуть бути відсутні деякі відомості, і недостачу інформації потрібно поповнити);
- knowledge gap (один студент має інформацію, якої немає в іншого, і її необхідно отримати у ході обговорення);
- belief gap (студенти мають різні точки зору, а потрібно виробити єдину думку, дійти спільного знаменника)
- reasoning gap (учасники розмови мають різні докази, які потрібно зіставити та узагальнити) [4].

Для формування комунікативної компетенції студентів з іноземної мови необхідно створювати комунікативні ситуації, оскільки вони допомагають наблизити процес навчання до природних умов спілкування, навчити спілкуванню в певних життєвих ситуаціях. Теми для створення таких ситуацій можуть бути різноманітними, хоча найефективніші будуть саме ті, що викликають зацікавленість у студентів. Для вищих навчальних закладів, які готують спеціалістів, першорядним є якомога рання професіоналізація навчання іноземної мови, тому при визначенні змісту навчання перевага віддається тій чи іншій сфері спілкування. А також надзвичайно важливим є створення ситуацій, пов'язаних з культурою життя та реаліями країни, мова якої вивчається. [5].

Для створення комунікативних ситуацій необхідно впевнитись у інформативній обізнаності студентів, достатності лексичних та граматичних знань з певної тематики. Іноді перед створенням таких ситуацій необхідно надати інформацію.

Для успішного формування комунікативної компетенції студентів з іноземної мови необхідно дотримуватись певних умов. Навчання за традиційними методами відбувалося так, що в центрі навчального процесу перебував викладач, котрий повідомляв студентам інформацію, надавав перелік необхідних для вивчення термінів, після чого відбувалося заучування та відтворення матеріалу. Це був так званий “teachercentered approach” де вчитель був суб’єктом, а студент – об’єктом. Важливою умовою є застосування широко поширеного у Європі “personcentered approach” – “особистісно орієнтований підхід”, при якому однаково важлива як особистість студента, так і особистість викладача, кожен з них стає суб’єктом власного розвитку, адже людина розвивається та удосконалюється лише тоді, коли є активна та діє самостійно. При такому підході студент не лише заучує та відтворює інформацію, а й висловлює своє ставлення до почутого, вносить певні корективи. Під час навчання необхідно створити умови для активної й вільної участі кожної особистості у спільній діяльності. Такими умовами повинні бути: забезпечення студентам, які навчаються спілкуватися англійською мовою, можливості вільного висловлювання своїх думок і вираження почуттів у процесі взаємодії з іншими; створення обставин, за яких кожен учасник групового спілкування залишається у фокусі уваги інших; включення студентів у ситуації, коли самовираження особистості стає важливішим, ніж демонстрація мовних знань; коли заохочуються навіть суперечливі, парадоксальні, сумнівні твердження, якщо вони свідчать про самостійність тих, хто навчається, їхню активну позицію; обставини, за яких учасники спілкування

почувають себе у безпеці від критики, переслідування за помилки і покарання; використання мовного матеріалу підпорядковане завданню індивідуального мовленнєвого задуму; мовний матеріал відповідає мовленнєво мисленнєвим можливостям того, хто говорить; відносини будуються на паритетних засадах, толерантності, співпереживанні, розумінні іншого; спілкування здійснюється без зайвої конкуренції критики. Водночас, коли студент припускається мовленнєвих помилок, доцільно вважати це явище не лише можливим, а й досить нормальним. Оволодіння англійською розмовною мовою допускає деякі відхилення від писемної мови [5].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання : підруч. для педагогів / Г. Ващенко. – К. : Укр. видавничка Спілка, 1997. – 410 с.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посіб. – К.: Академвидав, 2007. – 616 с.
3. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти // Іноземні мови в навчальних закладах. – Педагогічна преса, 2003.
4. Пехота О. М. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кікченко, О. М. Любарська та ін.; за ред. О.М. Пехоти. – К. : АСК, 2004. –256 с.
5. Полат Е. С. Нові виховні та інформаційні технології системи освіти / Е. С. Полат. – М. : Академія, 2003. – 272с

Сподинюк О.О.,

*старший викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування
Київського національного університету харчових технологій*

РОЗВИТОК НАВИЧОК ПИСЬМА НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ НЕМОВНОГО ВНЗ

В епоху електронних технологій в соціальних мережах ми спілкуємося завдяки текстовим повідомленням, обговорюємо те, що нас цікавить на форумах та блогах, пишемо відгуки, обмінюємося листами по електронній пошті. Все це активно допомагає розвивати навички письма. При вивченні іноземної мови, зокрема, англійської, такий вид мовленнєвої діяльності як письмо, покращує рівень запам'ятовування під час закріплення граматичного та лексичного матеріалу, підтримує процес читання та говоріння. Уміння писати англійською мовою підвищує рівень комунікативної компетенції студентів, дає їм можливість брати участь у програмах обміну та міжнародних конференціях, здавати іспити міжнародного зразка. Заповнення анкет і декларацій, ділова переписка, складання резюме, напис есе та доповідей передбачає від студентів вміння грамотно володіти навичками письма на англійській мові. Тому необхідно навчити студентів висловлювати думки і ідеї в письмовій формі, знати стилеві особливості і дотримуватися певних правил організації письмового тексту.

В умовах немовного ВНЗ, зокрема у Київському національному університеті харчових технологій, на кафедрі іноземних мов професійного спрямування, викладачі намагаються сприяти розвитку навичок письма на уроках англійської мови, використовуючи посібники, які допомагають цьому процесу. Наприклад, ті, хто навчаються за спеціальністю «Туризм» працюють з підручником «English for International Tourism», виданий Pearson Education Limited, а студенти напрямку «Готельно-ресторанна справа» займаються вивченням мови по книжці «Highly Recommended. English for the hotel and catering industry» видавництва OXFORD University Press. Завдяки розробникам підручників, окрім традиційних мовних навичок, таких як мовлення, читання та аудіювання, студенти можуть розвивати письмо по тренувальним вправам уроків. Ці вправи стимулюють пізнавальний інтерес, емоційно впливають на студентів, дають уявлення про живу англійську мову. Матеріали вирізняються високим ступенем автентичності та викликають бажання дізнатися більше. Під час навчання в університеті відпрацьовуються наступні види письмової мовної діяльності:

- студенти складають та пишуть слова із заданих літер, враховуючи кількість букв у слові, формують логічну і семантичну послідовність при розташуванні і написанні речень тексту;
- готують доповіді, презентації, повідомлення, анотації;

- для участі в Міжнародній науковій конференції молодих учених, яка проводиться в університеті щорічно, аспіранти і студенти працюють над написанням тезисів і власних виступів.

Розвитку навичок письма в умовах неможливого ВНЗ також сприяють диктанти, вправи щодо заповнення пропусків, додавання деталей, складання діалогів і переказів. Перед тим як писати, студентам необхідно уточнювати та ретельно відпрацьовувати власну думку, вірно будувати речення, щоб передати своє повідомлення. Написане можна виправляти та редагувати, домагаючись поліпшення змісту.

На уроках англійської мови студенти записують матеріал і використовують ці записи при вивченні, повторенні та закріпленні, вони звикають до різноманітних письмових вправ, що є невід'ємною складовою розвитку умінь та навичок письма. Серед студентів використовується такий вид завдань, як написання переказів та виклад короткого змісту матеріалу, тобто summary. "A summary is a short version of the original piece. It should restate the central idea of the piece, maintain its organization, and recapitulate its logic" [1, с. 128]. Часто учні працюють невеличкими групами над створенням групового твору, що теж сприяє розвитку письма. Взаємодія групи та внесок кожного учасника є колективною творчістю [2, с. 11]. Дані завдання допомагають розвивати креативне мислення студентів, коротко і ясно викладати інформацію, підняти власний рівень граматики, використовувати та запам'ятовувати нові слова та вирази. Цей процес дає можливість подумати, сконцентруватися на окремих етапах його здійснення, створює умови для вживання таких мовних форм, які ще недостатньо автоматизовані, допомагає підтримувати процес читання та говоріння.

Література:

1. Sommer R. F. Teaching writing to adults: Strategies and concepts for improving learner performance. - San Francisco, 1989. - 274 p.
2. Using Essay for Developing Creative Writing 6th National TESOL Ukraine Conference / ed. by Boyko A., 1991. - 264 p.

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Муц Оксана Іванівна

кандидат історичних наук, викладач

Олімпійський коледж імені Івана Піддубного

СПОРТ ТА ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКА РЕТРОСПЕКТИВА.

Ключові слова: *фізична культура, спорт, соціальний інститут, соціальні функції, ціннісні орієнтації, соціальний феномен, фізкультурно-спортивна діяльність.*

Загальна культура людини, суспільства, нації включає у себе багато складових до яких належить і фізична культура. До наукового обігу введено декілька визначень терміну «фізична культура». Так, до прикладу у вільній енциклопедії Вікіпедія фізична культура трактується, як складова частина загальної культури суспільства, що спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування її особистості [1]. Сукупність досягнень суспільства у створенні і раціональному використанні спеціальних засобів, методів і умов цілеспрямованого фізичного та духовного удосконалення людини, таке визначення можна знайти у «Короткому словнику спортивних термінів» В. Федюка [2, с. 14]. Законом України «Про фізичну культуру і спорт» визначається, що фізична культура - діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя. [3].

Таким чином, фізична культура є сферою життєдіяльності людини, розвиток якої спонукає виникненню нових соціальних явищ, наприклад спорту. Насамперед, відзначимо, що термінологічно спорт визначається як діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленостях шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них. Спорт має такі напрями: дитячий спорт,

дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, спорт ветеранів, олімпійський спорт, неолімпійський спорт, спорт інвалідів тощо [3].

В умовах соціокультурного реформування українського суспільства, набирає актуальність питання щодо соціальної сутності спорту, його функцій та ролі. Спорт як соціальний феномен впливає на національні відносини, ділове життя, суспільне становище, формує моду, етичні цінності і спосіб життя людей.

Проблеми соціальної сутності спорту були предметом наукових досліджень в галузі філософії, соціології та психології. Відзначимо, що більше 100 років точаться дискусію щодо світоглядних позицій спорту та оцінки його ролі для людства. Так, Ф. Ніцше вважав, що людська тілесність є ознакою сильних людей, відтак не варто допомагати слабким людям, що випливає з змагальною концепцією спортивної діяльності.

П'єр де Кубертен, прославляв спорт в його олімпійській іпостасі і був прихильником та ідеологом гуманізації спорту. Йохан Хейзінг, нідерландський філософ, пояснює спорт як ігрову діяльність. Оскільки вважає, що кожна жива істота має потребу в ігровій діяльності. Спорт є виявом такої ігрової діяльності, яка сповнена змісту і впливає на формування навичок контролю над собою, а також стимулює до стремління і суперництва [4]. Освальд Шпенглер, німецький філософ, культуролог та історик, пов'язує спорт з цивілізацією із занепадом європейської культури. Поняття спорт охоплювало певний етап переродження, вичерпання культури, мистецтва чи іншої діяльності людей, яка пов'язана з емоційною сферою. До прикладу, коли художник починає творити без натхнення це вже не мистецтво, а спорт. На протипагу відносно позитивним характеристикам спорту існували й інші думки. Так, Еріх Фромм вбачав у спорті ілюзорну гуманність. Оскільки, спорт – це форма боротьби, розрядка агресивних імпульсів. Спорт це ігрова агресія, але спорт сам по собі не має негативної мети і мотивації, але разом з тим агресія є стимулом спортивної діяльності в цілому.

Одним із перших дослідників спорту як соціального явища був Т. Веблен, який окреслював його роль як засобу означення соціального статусу. Наприклад, у середні віки змагання і турніри були доступними лише знаті. Спеціальним королівським указами 1388 року і 1410 року слугам було заборонено грати у придворний теніс, адже ця гра мала залишитися задоволенням для аристократії. Класова приналежність мала більше значення ніж приналежність до певної статті, так у 1427 р. аристократка Марго де Ено у тенісі посила перше місце в Парижі, вигравши від усіх чоловіків [5].

Гюнтер Люшен вважав, що спорт є джерелом соціальних конфліктів, оскільки він за своєю природою містить конфлікт, що здатний призвести до руйнування і насильства. І разом з тим, вважав, що спорт може як роз'єднувати, так і об'єднувати людей і народи [6]. Американський професор Аллен Гуттман вважає, що сучасний спорт втілює принцип рівності, оскільки на відмінну від попередніх віків заняття спортом та участь у змаганнях стали доступними усім незалежно від соціального статусу[7]. Вагомі напрацювання в галузі соціології спорту належать сучасному українському досліднику В. Лукашуку, який зокрема аргументує консолідуючу функцію спорту у сучасному суспільстві [8; 9]. У напрямку формування філософсько-світоглядної парадигми фізичної культури і спорту працює М. Ібрагімов [10].

Структурування та інституціалізація сфери спорту визначає його як соціальний інститут. Призначення соціальних інститутів полягає у налагодженні відповідальності між формою суспільних відносин та потребами суспільства. Дуже часто спорт стає компромісним засобом задоволення суспільних викликів, оскільки володіє багатьма факторами соціалізації. Так, В США, ще у 60-х роках, після того як у світ вийшла книга Р. Бойла «Спорт – дзеркало американського життя», спорт став національним захопленням і був оголошеним моделлю американського суспільства. Американський філософ М. Новак зазначає: «Знехтувати спортом означало би упустити одне із важливих національних надбань»[11]. Спорт і спортсмени залучені практично у всі сфери життєдіяльності, що у свою чергу підкреслюють широкое коло соціальних функцій, які можна класифікувати на загальні та специфічні. Серед загальним варто виділити виховну та комунікативну. Спорт сприяє формуванню у людини морально-етичних цінностей демократичного суспільства. Люди, які пройшли "школу спорту", переконані, що спорт допоміг їм виховати віру у свої сили і можливості, а також уміння цим користуватися у повсякденному житті. Засобами спорту реалізується принцип «розраховувати на самого себе», відтак важливо розширювати коло особистої відповідальності юних спортсменів. Спортсмени-професіонали своїм прикладом демонструють можливість людини в досягненні особистого успіху і вони є прикладом для наслідування, особливо для молоді [12, С. 85]. Спорт сприяє формуванню особистості, програми її поведінки, виконуючи соціальні функції так, як комунікативна функція, "кляпана безпеки", моделювання поведінки, духовності, підтримання надії,

індивідуалізації, інтеграції [14, с.76]. Роль спорту і спортсменів у формуванні суспільства, впливу на його ціннісні орієнтації, можна продемонструвати прикладом братів Володимира та Віталія Кличків. Так, успішні виступи на професійному рингу у другій половині 1990 років за даними Національної федерації боксу України, сприяли зростанню кількості боксерів в Україні на 40% у порівнянні з кінцем 1980 років.

Історико-філософська ретроспектива спорту як соціального явища, дозволяє стверджувати, що спорт як соціальне явище може як впливати на суспільство так і відображати ступінь його розвитку. Розділяємо думку американського професора Р. Форса, який вважає, що спорт є мініатюрою самого життя і служить свого роду лабораторією створення позитивної системи цінностей. В сучасних умовах комерціалізації спорту виникає небезпека деформації принципів спорту. Збереженню гуманістичні складової спорту (принципу олімпізму) повинна сприяти державна спортивна політика, соціальні гарантії, чітка нормативно-правова регламентація фізкультурно-спортивної діяльності. Адже спорт є одним із індикаторів якості життя суспільства і держави в цілому.

Список використаних джерел

1. Фізична культура [Електронний ресурс] – <https://uk.wikipedia.org>
2. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24 грудня 1993 р. №3808-ХІІ – [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>
3. Федюк В. Короткий словник спортивних термінів – [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://webcache.googleusercontent.com>
4. Веблен Т. Теория праздного класса / Т. Веблен ; [пер. с англ., общая ред. В.В. Мотылева]. – М. : Прогресс, 1984. – 349 с.
5. Люшен Г. Взаимодействие между спортом и культурой / Г. Люшен // Спорт и образ жизни : сб. ст. / сост. В.И. Столяров, З. Кравчик. – М. : ФиС., 1989. – С. 124-139.
6. Гутман А. От ритуала к рекорду: природа современного спорта / пер. С англ. под ред. В. Нишукова. – М.: Изд-во Института Гайдара, 2016. – 304 с.
7. Лукашук В. Соціологія спорту: навчальний посібник / В. І.
8. Ібрагімов М. Філософія спорту: стан та перспективи розвитку - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/UJRN/TMFVS_2014_1_21
9. Ласкане С. Возможности анализа спорта как социального феномена / С. Ласкане, В. Чингене // Социальные исследования. – 2007. – №11. – С. 117-124.
10. Газнюк Л.М. Спорт як соціально-філософський феномен / Л.М. Газнюк, Ю.А. Семенова // Практична філософія. – №4. – 2007. – С. 87-94.
11. Профессиональный спорт / Гуськов С.И. Линец М.М. Платонов В.Н. Юшко Б.Н. К.: Олимпийская литература, 2000. - 391 С.

ХІМІЧНІ НАУКИ

Осокін Є.С.,

аспірант Дніпровського національного університету ім. О. Гончара

ПОРІВНЯННЯ РІЗНИХ БАЗИСНИХ НАБОРІВ В АВ ІНІТІО РОЗРАХУНКАХ ДЛЯ ІОНІВ Cu^+ З МАЛЕЇНОВОЮ КИСЛОТОЮ

В попередній роботі [1] були оптимізовані π -комплекси Cu^+ з малеїновою кислотою на рівні DFT з використанням функціоналу B3LYP та врахуванням сольвататійних ефектів за допомогою моделі поляризаційного континууму PCM [2]. Атоми Купруму описувались за допомогою базисного набору Wachters+f [3]. Останнім часом цей базисний набір почали активно використовувати для розрахунків систем з атомами Купруму [4, 5]. Тому виникає необхідність порівнювати співвідношення точності до витрат машинного часу при розрахунках різними методами, щоб вибрати той оптимальний варіант методики, яка задовольняє потребам дослідника для того чи іншого об'єкту. В даному випадку проводилось порівняння різних базисних наборів для іонів Cu^+ з малеїновою кислотою у складі комплексу $[\text{Cu}(\text{C}_2\text{H}_2(\text{COOH})_2)]$ за допомогою програмного пакету Gaussian 09. Розрахунки проводились на рівні

DFT з використанням функціоналу B3LYP. Атоми maleїнової кислоти описувались за допомогою базисного набору 6-311G(d, p). Для атомів Купруму були використані 7 базисних наборів: 6-31G(d, p), 6-31+G(d, p), 6-31++G(d, p), 6-311G(d, p), 6-311+G(d, p), 6-311++G(d, p), Wachters+f. Початкова геометрія була взята із попередньої роботи [1], а саме π -комплекс $[\text{Cu}^+(\pi\text{-C}_2\text{H}_2(\text{COOH})_2)]$ (рис. 1, а), з якої і була проведена оптимізація різними базисними наборами.

В першу чергу слід зазначити суттєвий вплив сольватаційного середовища. При відсутності поляризаційної моделі РСМ відбувається руйнування π -зв'язку і утворення бідентатного σ -комплексу (рис. 1, б). Тобто у газовій фазі π -комплекси $[\text{Cu}^+(\pi\text{-C}_2\text{H}_2(\text{COOH})_2)]$ не можуть існувати. Зміна базисних наборів суттєво не впливала на кінцеву геометрію оптимізованих комплексів. Таким чином, у всіх випадках утворювались бідентатні σ -комплекси $[\text{Cu}^+(\sigma\text{-C}_2\text{H}_2(\text{COOH})_2)]$.

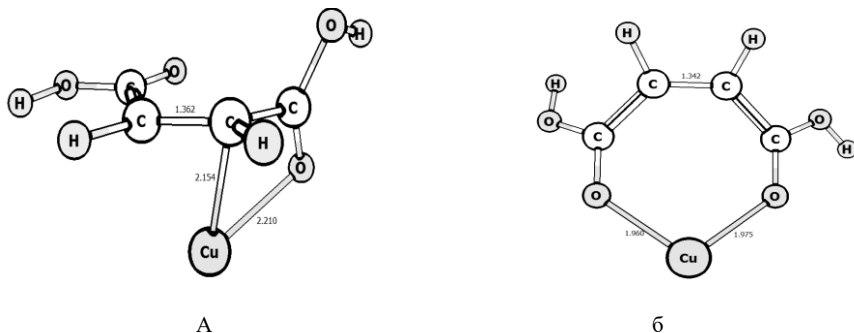

Рисунок 1 – а) $[\text{Cu}^+(\pi\text{-C}_2\text{H}_2(\text{COOH})_2)]$, базисний набір Wachters+f, з РСМ;
б) $[\text{Cu}^+(\sigma\text{-C}_2\text{H}_2(\text{COOH})_2)]$, базисний набір Wachters+f, без РСМ

Результати квантово-хімічних розрахунків показали (табл. 1), що Wachters+f, 6-31++G(d, p) та 6-31+G(d, p) серед обраних базисних наборів мають найбільший час витраченого машинного часу. Слід зазначити, що вказаний час розрахунку має суто порівняльний характер, оскільки конфігурація комплектуючих обчислювального обладнання може суттєво відрізнитися.

Базисний набір	E_{SCF} , Хартрі	$q(\text{Cu}^+)$	Час розрахунку
6-31G(d, p)	-2095,905494	0,674	1 год 9 хв 25 сек
6-31+G(d, p)	-2095,989407	0,578	3 год 4 хв 55 сек
6-31++G(d, p)	-2095,989407	0,578	3 год 4 хв 51 сек
6-311G(d, p)	-2096,083132	0,848	1 год 2 хв 48 сек
6-311+G(d, p)	-2096,14828	0,632	2 год 18 хв 53 сек
6-311++G(d, p)	-2096,14828	0,632	2 год 19 хв 4 сек
Wachters+f	-2096,115172	0,621	3 год 4 хв 29 сек

Таблиця 1 – Деякі параметри КХ розрахунків для $[\text{Cu}^+(\sigma\text{-C}_2\text{H}_2(\text{COOH})_2)]$

Найбільш точними виявились базисні набори Wachters+f, 6-311+G(d, p), 6-311++G(d, p). Досить суттєво підвищує точність розрахунку дифузійні функції (помічені +), різниця повної електронної енергії системи в перерахунку на моль речовини між 6-31G та 6-31+G становить 220,31 кДж/моль, а між 6-311G та 6-311+G становить 171,05 кДж/моль. Встановлено, що додаткова дифузійна функція для атомів Гідрогену (++) не впливає на енергію системи.

Література:

1. Features of ($d\pi$ - π)-binding of Cu(I) ions with acrylic, maleic and fumaric acids in aqueous solution / V. F. Vargalyuk, Y. S. Osokin, V. A. Polonsky, V. N. Glushkov // Journal of Chemistry and Technologies. – 2019. – Vol. 27. – P. 148–157.
2. Tomasi J. Quantum Mechanical Continuum Solvation Models / J. Tomasi, B. Mennucci, R. Cammi // Chemical Reviews. – 2005. – Vol. 105, N. 8. – P. 2999–3093.
3. Wachters A. J. H. Gaussian basis set for molecular wave functions containing third row atoms / A. J. H. Wachters // J. Chem. Phys. – 1970. – Vol. 52. – P. 1033–1036.

4. Vargaljuk V. Copper crystallization from aqueous solution: initiation and evolution of the polynuclear clusters / V. Vargaljuk, S. Okovytyy, V. Polonsky, O. Kramka, A. Shchukin, J. Leszczynski // J. Clust. Sci. – 2016. – P. 1–12.

5. Cation- π and CH- π Interactions in the Coordination and Solvation of $\text{Cu}^+(\text{acetylene})_n$ Complexes / A. D. Brathwaite, T. B. Ward, R. S. Walters, M. A. Duncan // J. Phys. Chem. A. – 2015. – Vol. 119. – P. 5658–5667.

Ткаченко І.О.,
студентка

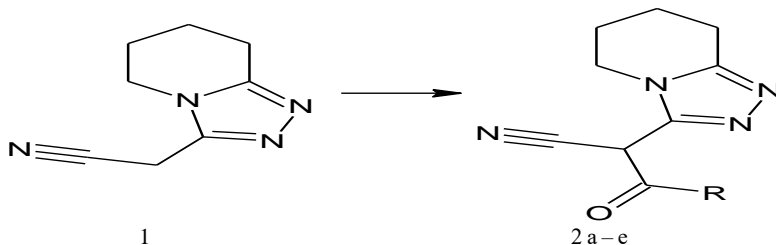
Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г.Шевченка

АЦИЛЬОВАНІ 5,6,7,8-ТЕТРАГІДРО[1,2,4]ТРИАЗОЛО [4,3-а]ПІРИДИН-3-ІАЦЕТОНИТРИЛИ ТА ЇХ ВЛАСТИВОСТІ

Останнім часом розроблено досить багато різноманітних методів синтезу 2-азагетарилацетонітрилів та детально досліджено їх взаємодію з ацилюючими агентами. Серед продуктів ацилювання 2-азагетарилацетонітрилів чимала кількість речовин характеризується різними видами біологічної активності та має корисні властивості. Зокрема похідні ацетонітрилів використовуються в якості інсектицидів, аскаринцидів, гербіцидів, виявляють антибактеріальну та протигрибкову активності.

У літературі описано значну кількість прикладів ацилювання ціанметильних азолів та азинів [1, 2], однак взаємодія ацилюючих агентів з 5,6,7,8-тетрагідро[1,2,4]триазоло[4,3-а]піридин-3-іацетонітрилом не досліджувалася.

Нами розглянута можливість взаємодії хлороангідридів та ангідридів карбонових кислот з 5,6,7,8-тетрагідро[1,2,4]триазоло[4,3-а]піридин-3-іацетонітрилом за наступною схемою:

де а R = H; б R = CH₃; в R = CF₃; г R = Et; д R = i - Pr; е C₆H₅CH₂

Використовуючи пакет програм ACDLABS для запропонованих сполук було визначено коефіцієнти ліофільності та біоконцентрації. Отримані дані вказують, що досліджувані сполуки мають низьку ліофільність і можуть легко проникати крізь мембрану в клітину. Здатність синтезованих сполук до біоконцентрації відсутня.

Використовуючи програму GUSAR Online було прогнозовано токсичність для досліджуваних сполук за чотирма шляхами введення в організм. Виявлено, що всі синтезовані сполуки, не залежно від шляху введення, належать до 3-4 класів токсичності. При внутрішньочеревному шляху введення токсичність сполук коливається в межах від 63,61 до 199,300 мг/кг, при внутрішньовенному введенні в межах 22,73 – 122,10 мг/кг, при оральному шляху введення в межах 186,20 – 268,3 мг/кг а при підшкірному — від 152,80 до 220,10 мг/кг.

Таким чином, вказаний метод є досить зручним для синтезу похідних 5,6,7,8-тетрагідро[1,2,4]триазоло[4,3-а]піридин-3-іацетонітрилу і може бути застосований у подальшому для отримання нових сполук вказаного ряду. Похідні 5,6,7,8-тетрагідро[1,2,4]триазоло[4,3-а]піридин-3-іацетонітрилу є перспективними для подальшого дослідження та пошуку високоефективних біологічно активних сполук.

Список використаних джерел

1. Elmoghayar M. R., Ghali E. A., Ramiz M. M., Elnagdi M. H. Synthesis of 1,3,4-thiadiazole derivatives. *Justus Liebigs Annalen der Chemie*. 1985. Vol. 10. P. 1962–1968.

2. Preparation of 3-heterocyclyl-2-thiazolidinylidene-3-oxopropionitrile derivatives and insect rest control agents: пат. 9633995 Японія, МКІ С07D417/06. № 96/95,096; заявл. 17.04.96; опубл. 31.10.96. - с 183.